

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra romanistiky

**KOMENTOVANÝ PŘEKŁAD VYBRANÝCH
POHÁDEK S LATINSKOAMERICKOU
TÉMATIKOU**

ANNOTATED TRANSLATION OF SELECTED LATIN AMERICAN
FAIRY TALES

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor: Bc. Romana Jeřová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením prof. PhDr. Jiřího Černého, CSc. a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci

Podpis:

Ráda bych touto cestou poděkovala především panu profesorovi PhDr. Jiřímu Černému, CSc. za to, že mi práci umožnil psát a za jeho trpělivost, laskavý a příjemný přístup i cenné rady, které mi v průběhu psaní uděloval. Dále bych chtěla poděkovat panu Guillermovi Blancovi Sequeirosovi za přátelský přístup, zprostředkování originálních textů pohádek a ilustrací. V neposlední řadě patří poděkování rodině za obrovskou podporu a pomoc při řešení nejrůznějších lingvistických problémů.

OBSAH

Úvod.....	3
1 Guillermo Blanco Sequeiros	5
2 Teoretická část	7
2.1 Co je to překlad?	7
2.2 Překladatelský proces	9
2.3 Překladatelské strategie	11
2.4 Dětská literatura	12
2.4.1 Vymezení pojmu	12
2.4.2 Význam a funkce dětské literatury	14
2.4.3 Historie dětské literatury	15
2.4.4 Pohádka: vymezení pojmu a historie	16
2.5 Překlad dětské literatury	18
2.5.1 Vývoj překladu dětské literatury	18
2.5.2 Význam překladu dětské literatury	18
2.5.3 Specifika překladu dětské literatury	19
2.5.4 Překlad pohádek	21
3 Vlastní překlad	22
3.1 O tom, jak se ptáci rozhodli ukrást oheň	22
3.2 O kouzelné lopatce	24
3.3 O tom, jak Aguaratumpa rybařil	26
3.4 Všechny barvy duhy aneb o tom, jak vznikly barvy	28
3.5 O tom, jak se v pralese pořádal velký závod	30
3.6 Honba za pokladem lesa	33
3.7 O třpytivé hvězdě	36
3.8 O modrém stromu	38

3.9	O tom, jak chtěl Aguaratumpa hrát hru <i>toki</i>	41
4	Komentář překladu.....	44
4.1	Rovina lexikální	44
4.1.1	Amerikanismy	44
4.1.2	Překlad jednotlivých kapitol.....	51
4.1.3	Překlad frazeologismů.....	52
4.2	Rovina morfologická.....	52
4.2.1	Nominální formy a polovětné vazby	53
	Závěr	57
	Resumé.....	58
	Seznam pramenů a použité literatury	60
	Přílohy.....	i
	Příloha 1	i
	Příloha 2.....	vii
	El robo del fuego.....	vii
	La pala mágica	ix
	Los pescadores	xi
	Los colores del arcoíris	xii
	La carrera	xv
	El tesoro del bosque	xviii
	La estrella brillante	xx
	El árbol de color azul	xxii
	Aguaratumpa y el juego de pelota Toki.....	xxv
	Anotace	66
	Annotation.....	67

ÚVOD

Vyprávění a především pohádky jsou první formou literatury, se kterou se dítě povětšinou setká. Mají svůj nezaměnitelný charakter, výrazné postavy, děj a často jsou zdrojem morální zásadovosti. Cílem této diplomové práce je vytvořit český literární překlad pohádek pocházejících z pera bolivijského autora. Celá práce je rozdělena celkem do čtyř hlavních částí. První část je věnována životu autora, který je v českém literárním prostředí prozatím neznámý. Ve druhé části předkládáme několik úhlů pohledu na termín překlad, jeho proces a strategie. Následně se zabýváme definicí dětské literatury a jejím místem v literárním kontextu, protože je často opomíjena a ne vždy uznávána jako jeho plnohodnotná součást. Věnujeme se nejen vymezení samotného pojmu dětské literatury, ale i její historii a charakteristice se zaměřením na pohádku. Vzhledem k povaze celé diplomové práce se v této části zabýváme i problematikou překladu dětské literatury a strategiím, které lze při překladu uplatnit.

Stěžejní část tvoří vlastní překlad pohádek. Jak už bylo zmíněno výše, autorem je bolivijský lékař žijící ve Finsku, Guillermo Blanco Sequeiros, který pohádky původně napsal pro své vnuky. Jeho inspirací byl pobyt v oblasti zvané *Chaco boliviano* (bolivijské Čako), kde pracoval jako lékař a měl možnost se tak setkat s domorodým obyvatelstvem a jeho zvyklostmi. Soubor celkem devíti pohádek pojednává o lišákovi Aguaratumpovi, který žije v pralese v povodí Velké řeky. Pomocí jeho postavy se čtenáři dostává do povědomí život a zvyklosti tamního etnika.

Latinskoamerická literatura je poznamenána bojem o nezávislost a vlastní identitu. V případě dětské literatury se jedná o mladý fenomén, který nemá tak silnou tradici jako tomu bylo v Evropě. Konkrétně bolivijská dětská literární tvorba začíná až ve dvacátém století. Nicméně je známo, že ještě před objevením Ameriky se tradovaly nejrozličnější vyprávění v orální podobě. Společně s příchodem Evropanů, zejména Portugalců a Španělů, přichází i literatura z těchto zemí (Gizbert a Soriano, 2018). Nový svět se stává kolébkou nejen různých kultur, ale i literatur. Na poli dětské literatury v Latinské Americe vynikají ve dvacátém století v tvorbě především země jako Kuba, Argentina nebo Venezuela. Kuba vytváří dětskou literaturu, která v sobě mísí tradiční orální folklor, pohádky či mýty. Bohužel ostatní země zaostávají. Důvodem je podle Péreze Díaze (1996) hlavně nedostatek jakékoliv podpory. Nicméně uvedme alespoň několik významným autorů, mezi nimiž jsou kostarický

spisovatel Joaquín Gutiérrez a jeho dílo *Cocorí* nebo chilská autorka Marcela Paz a její *Papelucho* (Pérez Díaz, 1996, s. 882–883). V bolivijském kontextu lze jmenovat Oscara Alfara, Rosu Fernández de Carrasco, která položila základy divadla pro děti, nebo Yolandu Bedregal, významnou bolivijskou básnířku, která se v knize *El cántaro del angelito* zabývá méně tradičními tématy pro děti (např. smrt nebo rasová rovnocennost apod.) (Gisbert a Soriano, 2012).

Poslední část práce je věnována komentáři překladu, který jsme rozdělili na dvě části, a to z hlediska roviny lexikální a roviny morfologické. Vzhledem k tomu, že se v textech vyskytuje výrazné množství latinskoamerického lexika, považovali jsme za důležité uvést překladatelsky nejproblematictější výrazy. Pracujeme zejména s termíny obecně označovány jako amerikanismy. Krátce zmiňujeme i problematiku překladu jednotlivých názvů pohádek či překlad frazeologických jednotek. Na úrovni morfologické je pozornost věnována skloňování vlastních jmen, ale většinou část tvoří překlad sloves, nominálních forem a polovětných vazeb.

Za cíl předložené diplomové práce si klademe primárně zpracovat kvalitní překlad pohádek, které by mohly obohatit českou literární scénu a rozšířit obzory dětských (i dospělých) čtenářů.

1 GUILLERMO BLANCO SEQUEIROS

Autorem vybraných pohádek je bolivijský lékař a umělec Guillermo Blanco Sequeiros narozen roku 1941 ve městě La Paz. Svá studia započal na Universidad Mayor de San Andrés, poté následoval přesun do tehdejšího Československa, kde v roce 1966 svá studia ukončil na Univerzitě Palackého v Olomouci. Dráhu lékaře zahájil v Nemocnici Vítkov. V roce 1967 se vrátil do rodné Bolívie a v letech 1967–1968 zde pracoval jako lékař u naftového pole v Piraimiri poblíž Sauces (dnešní Monteagudo). Pro svou lékařskou specializaci zvolil obory onkologie a radioterapie. Získal titul Ph.D. na finské Univerzitě Oulu, kde byl později jmenován profesorem klinické onkologie. Je autorem a spoluautorem mnoha článků a knih o rakovině.

Autorův zájem o etnografii se zrodil v momentě poznání děl skandinávských etnografů, kteří na začátku minulého století provedli studii o domorodých etnických skupinách v oblasti bolivijského Čaka (*Chaco boliviano*). Mezi zmíněnými etnografy pak vyniká švédský antropolog s finskými kořeny Erland Nordenskiöld, finský antropolog Rafael Karsten nebo švédští badatelé Eric von Rosen a Stig Ryden. Tento zájem se pak rozvíjel díky dílům českého etnografa a cestovatele Alberta Vojtěcha Friče či františkánských misionářů. Uvedme příklad otce Dorotea Giannecchiniho, který vytvořil rozsáhlé pojednání o domorodých kmenech a jejich „habitu“ v přilehlých oblastech, dále pak misi San Francisco Solano (dnes Villamontes) a františkánského otce Lorenza Calzavariniho z města Tarija, který ve svém díle hovoří o indiánském kmeni Čiriguános (*los chiriguanos*). V neposlední řadě lze pak uvést i rozsáhlé dílo francouzského biologa Alcideho d’Orbignyho, který před dvěma stoletími popsal během své dlouhé cesty po Bolívii domorodá etnika a jejich výskyt.

Za podpory Etnografické společnosti města Tarija vytvořil pan doktor Blanco rozsáhlou sbírku fotografií s přibližně 400 exempláři různých etnik z oblasti bolivijského Čaka a řeky Pilcomayo. Fotografie byly sesbírány švédskými členy expedice a uloženy ve švédském Muzeu světových kultur v Göteborgu. Tento materiál byl ve Finsku použit během několika výstav, díky nimž se finské společnosti dostalo do povědomí kulturní bohatství z této oblasti. V roce 2007 se uskutečnila ve městě Tarija pod záštitou Etnografické společnosti expozice a sympozium o expedicích skandinávských vědeckých výzkumníků.

Guillermo Blanco Sequeiros publikoval ve finštině dvě dětské knihy inspirované jeho pobytem v oblasti Piraimiri, kde pracoval jako lékař. Jelikož je autor nadaným malířem a kreslířem a je obeznámen se zvyklostmi, náboženstvím a mystikou tamějšího obyvatelstva, jsou jeho ilustrace věrným odrazem kultury těchto etnik. Autor je řádným členem Etnografické společnosti města Tarija.

2 TEORETICKÁ ČÁST

Vzhledem k překladatelské povaze předložené diplomové práce považujeme za nutné uvést i teoretickou stranu překladu. V této části bychom rádi nastínili definici překladu a jeho možné pojetí, dále pak proces vzniku překladu a překladatelské strategie. Navazující část se bude blíže zabývat problematikou dětské literatury, jejího vývoje a specifiky překladu.

2.1 CO JE TO PŘEKLAD?

Pojem překlad je *Slovníkem spisovného jazyka českého* (1989) definován jako „převedení, přetlumočení (textu) do jiného jazyka; literární dílo přeložené do jiného jazyka“ (Bělič et al., 1989, s. 559). Nicméně Hatim a Munday (2004) vnímají překlad jakožto jev, na který je možno nahlížet z mnoha perspektiv. Jedná se nejen o proces převedení, ale i o výsledný produkt, tedy text nebo mluvené slovo. Tvrdí, že překlad jako proces „(...) se zaměřuje na roli překladatele v uchopení originálu nebo výchozího textu (VT) a jeho přeměnu do textu v jiném jazyce (cílového textu, CT). Druhý význam slova překlad se soustředí na konkrétní výsledek překladu, produkt, vytvořený překladatelem“¹ (Hatim a Munday, 2004, s. 3). Pojem překlad tedy zahrnuje více než jen samotné převedení textu z jednoho jazyka do jiného. Dále zmiňují problematiku překladu mezi méně konvenčními jazyky, jako je například znaková řeč, Morseova abeceda či Brailovo písmo. Pokud se tedy bavíme o překladu, ne vždy musí být výchozí jednotkou text, ale i symbol jako je vlajka, který můžeme chápat jako zemi, národnost nebo jazyk (Hatim a Munday, 2004, s. 4).

Již před vznikem translatologie jakožto oboru vědního oboru se vedli diskuze na téma druhů překladů. Základním rozlišením byl překlad doslovný, který zachovává přesnost, avšak po stránce srozumitelnosti strádá a působí nepřírozeně. Naopak překlad volný se snaží překládat spíše podstatu textu a být především přirozený a srozumitelný pro čtenáře (Hatim a Munday, 2004, s. 11). Rusko-americký lingvista, Roman Jakobson (1959, cit. podle Munday, 2005, s. 5), pohlíží na překlad ze sémiotického hlediska, podle něj existují tři typy psaného překladu: vnitrojazykový překlad, intersémiotický překlad a mezijazykový překlad.

Vnitrojazykový překlad je tedy překladem v rámci jednoho jazyka, nepracuje se s dvěma lingvistickými systémy, ale jen s jedním. Knittlová (2010, s. 15) definuje vnitrojazykový překlad jako „opakování již řečeného či psaného, tzv. jinými slovy, jde tu o

¹ Pokud není uvedeno jinak, citace z anglicko-jazyčných zdrojů jsou uváděny ve překladech autorky.

jakýsi proces synonymie jak na úrovni lexikální, tak na úrovni syntaktické,“ takto vytvořený překlad bychom mohli, stejně jako Hatim a Munday (2004, s. 5), označit jako parafrázi.

Intersémiotický překlad je překlad, u kterého verbální znak nahradí znak neverbální, jako je například čtení matematických symbolů či chemických rovnic (Knittlová, 2010, s. 15).

Mezijazykový překlad, který je i předmětem této diplomové práce, je „(...) vyjádření informace zachycené jedním jazykovým systémem (jazykem originálu, výchozím jazykem) jazykovým systémem jiným (jazykem překladu, cílovým jazykem) tak, aby nedošlo k nežádoucímu obsahovému, pokud možno ani k formálnímu a stylistickému posunu“ (Knittlová, 2010, s. 15). Tento druh překladu Jakobson označuje jako tzv. „translation proper“, který bychom v českém jazyce mohli přeložit jako „pravý překlad“ (Jakobson, 1966, cit. podle Hatim a Munday, 2004, s. 5).

Co se týče užití podoby jazyka, je možné rozlišovat překlad na tlumočení a překlad zároveň nebo překlad, jakožto písemný projev. Funkční stylistika zohledňuje hlavně typ textu; rozlišuje překlad všeobecný (běžné texty), překlad odborný nebo technický a překlad umělecký. Poslední třídění překladu zahrnuje směr překladu a dělí se tak na dvě možnosti, buďto překlad z cizího jazyka anebo překlad do cizího jazyka (Skoumalová, 1994).

Závěrem bychom rádi uvedli rozsah a pojetí překladu podle Hatima a Mundaye (2004, s. 6), podle kterých překlad zahrnuje:

1. Proces přenesení psaného textu z výchozího jazyka do jazyka cílového, vykonaný překladatelem, nebo překladateli, ve specifickém socio-kulturním kontextu.
2. Psaný produkt, nebo-li cílový text, který je výsledkem takového procesu, a který funguje v socio-kulturním kontextu cílového jazyka.
3. Kognitivní, lingvistický, kulturní nebo ideologický fenomén, které je integrální součástí výše zmíněných oblastí.

Z výše uvedených definic je patrné, že pojem překlad nabízí mnoho perspektiv a možností uchopení. Nejedná se jen o jednoduché převedení textu, ale o mnohem komplexnější činnost. Průběh takové činnosti či procesu popíšeme v následující kapitole.

2.2 PŘEKLADATELSKÝ PROCES

Jak už jsme nastínili v předchozím oddíle, překlad je možné chápat jako produkt nebo proces. Jiří Levý (2012) se přiklání k první verzi a vnímá překlad jako proces sdělování. Při vzniku uměleckého díla je podle něj zapotřebí souhra tří složek. První složkou je autorovo subjektivní pojetí, kdy autor vytváří umělecké dílo, které obsahuje určité skutečnosti, které mohou a nemusí odpovídat realitě. Proto je dobré si uvědomit, že existují rozličné skutečnosti, Levý zdůrazňuje tzv. objektivní skutečnost od skutečnosti díla (Levý, 2012, s. 43). Tvrdí, že „(...) součástí uměleckého díla je nikoliv skutečnost objektivní, ale autorova interpretace skutečnosti, a tu se také má snažit vystihnout překladatel“ (Levý, 2012, s. 44). Dobrý překladatel by měl tento fakt zohlednit a respektovat originál bez zasahování či úpravy. Druhou etapou procesu je pak vnímání díla tzn. překladatelovo pojetí skutečnosti. Překladatel se při překládání nemůže zcela odpustit od osobních preferencí, které tak zasahují a odrážejí se ve výsledném produktu. Finální fází překladatelského procesu není samotné vytvoření textu překladu, ale „dochází k subjektivnímu přetváření objektivního materiálu: „(...) náš čtenář přistoupí k textu překladu a vytváří se třetí koncepce díla“ (Levý, 2012, s. 49), jinými slovy se jedná o čtenářovo pojetí překladu.

Levý (2012, s. 50–77) dále předkládá požadavky na překladatele, kterými se rozumí tři fáze překladatelovy práce. Jsou jimi: 1. pochopení předlohy, 2. interpretace předlohy a 3. přestylizování předlohy.

Pochopením předlohy se myslí porozumění díla, které probíhá ve třech stupních: prvním je filologické porozumění, druhým správné přečtení textu díla, které poskytne „ideově estetické hodnoty, tj. náladové ladění, ironické či tragické podbarvení, útočné zaměření na čtenáře či suché konstatování apod.“ (Levý, 2012, s. 51) a pochopením uměleckých celků a skutečností díla jako jsou postavy, vztahy mezi postavami, prostředí děje atd. Bezprostředním požadavkem závěrečné fáze je překladatelova představivost, jelikož absence či nedostatek představivosti většinou vede k překladatelským neporozuměním. Překladatel by měl být schopen si skutečnost originálu představit a dokázat rozlišit „(...) významové spoje navozené jazykem originálu“ (Levý, 2012, s. 52–53).

Druhou fází, tedy *interpretací předlohy*, Levý (2012) označuje fakt, že každý jazyk se systémově liší. Proto při překladu, kdy cílový jazyk nenabízí významově dostatečný jazykový ekvivalent, se musí překladatel uchýlit k interpretaci. Nestačí tedy použít doslovný

překlad, ale dle Levého „(...) má-li být interpretace správná, musí jejím východiskem být nejpodstatnější rysy díla a jejím cíle jeho objektivní hodnoty“ (Levý, 2012, s. 57). Je důležité si také uvědomit, že i přes to, že překladatel je především čtenář, měl by se snažit o co nejvyšší stupeň objektivity a nepromítat do díla své subjektivní pocity, názory, hodnoty atd. „Cíle překladatele by mělo být, aby své subjektivní zásahy co nejvíce potlačil, aby se co nejvíce přiblížil k objektivní platnosti překládaného díla“ (Levý, 2012, s. 58). V neposlední řadě by měl brát na zřetel komu je text prvotně určen a kdo bude cílovým čtenářem.

Poslední fází překladatelského procesu je *přestylizování předlohy*. Zde se Levý (2012, s. 64) zabývá zejména třemi problematickými body: a) poměrem dvou jazykových systémů, b) stopou jazyka originálu ve stylizaci překladu a c) napětím ve stylu překladu, jež vzniká tím, že myšlenka se převádí do jazyka, v němž nebyla vytvořena. Rozdílnost a neekvivalenčnost odlišných jazykových systémů znázorňuje nejen po formální stránce, ale hlavně po sémantické. Tvrdí, že je potřeba využít sémantických možností, které nabízí cílový jazyk, tedy v našem případě čeština. Český jazyk nabízí variabilitu například u slov citově zbarvených či u vidu u sloves. Faktem zůstává, že výsledný překlad nikdy nebude „absolutní“, ale nabízí jen jednu z alternativ, proto se pak vyskytuje několik verzí překladu jedné knihy. Překladatel by měl brát na zřetel kontext a možnosti svého jazyka a plně jich využít. Nezřídka se stává, že překladatel začne přejímat vazby, které existují v jazyce originálu a ztrácí tak schopnost je rozlišit a stylisticky upravit. Naopak, nejen nedůslednost, ale i přílišná pečlivost může být na škodu:

„Příčinou špatných překladů nebývá jen povrchnost. Někdy naopak přemýšlivý filolog ve snaze, aby kladl proti sobě přesné slovní ekvivalenty a uvedl je do vztahů přesně odpovídajících předloze, rozruší umělecký celek, unikne mu celkové globální hodnota pasáže, která je pro čtenáře rozhodující“ (Levý, 2012, s. 77).

Podobné členění nabízí i Eugene Nida (společně s Charlesem Russelem Taberem), který ve svém díle *Theory and Practice of Translation* (1969) rozděluje fáze překladu do tří stupňů stejně jako Levý (2012). Munday (2005, s. 38) považuje jeho přístup za „systematický (...), vypůjčuje si teoretické koncepty a terminologii jak z oblasti sémantiky a pragmatiky, tak z práce Noama Chomského o syntaktických strukturách, které tvoří transformačně-generativní teorii.“ Nida tak přichází opět s třístupňovým modelem překladu: první fází je analýza, druhou přenos (transfer) a třetí restrukturalizace. Jak už bylo zmíněno, Nida pracuje s transformačně-generativním modelem Noama Chomského tak, že „(...)

aplikuje klíčové prvky modelu Chomského do své „teorie“ překladu. (...) vnímá jej jako možnost, která poskytuje překladateli techniku pro dekodování výchozího jazyka a postup pro zakódování cílového jazyka“ (Nida, 1964, cit. podle Munday, 2005, s. 39).

2.3 PŘEKLADATELSKÉ STRATEGIE

Každému překladu ať už odborného nebo literárního textu předchází stanovení překladatelské strategie, která je stavebním kamenem kvalitního překladu. Knittlová ve svém díle *Překlad a překládání* (2010) hovoří o tradičních překladatelských postupech, které vytvořili jazykovědci Vinay a Darbelnet (1976, cit. podle Knittlová, 2010, s. 15). Jsou jimi:

1. *transkripce a transliterace* neboli přepis, který je přizpůsoben cílovému jazyku,
2. *kalk*, tedy doslovné přeložení jednotky,
3. *substituce*, kdy se jedná o „nahrazení jednoho jazykového prostředku jiný, ekvivalentním (např. substantiva osobním zájmenem a obráceně apod.) (Knittlová, 2010, s. 19),
4. *transpozice*, která zahrnuje „(...) nutné gramatické změny v důsledku odlišného jazykového systému“ (Knittlová, 2010, s. 19),
5. *modulace*, kdy dochází k posunu v oblasti sémantiky (Knittlová, 2010, s. 20),
6. *ekvivalence*, tedy „použití stylistických a strukturních prostředků odlišných od originálu např. v oblasti expresivity, idiomů nebo přísloví“ (Knittlová, 2010, s. 19),
7. *adaptace*, kdy v cílovém jazyce neexistuje situace jako v jazyce výchozím, překladatel tak nahradí tuto neexistující situaci situací adekvátní (Knittlová, 2010).

Pochopitelně překladatelské postupy nejsou jednotné a každý teoretik volí vlastní pojetí. Opět se setkáváme s mnohostí názorů a jednoznačný konsensus neexistuje. Knittlová (2010) odkazuje na další jazykovědce, kteří pojmají postupy odlišnými způsoby. Například Gerard Vázquez-Ayora vytváří místo sedmi tradičních postupů osm (transpozice, modulace, ekvivalence, adaptace, amplifikace, explicitace, vynechání a kompenzace). Naopak Joseph L. Malone dospívá k devíti postupům (rovnost, substituce, divergence, konvergence, amplifikace, redukce, difúze, kondenzace a přestavba) (Knittlová, 2010).

2.4 DĚTSKÁ LITERATURA

Následující oddíl bude věnován problematice vymezení pojmu dětské literatury, jejímu významu, funkci, historii a členění. Vzhledem k tomu, že hlavním cílem předložené diplomové práce je překlad pohádek s latinskoamerickou tematikou, bude následující kapitola zaměřena i na žánr pohádky a na specifika nejen jejího překladu.

2.4.1 VYMEZENÍ POJMU

Pojem dětská literatura (dále jen DL) není zcela jednoznačný a nabízí stejně jako definice překladu několik variant. Pokud si přečteme nejrůznější z kritických studií, lze postřehnout, že neexistuje všeobecně uznávaná definice, která by poskytla přesné vymezení tohoto pojmu. Pokud nahlédneme do *Slovníku literární teorie* (1984), dostane se nám následující definice, kde je DL označena jako „(...) integrální součást umělecké literatury, určená specifickou modifikací svých funkcí tak, aby byla esteticky, didakticky aktuální pro čtenáře v rozpětí od tří do patnácti let“ (Vlašín, 1984, s. 208). Tato definice sice považuje DL za integrální součást literatury, je ale vcelku konkrétní a nebere v úvahu polemiku nad tím, co je a co není literatura pro děti. Jako hlavní kritérium pro členění uvádí jen věk čtenáře. DL by podle výše zmíněného slovníku měla nejen formovat dítě po jazykové stránce, ale také podněcovat jeho kritické myšlení a ovlivňovat jeho morální zásady. Tvrdí, že vývoj literatury pro děti je odrazem nejen doby, v které literatura vzniká, ale souvisí i s „vývojovými tendencemi literatury pro dospělé“ (Vlašín, 1984, s. 208).

Profesor Josef Polák vnímá tento pojem poněkud stručněji, tedy jako „literaturu pro děti a mládež“ (Polák, 1982, s. 7). Hlavním kritériem pro jeho rozdělení je opět jen cílový čtenář, tedy děti nebo mládež, bez bližší polemiky nad pojmem DL. Předkládá klasifikaci podle Františka Tenčíka a to na a) intencionální literaturu pro mládež, tj. literaturu, která je mládeži určena a b) neintencionální část četby mládeže, která „nebyla mládeži určena, ale kterou mládež četla“ (Tenčík, 1962, cit. podle Polák, 1982, s. 7). Pro roztřídění DL používá jen podmínku cílového čtenáře. Kritikové zmiňují několik knih, které by se daly považovat jakožto určené pro děti i přes to, že to nebyl jejich původní záměr. Jsou jimi například Defoeův *Robinson Crusoe*, Swiftovy *Gulliverovy cesty* anebo *Alenka v říši divů* Lewise Carrolla (Lesnik-Oberstein, 1996, s. 17). Jako další z příkladů bychom mohly uvést i autorku britského původu Angelu Carter, která ve své sbírce povídek *Krvavá komnata* (1979) využívá tradičních pohádek, které bychom jen stěží přenechali dětským čtenářům. Podle definice *Slovníku literární teorie* (1984), by je tedy mohlo číst jen dítě v určitém věkovém rozmezí,

tedy mezi třetím až patnáctým rokem věku. *Slovník* tak nezahrnuje celou problematiku pojmu. Výše zmíněné knihy jsou často nesprávně označeny jako DL, ovšem publikum, kterému byla díla primárně určena, bylo a je dospělé. Je tedy možné, aby byl cílovým čtenářem dětské literatury dospělý člověk stejně tak jako dítě, což nekoresponduje s definicí *Slovníku*.

Obdobné stanovisko pro definici DL jako Polák (1982) poskytuje i docent Toman (1992), který také zahrnuje do vymezení i dospělé publikum. Primárně chápe literaturu pro děti jako „oblast literární tvorby záměrně určené věkově vymezenému okruhu nedospělých posluchačů a čtenářů (do 14–15 let) nebo také oblast umělecké literatury původně psané pro dospělé, ale recipované dětmi a mládeží“ (Toman, 1992, s. 47).

Pravděpodobně nejkomplexnější pohled na celou problematiku definice pojmu DL nabízí profesorka se specializací na dětskou literaturu Karín Lesnik-Obersteinová. Ta tvrdí, že „definice dětské literatury je (...) podmíněna účelem: chce být něčím konkrétním, protože to je to, co by ji mělo spojit s cílovým publikem – dětmi – na které, jak se prezentuje, je otevřeně a především orientována“ (Lesnik-Oberstein, 1996, s. 17). Ústředním bodem v definici je podle ní jednoduchá otázka: „(...) je dětská kniha knihou napsanou dětmi nebo knihou pro děti?“ (Lesnik-Oberstein, 1996, s. 17). Předkládá všeobecnou myšlenku toho, že DL je taková literatura, která je pro dítě určitým způsobem přínosná a rozvíjí ho hlavně po stránce emoční a morální. Jedním z důvodů, proč je DL tak problematickým jevem je fakt, že termíny dětská a literatura jsou na sobě vzájemně vázány a není možné je oddělit a chápat je v samostatném smyslu slova. Vystává také otázka dětství a jeho definice, která se liší nejen historickým obdobím, ale také kulturou. Dalším bodem problému je i předpoklad existence domnělého dítěte, jakožto čtenáře, který je objektivní, jednocený a stálý (Lesnik-Oberstein, 1996, s. 17–22).

V předložené diplomové práci pracujeme především s pohádkami určenými pro děti. Dle našeho názoru není dětská literatura ohraničena jen věkem nebo podmíněna cílovým čtenářem. Přikláníme se k názoru profesorky Lesnik-Obersteinové (1996), že literatura pro děti by měla dítě (nebo i dospělého čtenáře) hlavně rozvíjet a poskytovat možnost rozvoje osobnosti.

2.4.2 VÝZNAM A FUNKCE DĚTSKÉ LITERATURY

Přestože je DL často akademickým světem opomíjena či dokonce ignorována a považována za neobornou, jednoduchou a neakademickou literaturu, má svůj význam i funkci. Margaret Meeková v prologu k *International Companion Encyclopedia Of Children's Literature* (1996) vyjadřuje, že „stejně jako literatura pro dospělé čtenáře, DL podporuje a vyzývá ke kritickému myšlení, především ve studiu vztahu textu k vývoji dítěte jako čtenáře“ (Meek, 1996, s. 9). Je nutné podotknout, že nejen jako žánr je DL na poli literární vědy nová, ale i akademický výzkum v oblasti DL je ještě mlád, uvažme například samotný fakt, že první konference věnovaná britské DL byla uskutečněna v roce 1979 (Hunt, 1994, cit. podle Meek, 1996, s. 10). Tento pohled podporuje i Otakar Chaloupka (1989), který zdůrazňuje, že DL byla oblastí oddělenou, dodává, že „literatura pro děti a mládež byla dlouhou dobu vně celkového literárního kontextu – zřejmé je, že v jistém smyslu sám její vznik a důvody jejího vzniku byly vně tohoto kontextu“ (Chaloupka, 1989, s. 11).

Literární věda rozlišuje tři základní literární funkce, které jsou hierarchicky uspořádány vzhledem k charakteru konkrétního literárního díla. Jsou jimi funkce estetická, poznávací a výchovná (Petrů, 2000, s. 13). Přese všechny námitky, že DL není rovnocennou součástí literární tvorby, splňuje stejně jako jakýkoliv jiný literární projev tyto funkce. DL je také důležitým faktorem ve vývoji dítěte, rozvíjí jeho představivost, osobnost a pomáhá utvářet určité hodnoty. Toman se vyjadřuje k principům DL následovně:

Tyto funkce se liší pouze svou specifickou skladbou a náplní. V tvorbě pro děti více korespondují s psychickou strukturou dětské osobnosti, s jejími zvláštnostmi, potřebami a možnostmi, méně akceptují literární normy a konvence. V komplexním působení svých základních funkcí, integrovaných právě prioritní a nezastupitelnou funkcí estetickou, získává literární dílo svébytnost a nebývalou schopnost mnohostranně rozvíjet dětskou osobnost, ať už po stránce citové, rozumové, volní či charakterové (...) (Toman, 1992, s. 47).

Mimo výše zmíněné funkce DL jakožto literárního díla, je třeba poukázat i na další „mimoestetické funkce“, které Toman (1992) definuje. Mezi ně patří funkce *magická*, která představuje nadpřirozené bytosti a různé magické formule; *fyziologická* spojená např. s výslovností a celkovou kultivací jazyka; *etická*, kdy se dítě učí základním normám

mezilidským vztahům nebo *společenská* zaměřená na utváření společenského vědomí dítěte (Toman, 1992, s. 48).

2.4.3 HISTORIE DĚTSKÉ LITERATURY

Z historického hlediska není úplně jednoduché vyčlenit přesné počátky literatury pro děti. Nejedná se o literaturu, která by měla dlouholetou ustálenou tradici, nicméně své kořeny má nejen ve folklóru (především v ústní lidové slovesnosti a písni), ale i v rozpočítadlech nebo říkánkách, které „tvořily hlavně pro rané dětství a pro venkovské děti vůbec rozhodující složku esteticky působivé slovesné tvorby“ (Chaloupka, 1973, s. 10). Mluvená forma DL je v podstatě prvním setkáním s literaturou, které dítě zažívá. Na jeho základě pak utváří svůj svět a podle Meekové očekává i určité objasnění světa dospělých (Meek, 1996, s. 3).

Co se týče psané podoby pro dětské čtenáře, ta původně neměla jednak za cíl dítě jako cílového čtenáře a pokud už byla přeci jen dětmi čtena, měla především výchovný a náboženský charakter. Neměla prvotně dítě esteticky obohatit, ale spíše vzdělat. Chaloupka (1973, s. 11–12) rozlišuje dvě roviny, tj. světovou klasickou literaturu a knihy lidového čtení. První byla rázu studijního, měla připravit studující děti na budoucnost v okruhu společensky vyšší, vzdělané vrstvy. Tato rovina byla spíše výjimečná, vzhledem k faktu, že ne každý měl privilegia studovat na takové úrovni. Druhou rovinou je pak rovina lidového čtení, kde specifikuje, že převažují hlavně písně, nebo mravoučné historky či hrůzostrašné příběhy.

Myšlenky Chaloupky (1973) podporuje i Margaret Kinnellová (1996), která stejně jako oba autoři zastává názor, že původní texty pro děti, nebo texty čtené dětmi nebyly vůbec zaměřeny pro potěchu čtenáře. Jednalo se o texty školního, mravoučného nebo náboženského rázu. Počátky publikování literatury pro děti se podle ní datuje do roku 1744 kdy John Newbery vydává *A Little Pretty Pocket Book*, která je prvotně zaměřena pro pobavení dětského čtenáře (Kinnell, 1996, s. 141). Později, v devatenáctém století, se už začínají objevovat díla, jako jsou *Pohádky bratří Grimmů* (1812) nebo pohádky Hanse Christiana Andersena, které jak Chaloupka tvrdí, „(...) dovedly překlenout propast mezi společenskou potřebou a uměleckou hodnotou (...)“ (Chaloupka, 1973, s. 18). Důvodem tohoto pomyslného můstku mezi takovou propastí, podle Chaloupky, tkví v tom, že žánr pohádky má jiný historický základ a také není specifický, co se publika týče, nezjednodušuje a nerozděluje své čtenáře:

Pohádka, a to i lidová, folklórní pohádka, rozlišovala mezi útvary pro dospělé a pro děti, nebyl tu však násilný předěl: pohádky pro dospělé i pro děti vypravoval jeden vypravěč, objevovaly se v nich shodné lexikální prvky, tvárné postupy i motivy. To bezpochyby ovlivnilo širší kulturní potencialitu pohádky vůbec (...) (Chaloupka, 1973, s. 18–19).

Pohádkáři nemuseli zjednodušovat text ani ho přizpůsobovat jeho obsah či lexikum dětskému čtenáři, měli ve své podstatě větší volnost. Vzhledem k charakteru motivace v počátcích vzniku literatury pro děti a mládež je často označována jako nevýznamná. I když se některá díla usilují spíše o zaměření na děj, ještě dlouho zůstávají některá díla bez jakýchkoliv kvalitních či „vážnějších uměleckých aspirací“ (Chaloupka, 1973, s. 20). Fakt, že již od počátku jejího vzniku nebyla DL považována za literárně hodnotnou, přispívá i k nevelké tradici v oblasti literární vědy. Jana Čeňková (2006) zmiňuje, že teprve až během dvacátého století lze zaznamenat určitou tendenci o vymezení pojmu DL v rámci literární vědy.

I přes relativně krátkou historii, některé problematické specifika a nemálo nepříliš kvalitních děl, má DL v literatuře své místo „(...) a to na faktu oprávněnosti prokázané dnes již jak z hledisek společenských, tak uměleckých“ (Chaloupka, 1973, s. 22).

2.4.4 POHÁDKA: VYMEZENÍ POJMU A HISTORIE

Vzhledem k cílu předložené diplomové práce, považujeme za nutné uvést i definici pohádky jakožto součásti DL. Ve *Slovníku literární teorie* (1984) můžeme nalézt heslo pohádka jako „prozaický žánr lidové slovesnosti, jehož vyprávění podává objektivní realitu jako nadpřirozenou s naivní samozřejmostí, jako by vše bylo skutečné“ (Vlašín, 1984, s. 281). Pohádka jako literární útvar měla ústní podobu a představovala „výraz dávných kolektivních ideologií“ (Vlašín, 1984, s. 281).

Podle Mocné a Peterky (2004, s. 471–472) pohádka vytváří vlastní, nezávislé prostředí mimo realitu a s ojedinělým řádem. Podávají typické prvky pohádky, které bychom mohli shrnout do několika bodů:

1. *časová neurčitost*: pohádka neuvádí časově vymezené období, naopak využívá neurčitých časových údajů (kdysi, tenkrát),

2. *neurčitost prostředí*: používá výrazy jako např. za sedmero horami, v dalekých krajích apod.,
3. *využití stereotypních formulí a magických čísel*: byl jednou jeden/jedna, zazvonil zvonec a pohádka je konec, magické číslo tři nebo sedm,
4. *výrazné dějové vyprávění* s důrazem na eliptičnost, retardaci, opakování, gradující variace či kumulativnost,
5. *využití postav*, které mohou být: nadpřirozené, antropomorfizované, groteskně zkrešlené, plošné nebo typizované; dále pak rozdělení těchto postav na kladné versus záporné nebo ochránce a pomocníky.

Dále se oba autoři věnují rozlišení pohádek podle původu. Vytváří dvě hlavní skupiny: a) lidové či folklorní pohádky, které byly originálně pro dospělé čtenáře. Do skupiny lidových pohádek spadají pohádky kouzelné, pohádky se zvířecím hrdinou, jako v případě našeho překladu, dále pak pohádky legendární, v kterých vystupují biblické postavy a v neposlední řadě pohádky novelistické, které uvádějí problematiku každodenního života. Kontrast k první skupině tvoří b) pohádka autorská, která se primárně zaměřuje na dětského čtenáře, je v ní obsaženo více reálných prvků a kouzelné motivy utvářejí každodenní realitu. Další výčet obsahuje pohádku iluzivně folklorní, symbolickou, parodickou a v neposlední řadě filmovou či pohádkový televizní seriál (Mocná a Peterka, 2004, s. 473–474).

Na rozdíl od dětské literatury má pohádka vcelku bohatou tradici. Mocná a Peterka (2004) uvádí stručnou historii vývoje žánru pohádky. První text, který lze považovat za vůbec první ukázkou pohádkové tvorby pochází z 13. stol. př. n. l. z Egypta. Antická literatura nabízí také pohádkovou tematiku, např. Ezopovy bajky nebo biblický příběh o králi Šalomounovi. Neznámějším dílem na poli světové literatury je anonymní sbírka lidových pohádek *Tisíc a jedna noc*. Od 16. století lze pozorovat tendence k pojetí pohádky jakožto „integrálního součást umělecké literatury“ (Mocná a Peterka, 2004, s. 475). Na konci 17. století přichází Charles Perrault s knihou *Pohádky mé matky Husy* (1697), která aspiruje na ideál kvalitní literatury. Jak už bylo zmíněno, od 18. století se objevují autoři, kteří se zaměřují na dětského čtenáře, díky čemuž se pohádka stává součástí DL. V období romantismu pak vzniká pohádka autorská, kouzelná hra či dramatická báchorka. Mocná a Peterka (2004 s. 474–476) dodávají, že pohádka je základem pro další žánry, jako je fantasy nebo fantastické povídka pro dospělé.

Závěrem bychom chtěli podotknout, že z výše uvedených charakteristik lze vyvodit, že předložené pohádky určené k překladu nesou charakteristické znaky pohádky. Jedná se konkrétně o zvířecí pohádky, ve kterých jsou hlavními postavami zvířata, které mají schopnost řeči a jednají jako lidé. Děj se odehrává v neurčitém místě a v neurčitém čase. Je možné sledovat použití magické číslovky tři (např. v pohádce „O třpytivé hvězdě“) a rozdělení postav na záporné a kladné (Severní vítr versus Jižní vítr).

2.5 PŘEKLAD DĚTSKÉ LITERATURY

Cílem následujících stran je poskytnout stručný přehled vývoje, stěžejní role a základní specifika překladu dětské literatury, na které lze při překladu narazit. Co se týče překladu pohádek, vycházíme z teorie Zlaty Kufnerové (1994), která prezentuje historii a strategii při překladu pohádek v českém prostředí.

2.5.1 VÝVOJ PŘEKLADU DĚTSKÉ LITERATURY

Jak už jsme uvedli dříve, DL byla dlouhou dobu akademickou obcí přehlížena a nepovažována za literaturu, která by vyžadovala větší zájem. Výjimkou není ani (ne)zájem translatologické studií i přes to, že DL je ve světě v dnešní době ustáleným akademickým odvětvím. Podle Xeniové (nedatováno) se zájem o překlady věnované DL objevuje v 60. a 70. letech jakožto důsledek komparativních přístupů, které se zaměřovaly na cizojazyčnou literaturu a také díky zvýšené poptávce po zahraničních knihách. Během 80. let se zájem prohlubuje a začínají vznikat různá periodika věnující se DL. Ovšem tzv. *boom* v oblasti překladu DL je zaznamenán až v letech devadesátých. V Evropě lze za pomyslný milník považovat udílení Marshovy ceny za překlad v oblasti dětské literatury (*The Marsh Award for Children's Literature in Translation*) (Xeni, nedatováno, s. 2).

Česká translatologická tradice se DL začíná zabírat až v druhé polovině 20. století. Objevují se některé články, které se sice problematice překladu pohádek věnují, ovšem ustálená a organizovaná odborná literatura na toto stále téma chybí (Kufnerová, 1994, s. 145).

2.5.2 VÝZNAM PŘEKLADU DĚTSKÉ LITERATURY

V předchozím oddíle jsme uvedli, že zájem o překlad cizojazyčné literatury pramení ze zvýšené poptávky. Otázkou ovšem zůstává, proč taková poptávka vůbec vzniká a proč nestačí spokojit se jen s literaturou, která je vznikla v naší kultuře a je psána jazykem našemu vlastním. Ronald Jobe, kanadský profesor zabývající se DL, vidí přínos překladu DL

hlavně v rozšíření obzorů dítěte. Přirovnává překlad literatury k oknu, které umožňuje pohled do vzdálených zemí a dětskému čtenáři se tak prostřednictvím hrdiny dostává určitého náhledu na vlastní život. Podstatným faktem pro Joba je i statistika. Tvrdí, že zhruba 30–70% dětských knih v Evropě tvoří překlad (Jobe, 1996, s. 519).

Xeniová pohlíží na význam překladu dětské literatury obdobně a nabízí pět aspektů: výchovný či didaktický, kulturní a sociální, psychologický, kognitivní a akademický. Předložené překlady dítě tedy nejen vzdělávají, ale poskytují mu i určité mravní zásady, umožňují mu lepší pojetí a porozumění světa, seznámení s odlišnými kulturami a zároveň poskytují určitou oporu pro dítě, které se ztotožňuje s hrdiny. V neposlední řadě je čtení přeložených knih i zdrojem rozvíjení kognitivních schopností dítěte, jako je porovnání vlastního prostředí s prostředím odlišné kultury (Xeni, nedatováno, s. 5–9).

2.5.3 SPECIFIKA PŘEKladu DĚTSKÉ LITERATURY

Ve společnosti doposud převládá všeobecně mylný názor, že kdokoliv, kdo zná cizí jazyk a dokáže jím mluvit či psát, dokáže také překládat. Jak už jsme nastínili v úvodu teoretické části, překlad je velmi specifickou disciplínou a mnohdy nestačí cizí jazyk jen znát, ale především mít určitou představu, talent a strategii pro to, jak a co překládat. Dětská literatura je oborem na překlad velmi náročná, po překladateli se vyžaduje nejen jazyková obratnost, ale i literární znalost a určitý cit či talent. Hlavním problémem kvality překladu DL je fakt, že se jí nedostává dostatečné kritiky (Jobe, 1996, s. 526).

Jakýkoliv text, který se překladatel pokusí přeložit, se potýká s určitými specifiky. Může se jednat technický překlad s danou terminologií nebo naopak překlad poezie, který naopak vyžaduje uměleckou tvořivost. Překladatelé po celém světě vnímají svou roli různými způsoby. Pro některé je nejdůležitější role překladatele jako čtenáře, pro jiné je překladatel jako herec (Jobe, 1996, s. 520–521). Faktem však zůstává, že překladatel vždy zanechá určitou stopu v cílovém textu. První zásah, který činí je zásadní rozhodnutí, zda jen předkládat každé slovo či obecný smysl VT. Obě strategie mají svá pro a proti. Pokud se rozhodneme dodržet doslovný překlad, ztratíme koherenci. Pokud se naopak až příliš odchýlíme od předloženého originálu, vystavujeme se riziku, že místo překladu vytvoříme adaptaci. Co se týče DL, adaptace mohou mít tendenci být až přespříliš zjednodušené. Překlad DL tedy představuje nejednu překladatelskou výzvu (Jobe, 1996, s. 520).

Na co si dát při překladu dětské literatury pozor? Zaprvé, pokud překládáme dětskou literaturu, je nutno brát na zřetel, že nejde o překlad týkající se rozdílů jen na úrovni rozdílných jazykových systémů nýbrž i na úrovni rozdílu mezi systémem dospělého člověka a systému dítěte (Shavit, 2006, s. 25). Zadruhé, Shavit (2006) tvrdí, že při překladu dětské literatury má překladatel mnohem větší svobodu, co se úpravy textu týká, pokud ovšem dodrží dva principy. První z nich zahrnuje úpravu textu tak, aby byl výsledný překlad pro dítě výchovný a společností považovaný za vhodný. Druhý princip se týká přizpůsobení textu na úroveň, která bude pro dítě srozumitelná (jedná se např. o jazykovou úpravu). Překladatel DL by se tak měl snažit co nejvíce tyto dva principy dodržovat, nebo se od nich alespoň co nejméně odchylovat (Shavit, 2006, s. 26).

Stejně tak jako každý jiný překlad, i DL s sebou přináší problematiku existující či neexistujícího modelu v CJ. U překladu DL se většinou přistupuje k obecně známým modelům v této oblasti. To znamená, že text je možno přizpůsobit, či vynechat určité pasáže, s kterými čtenář není dobře obeznámen (Shavit, 2006, s. 27).

Puurtinenová (2006) uvádí, že DL bude vždy poznamenána faktem, že musí zaujmout nejen dětského čtenáře, ale i čtenáře dospělého. Všeobecně vzato musí překladatel vzít v úvahu cílové publikum, kulturní a sociální kontext, význam originálu a zvolit vhodnou strategii pro překlad. Marginální pozice DL v celém literárním kontextu umožňuje překladateli větší volnost při práci s textem (Puurtinen, 2006, s. 54).

Riitta Oittinenová, finská překladatelka, v knize *Children's Literature in Translation* (2006) uvádí úskalí, při kterých se může překladatel setkat. Konkrétně se zabývá již zmíněným přizpůsobením textu čtenáři a tvrdí, že překladatel by měl zohlednit, kým bude literatura čtena a rozlišit jestli bude cílovým publikem dítě, které si přečte text samo nebo dítě, kterému bude předčítat dospělý. Proto má překladatel na výběr nejrozličnější jazykové a prajazykové prostředky tak, aby byl text požitkem pro cílového čtenáře (ať už dítě, nebo dospělého, který bude předčítat nahlas). Může tak zvolit různou větnou stavbu, rytmus či interpunkci, z parajazykových prostředků lze pak využít tempa, pauz, rytmu apod. Dále také zohledňuje kulturní faktor. Oittinenová (2006) rozlišuje dva hlavní přístupy, které lze při překladu DL využít. Jedná se o domestikaci a foreignizaci. Domestikace se zaměřuje hlavně na jazyk a kulturu cílového textu, může proto modifikovat překlad do takové míry, aby byl čtenáři mnohem kulturně a jazykově bližší. Naopak foreignizace zachovává určité prvky, které jsou VT vlastní (Oittinen, 2006, s. 42). Všeobecný konsensus ohledně správné strategie

neexistuje. Někteří kritikové považují domestikaci za pedagogicky nevhodnou metodu, protože by dítě mělo být schopné umět přijímat rozdíly. Na druhou stranu je potřeba si uvědomit, že dětský čtenář nemusí být ochoten tuto jinakost tolerovat. Oittinenová navíc zdůrazňuje, že překladatel vychází i z vlastních zkušeností s DL, a proto bude pravděpodobně vždy tíhnout spíše k domestikaci (Oittinen, 2006, s. 43).

2.5.4 PŘEKLAD POHÁDEK

V případě předložené diplomové práce jsou výchozím i cílovým textem pohádky, které nesou při překladatelském procesu nejednu problematickou situaci (o konkrétních problémech, s kterými jsme se v průběhu překladu pohádek potýkali, pojednává kapitola Komentovaného překladu). Kufnerová (1994) nevidí jako hlavní kritérium při překladu pohádky jen samotnou roli cílového čtenáře (ať už se jedná o dítě či dospělého člověka), ale hlavně kulturu, v níž text vzniká. Jak sama uvádí:

(...) obtížnost jejich překladu nezávisí ani tak na tom, zda se překládá mezi příbuznými či vzdálenými jazyky, jako spíš na tom, zda se překládá mezi příbuznými, či nepříbuznými kulturními systémy, jež se v jejich formě i obsahu odrážejí (Kufnerová, 1994, s. 145).

I přes to, že v české tradici překladatelé tíhli k doslovnému překladu reálií, či k jejich ponechání v originálním jazyce, moderní překlady už se od originálu odlišují a snaží se překlad přizpůsobit čtenáři a „vyhýbá se všem interferencím syntaktickým, lexikálním i frazeologickým“ (Kufnerová, 1994, s. 148).

Tradice české pohádky čerpá z překladů pohádek bratří Grimmů, proto se již ustálily některé názvy jako je např. Jeníček a Mařenka nebo vazby, která se využívají v pohádkové tvorbě (*byl jednou jeden...*). Je proto potřeba nepřekládat doslovně některá spojení, která se vyskytují ve výchozím jazyce. Čeština také může nabídnout stylistické prostředky, které výchozí jazyk nemá. Při výskytu nejen nadpřirozených bytostí, ale i u děje zasazeného do odlehlých oblastí, čeština vytváří vlastní pojmenování (Kufnerová, 1994).

3 VLASTNÍ PŘEKŁAD

3.1 O TOM, JAK SE PTÁCI ROZHODLI UKRÁST OHEŇ

Bylo nebylo, za sedmero horami a sedmero řekami, v oblasti zvané Čako, se rozprostíral jeden prales. V tom pralese si hrály opice, zpívali ptáci a všude rostlo hodně ovoce, sladké brambory *manioky* a kukuřice. Dávno po tom, co vznikl tento prales a řeky, které v něm tečou, sestoupil z nebe paprsek a společně s paprskem i oheň. Supi, kteří měli silné zobáky a drápy a také velká křídla, dostali za úkol tento oheň strážit.

Poblíž pralesa se nacházela jedna vesnička a v té vesničce žili lidé, kterým oheň zatím scházel. Když vanul studený Jižní vítr, byla lidem velká zima, a proto, že neměli oheň, aby se zahřáli a aby si uvařili jídlo a pití, museli jíst jen to, co nasbírali v lese. Obyvatelé vesnice, lidé z indiánského kmene Tapiete, měli ve zvyku zahalit se do barevných látek, těsně se k sobě přitisknout a společně tak tančit a přitom žádat Severní vítr, ať přemůže Jižní vítr a přinese jim teplo. Bohužel ale Jižní vítr den ode dne sílil a přesto, že Severní vítr byl přítelem Tapietů, nemohl jim pomoci. Radil jim: „Obstarejte si oheň, ten vám přinese teplo a pomůže vám připravit si jídlo a kukuřičné pukance. Mají ho supi!“

Jedno malé tapietské dítě, které umělo mluvit ptačí řečí, se vydalo za ptáky vyzvědět, kde se oheň nachází. Pták Guan, který neumí létat, mu pověděl: „Oheň je ukrytý a přísně ho střeží supi. Lidé ho nedokážou najít, jedině my, ptáci, bychom vám mohli pomoci, ale supů se moc bojíme.“ Tapietské dítě Guanovi nabídl: „Když nám s ptáky oheň přinesete, dáme vám tolik čokoládových fazolek, ovoce a kukuřice, kolik si jen budete přát.“

Ten den se v pralese konal ptačí sněm a všichni ptáci se jednohlasně shodli na tom, že supům oheň ukradnou. To, co jim vesničané nabídli, bylo natolik lákavé, že úplně zapomněli na svůj strach. Sova, která je nejmoudřejší ze všech ptáků, navrhl: „Nejlepší by bylo supy odlákat, abychom se nevystavili nebezpečí a mohli jim oheň ukrást.“

Guan se zeptal: „Ale...jak je odlákáme?“

Sova odpověděla: „Supi jsou hladoví a teď, když stráží oheň, se nemohou vydat na lov a jsou tak čím dál tím hubenější. Vesničané by mohli chytit kajmana Jakara a nechat ho pro ně jako návnadu. Až ho poletí hledat, jeden z nás by mohl oheň ukrást, nejlépe v noci, protože tak půjde oheň lépe vidět a navíc si nás supi nevšimnou, protože v noci špatně vidí.“

Na konci sněmu se rozhodli, že pták nandu Jandu, který vypadá jako pštros a umí rychle běhat, se vydá za vesničany a sdělí jim usnesení ptačí rady. Nandu Jandu utíkal celou noc a teprve až když vycházelo slunce, přiběhl k vesnici, vyhledal chlapce, který uměl ptačí řeč, a pověděl mu, na čem se ptáci domluvili. Chlapec to ihned přetlumočil svému tatínkovi.

Chlapcův tatínek věděl, kde se žlutý kajman nacházel a spolu s ostatními muži z kmene se ho vydali chytit. Jakar byl nepřítelem Tapietů, a když uviděl muže přicházet, poznamenal: „Ale, ale, copak nám to tady jde? Že by odpolední svačinka?“ Ale jakmile Jakar promluvil, Tapieté mu strčili do tlamy klacek napříč a ten ji pak nemohl zavřít. Potom ho chytili za ocas, vytáhli z řeky a přivázali ke stromu, kde ho nechali napospas supům.

Vyslali nandua Jandua, aby doručil zprávu, že kajman Jakar leží svázaný na pláži s otevřenou tlamou. Jandu běžel zpět do pralesa a předal ptákům tuto novinu. Vybrali nejmenšího ptáčka, Kolibříka, aby se zaletěl supů zeptat, jestli nemají hlad. Kolibřík přiletěl s obrovským strachem blízko k supům. Předstíral, že neměl nejmenší tušení, že byli tak na blízku a zakřičel: „Kajman je uvězněný poblíž řeky! Píííí, píííí, píííí.“

Supi zprávu vyslechli, a protože už měli obrovský hlad, vydali se k řece a na stráži nechali jen jednoho supa. Guan, který vyčkával poblíž ohně, se rozběhl, aby ukradl jeden uhlík. Spálil si při tom ale chocholku, uhlík mu vypadl, a tak se vrátil zpátky, aniž by se mu podařilo oheň ukrást.

Pták Kardinál, kterému kuráž rozhodně nechyběla, prohlásil: „Na tohle budeme potřebovat někoho, kdo umí spíš lítat než běhat,“ a zaletěl blízko k ohni. Když si chtěl vzít uhlík, přiblížil se hlavou k ohni tak blízko, že si ji celou opálil do ruda, a tak se mu oheň také nepodařilo ukrást.

Když ostatní supi doletěli k řece, Jakar už stihl rozlomit klacek v tlamě napůl, vyprostit se z lana a vrátit se zpátky do řeky dřív, než ho vůbec mohli supi začít otravovat. Supi se tedy rozhodli vrátit se zpět a nadále strážit oheň. Nyní už nebylo žádného ptáčka, který by se odvážil přiblížit se k ohni.

Ještě před tím, než se supi vrátili nazpět, si jedna Žabka, která to všechno pozorovala, pomyslela: „Tihle ptáci jsou ale naprosto k ničemu.“ Jedním skokem se dostala až k ohni, vymrštila svůj dlouhý jazyk a ukradla malou jiskřičku. Potom odskákala daleko a

předala ji chlapci, který uměl ptačí řeč. Ten jiskřičku zanesl svému lidu a od té doby mají Tapieté oheň.

Ptáci potají uzobávají vesničanům ovoce a ujídají jim čokoládové fazolky, ale Tapieté je vždy vyplaší, protože ptáci nesplnili slib, který jim dali. Od té doby, když mají ptáci hlad, musejí krást i zrnka kukuřice. Guanovi zůstala červená chocholka a Kardinál má celou hlavu rudou. Naopak k žábám vesničané chovají velkou úctu a snaží se neplést se jim do života. Kajman Jakar dodnes nemůže lidem zapomenout to, jak ho svázali za ocas a zůstává i nadále velkým nepřítelem Tapietů. A supi? Ti ještě stále touží ochutnat kajmaní maso.

3.2 O KOUZELNÉ LOPATCE

Daleko předaleko, v suchých oblastech, tam, kde končí úbočí hor a začíná nízký prales, žije pásovec jménem Tatutumpa, duše celého kraje. Tatutumpa a jeho rodina mají jednu takovou kouzelnou lopatku, která jim pomáhá při obdělávání a zušlechťování půdy a také při sklizni. Lopatka poslouchá výhradně Tatutumpu a jeho příbuzné, slouží jen k dobrému užitku a nikdo ji nemůže ukrást. Zatímco si Tatutumpa hraje společně se svými bratry a dalšími pásovcí a vyhřívají se na sluníčku, kouzelná lopatka obstarává všechny potřebné každodenní úkony. Večer se Tatutumpa a celá jeho rodina vrací zpět do svých útulných a dobře chráněných pokojíčků, kde odpočívají a tráví noc.

Aguaratumpa, vynalézavý lišák, má ve zvyku procházet se po pralese poblíž Tatutumpova obydlí a ze zvědavosti pozorovat, co on a jeho rodina dělají. Jednoho horkého a slunečného dne si Aguaratumpa všiml kouzelné lopatky, která obdělávala půdu, urovnávala osivo a v noci už sklízela úrodu! Tatutumpa a jeho rodina nedělali nic, kromě toho, že si celičký den hráli na kraji pole, hezky ve stínu pralesa!

Aguaratumpa si představil, jak moc by mu pomohlo, kdyby měl taky takovou lopatku. Snil o tom, jak by mu připravovala osvěžující limonádu. Představoval si, jak by mu lopatka proklestila cestičku k čokoládovým fazolkám a on by se tak nemusel prodírat přes ostny a bodláky a ničit si kožíšek při snaze dostat se ke stromu, na kterém rostly. Aguaratumpa věděl, že Tatutumpa se jen tak dobrovolně lopatky nevzdá a že ji nejde ukrást. Musel tedy přijít s nějakým nápadem, vymyslet nějaký způsob, jak přimět Tatutumpu, aby mu lopatku dal. V ten moment začalo pršet a hřmít a na obloze se objevily blesky, jak už to tak

v těchto končinách bývá. Pokaždé, když se zablýsklo, přivřel Aguaratumpa instinktivně oči. Napadlo ho, že takhle by mohl kouzelnou lopatku získat!

„Vždy, když se zableskne, každé zvířátko mrkne,“ pomyslel si Aguaratumpa, „tedy kromě cikády, která nemá víčka, ta nechá oči otevřené, i když se začne blýskat. S takovýma očima bych se mohl s Tatutumpou vsadit, že kdo vydrží nemrknout, když se zablýskne, vyhraje sázku a může si vzít kouzelnou lopatku.“

Když bouřka pominula, utíkal Aguaratumpa hledat cikádu. „Cikádo, kamarádko moje, půjčíš mi tvoje oči? Za odměnu tě odnesu na druhou stranu pralesa, kde je to velice hezké, jsou tam úplně jiná zvířátka a květiny a jiné nebe s odlišnými hvězdami.“ Cikáda mu odpověděla: „Tak to nemám nejmenší zájem, co by asi tak mohlo být hezčí než moje dlouhé nohy, mé krovky a průsvitná křídélka?“

„Ale ty budeš ta nejkrásnější cikáda, když ti půjčím moje oči, které jsou jako mandle a moje víčka s dlouhými řasy,“ řekl jí Aguaratumpa mazaně. Cikáda byla velmi marnivá a lichotky se jí zamlouvaly, a tak svolila a půjčila Aguaratumpovi své oči, ale jen na jednu bouřku.

Aguaratumpa neztrácel čas a ihned běžel za Tatutumpou. „Mám pro tebe takový návrh. Kdo během blýskání při bouřce nemrkne, vyhraje kouzelnou lopatku.“

Tatutumpa se zamyslel a důkladně návrh zvažoval. Věděl, že když se blýskne, všechna zvířátka mrknou, v podstatě nebylo možné, aby Aguaratumpa takovouto sázku vyhrál. „Dobrá tedy,“ řekl Tatutumpa, „uděláme to tak, jak navrhuješ.“ Poprosil jednoho ze svých bratrů, aby se během bouřky, která se už zase hnala, schoval do skrýše, kam se světlo blesku nedostane a odtud sledoval, jestli Aguaratumpa během příští bouřky mrkne nebo ne.

Bouřka se rychle blížila. Hřmění se neslo jako stádo koní na kamenné Inkově stezce. Z ničeho nic se zablesklo a oči pásovců se instinktivně přivřely. Když je otevřeli, viděli, že lišák Aguaratumpa má své zelené oči dokořán otevřené. Neměl totiž víčka! Pásovec, který byl schovaný uvnitř skrýše, si byl jistý, že Aguaratumpa vůbec nemrkl, když se zablesklo. Ale Tatutumpovi se zdálo, že Aguaratumpovy oči vypadaly nějak jinak, jako by snad ani nebyly jeho. Začalo mu docházet, že ho touhle mazanou sázkou Aguaratumpa pěkně doběhl. Tatutumpa se rozhodl oplatit mu to stejnou mincí, a proto mu místo kouzelné lopatky

dal úplně obyčejnou dřevěnou lopatku. „Vyhrál jsi! Máš zázračné oči, nemrkneš, ani když se blýskne. Lopatka je tedy právem tvoje,“ řekl Tatutumpa lišákovi.

Aguaratumpa byl šťastím bez sebe, že se mu podařilo lopatku získat, a tak se spokojeně vydal domů a samou radostí si pískal. Tatutumpa ho sledoval, jak odchází a jen se usmíval.

Aguaratumpa vrátil oči cikádě a vzal si zpátky ty svoje. Nyní soustředil veškerou svou pozornost na kouzelnou lopatku, kterou vyhrál. Začal jí dávat příkazy: „Lopatko, prokleti mi cestičku!“ Ale lopatka se ani nehnula. „Copak nejsi zvyklá dostávat nové příkazy? Zasej mi na pole kukuřici!“ Lopatka zůstala nehybně ležet. Aguaratumpa se mohl na hlavu postavit, aby ho lopatka poslechla, ale ať se snažil, jak chtěl, nepodařilo se mu docílit toho, aby mu vyhověla. Až po celém dni úporného snažení si uvědomil: „Tatutumpa byl mnohem mazanější než já sám a aby mi uštedřil lekci, dal mi obyčejnou lopatku a nechal si tu kouzelnou.“

A proto, že Aguaratumpa už neměl nejmenší zájem o obyčejnou dřevěnou lopatku, nechal ji jen tak ležet na kraji pole a šel se radši vyhřívat na sluníčko. Od té doby používají Říční lidé při zasévání kukuřice dřevěnou lopatu, ale vždy pracují tvrdě a s potem ve tváři.

3.3 O TOM, JAK AGUARATUMPA RYBAŘIL

Kdysi dávno vládl u Velké řeky klid. Voda měla stejnou barvu jako písek, který ji lemoval. Na březích řeky rostly nejrůznější rostliny, keře a stromy a pláže pokrýval jemný bílý písek. Říční lidé rádi pořádali na těchto plážích oslavy, zapalovali velké hranice, jejichž oheň ozařoval noční hladinu řeky a soupeřil tak se svitem hvězd. Říční lidé také rádi rybařili a o ryby v řece nebyla nouze. Lidé ulovené ryby nejprve usušili a později je směňovali za kukuřici s ostatními indiánskými kmeny, které žily daleko od řeky. Aguaratumpa viděl, jak si Říční lidé vyměňují sušené ryby za velká vědra kukuřice a z kukuřičné mouky si pak pečou výborné kukuřičné placky *tortilly*. Aguaratumpovi se sbíhaly sliny a nemohl na *tortilly* přestat myslet, a tak se rozhodl, že začne také rybařit, aby získal kukuřici.

Aguaratumpův bratr, který byl u něj na návštěvě, mu to rozmlouval: „Aguaratumpo, to nemá smysl chodit rybařit, potom beztak musíš ryby usušit a počkat, než přijdou lidé z ostatních kmenů a vymění ti je za kukuřici. Nikdy se nám nepodaří nalovit tolik

ryb, kolik potřebujeme, abychom dostali dost kukuřice na *tortilly*. Nemáme síť a jsme na to jen sami dva. Nejlepší bude, když si kukuřici vypůjčíme, anebo počkáme, až ženy Říčních lidí upečou *tortilly* a ty si pak odneseme.“ Aguaratumpa už to měl ale dopředu dobře promyšlené: „Použijeme síť Říčních lidí, ti celý den po velké oslavě prospí, a tím pádem je nebudou potřebovat a navíc nám pomůže Tatutumpa a jeho rodina, těch je přece hodně a žijí poblíž řeky.“

Aguaratumpa zašel za Tatutumpovou rodinou, aby se s nimi domluvil. Slíbili mu, že mu se sítěmi pomůžou. Teď už jenom stačilo počkat, než přijde večer. Nadešel čas velké oslavy, slavilo se výkřiky, zpěvem a tancem. Říční lidé nechali své sítě na břehu řeky. Hned ráno se Aguaratumpa, jeho bratr a Tatutumpa vydali k řece, potají si vzali síť a odešli rybařit. Slunce bylo už dost vysoko, a když vytáhli první síť, měli tolik ryb, že rychle natáhli další. Tatutumpa a Aguaratumpův bratr odnesli ryby na břeh a začali je pomalu připravovat k sušení. Lišák Aguaratumpa mezitím hlídal druhou síť a to jim ještě zbývala síť třetí. O něco později se šel Aguaratumpa podívat, co dělají jeho kamarádi. Tatutumpa byl ten tam, určitě se šel starat o své děti, a jeho bratr spal!

Aguaratumpa se rozzlobil, přemýšlel, co má udělat, aby bratra udržel vzhůru. Vzápětí ho ale něco napadlo a rychle odběhl domů. Vytáhl malý kufřík, ve kterém měl schovaný všemožný hmyz, co bodá a dělá život v pralese k nevydržení. Byli tam různí komáři, ovádi, vosy a některé včely. Všechny je vložil do hliněného džbánu a vršek zakryl listem banánovníku. Takto naplněný džbánek odnesl ke břehu řeky. Bratr se už mezitím probudil a postěžoval si: „Aguaratumpo, slunce je příliš vysoko a svítí tak silně, že už mám hroznou žízeň. Zapomněli jsme si vzít něco, čím ji zaženeme.“ Aguaratumpa se podíval na hliněný džbánek a řekl mu: „V tom džbánu jsem ti něco přinesl.“ Aguaratumpův bratr se vrhl ke džbánu, a protože si myslel, že lišák mu přinesl něco k pití, protřhl list banánovníku, který džbánek zakrýval. V ten moment se vyhrnuli ven všichni komáři, všechny vosy, ovádi, blechy a klíšata a začali bratra štípat.

Po celý den pak Aguaratumpův bratr poslušně vytahoval síť z řeky, sušil ryby a nemohl si ani na chvíli odpočinout. Štípance od komárů mu nedopřály klidu. Tentýž den se také všichni Říční lidé probudili ze snu poštipání od komárů a neměli nejmenší tušení, odkud se vzal tento nečekaný trest.

Od toho dne začali Říční lidé Aguaratumpovi nosit část svých ryb jako malou pozornost, hlavně proto, aby už neotvíral svůj hliněný džbáněk. A tak Aguaratumpa už nemusel nikdy rybařit.

Komáři znepríjemňovali Říčním lidem život tak, že ho dělali až nesnesitelným, hlavně těm, kteří si chtěli odpočinout nebo zdřímnout. Časem se Aguaratumpovi lidé zželelo a poslal jim červenou rostlinu *urukú*, aby si ji nanесли na kůži jako ochranu proti komárům. Od té doby se Říční lidé malují červenou barvou z *urukú* a od komárů mají pokoj.

3.4 VŠECHNY BARVY DUHY ANEB O TOM, JAK VZNIKLY BARVY

Jednou vanul v pralese po dlouhou dobu Jižní vítr, který přinášel zimu a bouřky tak silné, že u Říčních lidí vzbuzovaly strach. Černé mraky byly naplněny nejen deštěm, ale měly v sobě ukryty i hromy a blesky. Šamani ve vesnici Říčních lidí vzývali nebesa, hráli na kouzelné bubínky a flétny, to vše proto, aby zahnali bouřku a taky proto, aby blesky a hromy nedopadaly na vesnici a někomu neublížily.

Lišák Aguaratumpa chodil neklidně sem a tam, čekal na svého kamaráda jaguára Jaguu, ale ten se v takovém dešti asi nemohl dostat přes rozbouřenou řeku. Tak pozoroval papoušky, své jediné společníky, kteří si čistili peří, jako by snad z něho chtěli smýt všechnu barvu a poslouchal, jak se z dále, z vesnice Říčních lidí, nesl zvuk kouzelného bubínku bum, bum, bum, jak na něj šaman Ipaye hrál.

Pršelo několik dní v kuse a déšť ne a ne ustát. To Aguaratumpovi připomnělo příběh, který mu Jagua vyprávěl už velmi dávno, během jedné z jeho návštěv, když si prohlížel lišákovy papoušky, z nichž jedni byli červenozelení a jiní zase modrozlutí. Byl to příběh o tom, jak vznikly barvy, protože dřív bylo všechno jen černobílé. Aguaratumpa věděl o leccčem, ale podobnou věc, jako že na světě dřív nebyly barvy, o tom teda jakživ neslyšel. Připadalo mu to nemožné a nedokázal si vůbec představit, že by všechno bylo jen černobílé. Jelikož byl velice zvědavý, poprosil kamaráda jaguára, aby mu příběh o vzniku barev povyprávěl. Jagua začal své vyprávění otázkou. Jestli pak si Aguaratumpa někdy všiml, jak si jeho papoušci čistí zobáky peří? A jestlipak věděl, proč motýli se svými barevnými křídly poletují tak často u břehu řeky? Aguaratumpa odpověděl, že ano. Toho všeho si všiml, ale netušil, proč tomu tak je.

„Kdysi dávno pradávno,“ začal vyprávět Jagua, „velký Severní vítr, který s sebou přináší teplo a život, onemocněl a byl tak slabý, že nemohl silně foukat. Jeho úhlavní nepřítel Jižní vítr, který přináší zimu a bouřky, využil toho, že byl tak zesláblý a začal zprudka foukat. S Jižním větrem přišel nejenom déšť, ale i bouřky, blesky, hromy a kroupy. Chudák Severní vítr se kvůli své slabosti nemohl bránit a dostával pořádně na frak, ale nebyl ještě zcela poražen, musel jen trošku ustoupit. Jižní vítr se spokojeně nosil jako pán a do všech míst přinášel zimu a neustávající déšť. Říční lidé se museli přestěhovat do vyšších oblastí. Ptáci a všechna zvířata z pralesa se schovali. Den byl skoro stejně tak černý, jako noc. Toto období trvalo dlouho a hladina řeky stoupla tak vysoko, že téměř pohltila celý prales. Řeky se ve své pyšce proměnily, ty malé v jezera a ty velké v moře. Říční lidé byli najednou úplně bezmocní, a tak trávili celé dny tím, že prosili nebesa a bubnovali na kouzelný bubínek, aby už déšť ustal a vysvitlo slunce. Věděli, že pokud hladina řeky co nejdříve neklesne, nebudou moci zasít kukuřici a budou trpět hladem. Ale Severní vítr byl stále nemocný a nemohl jim pomoci.“

„Když jeden z mých předků, starý jaguár, viděl,“ pokračoval Jagua ve svém vyprávění, „že Severnímu větru docházejí síly, rozhodl se vyhledat jeho příbuzné daleko předaleko, v místech, kde slunce nikdy nepřestávalo svítit. Hledal dlouho a uběhlo mnoho dní, než starý jaguár konečně narazil na příbuzné Severního větru a řekl jim o tom, jak je celá situace v pralese vážná. Také jim vyličil, jak moc je jejich bratr Severní vítr nemocný. Řekl jim, že není schopný bojovat, protože je úplně zesláblý, a že jeho nepřítel Jižní vítr vane čím dál tím silněji a začíná nad ním vyhrávat. Nezapomněl ani popsat to, jak moc trpěli Říční lidé, když celou půdu pohltila řeka a déšť neustával.“

Příbuzní Severního větru svolali velkou rodinnou poradu. I když jim chybělo co do síly, co do počtu jich bylo dost. Rozhodli se spojit a vydat se na pomoc svému bratru Severnímu větru. Cesta zpátky byla pro starého jaguára příliš dlouhá a nemohl se tak už vrátit, ale alespoň splnil svůj úkol najít tolik potřebnou pomoc.

Malé větříky přicházely jeden po druhém na pomoc svému bratru, Severnímu větru, který se den ode dne cítil lépe. Brzy začal Severní vítr vanout čím dál tím víc a sílil díky jejich pomoci. Temné mraky začaly ustupovat a Jižní vítr, který si o sobě myslel, že je vládcem celého světa, se musel dát na ústup, až byl nakonec zcela poražen. Už nemohl vzdorovat Severnímu větru, který měl veškerou podporu, která ho posouvala a nutila Jižní vítr ustupovat až do míst plných sněhu a ledu, do míst, kde běžně vládl.

Děšť ustal a společně s ním i zima a nakonec vysvitlo slunce. Na blankytně modrém nebi se objevila nádherná duha plná barev, kterou do té doby ještě nikdo nikdy neviděl. Přinášela s sebou červenou, oranžovou, žlutou, zelenou, modrou a fialovou. A jelikož to byla zázračná věc, tahle duha, nechávala za sebou samé barvy; prales se naplnil zelenou, řeky získaly nejrůznější odstíny, některé házely odlesky dožluta, jiné domodra a další dočervena. Nejen řeky, ale také rostliny a květiny se naplnily všemožnými barvami. Ptáci a motýli, kteří létali skrz tuto zázračnou duhu, měli své peří a křídla plné rozmanitých barev. Jen ta zvířátka, která se ukryla hluboko v pralese, nezískala žádnou barvu. Některé opice byly pořád černé jen s bílými ocásky a netopýři také zůstali celí černí.

Jaguovi předci také vyšli na slunce a dostali od duhy žlutou barvu s tmavými skvrnami na srsti, které tam nechaly stíny listů stromů. Slunce a duha hýčkaly Říční lidi a zbarvily jejich pokožku dohněda, do barvy země, kterou lidé tolik milovali. Říční lidé poděkovali Severnímu větru, a když hladina řeky klesla, mohli konečně zasít kukuřici a lovit ryby ve vodách, které byly zase klidné.

Ptáci dodnes nechápou, odkud se vzala všechna ta barva na jejich peří a snaží se ji očistit svými zobáky. Stejně tak, jako se motýli snaží smýt barvu ze svých křídel v řece. A proto se papoušci a motýli před duhou schovávají, když se čas od času po dešti objeví, a vyčkávají, až zmizí, aby mohli zase vzlétnout.

„Říční lidé mají jaguáry asi hodně rádi,“ pomyslel si Aguaratumpa, „koneckonců to byl jeden z nich, kdo jim vyhledal pomoc v době, kdy ji nejvíc potřebovali.“

Přestalo pršet a na blankytně modrém nebi se klenula nádherná duha.

3.5 O TOM, JAK SE V PRALESE POŘÁDAL VELKÝ ZÁVOD

V povodí Velké řeky zavládl klid. Období dešťů, které bylo obdobím rozbouřených vod, už pominulo. Řeka s sebou často ve svém řádění odnesla stromy, smýkala kameny, a dokonce mohla odnést i některého z vesničanů, který by se snad odvážil zapochybovat o její síle. Po období dešťů se řeka opět uklidnila a stala se přítelem Říčních lidí, přinášela jim obživu, hasila jejich žízeň a hrála si s dětmi, které si vodu užívaly.

Lišák Aguaratumpa se procházel po bílém písku, který pokrýval břeh řeky a sledoval šlépěje, které za sebou nechával jeho kamarád Tatutumpa. Ten byl pořád v jednom

kole, protože ho zaměstnávala jeho velká rodina. Stopy vedly všemi možnými směry. Byly tam i stopy ptáků a sem tam stopy želviček a také obrovské stopy od ocasu kajmana.

Jak se tak Aguaratumpa procházel po břehu, narazil na malý hřebínek, který tam asi ztratila nějaká holčička od Říčních lidí. Aguaratumpa si hřebínek prohlédl, a když už ho chtěl zvednout, zaslechl rozrušený, pronikavý hlásek, který ho prosil: „Aguaratumpo, dej pozor, nezašlápní mě. Jsem schovaná pod hřebínkem, aby mě nenašli papoušci, protože ti by mě určitě sezobli, jen co by mě zahlídli, neubližuj mi prosím.“

Aguaratumpa zvedl hřebínek, který byl až do půlky zabořený do jemných zrníček písku, a uviděl maličkou zelenou plošticí Smrad'avku, která byla pevně přichycená na jednom ze zubů hřebínku. Aguaratumpa ještě nikdy předtím Smrad'avku neviděl. Vzal ji opatrně za nožičky a společně s hřebínkem si ji odnesl domů.

Aguaratumpa si vždycky přál hřebínek, aby si mohl česat ocásek a teď ho konečně měl. Celý spokojený se vrátil domů a uložil Smrad'avku do malé vydlabané dýně, aby si mohl rozmyslet, co s ní udělá. Večer měl přijít na návštěvu jeho kamarád Jagua, který mu měl jako vždy povyprávět nějaký zajímavý příběh, takový, který znal jen on. Třeba o lidech, kteří žijí daleko v povodí velkých řek, kde se oblékají do látek vyrobených z kůry stromů. Aguaratumpa doufal, že by mu Jagua možná někdy mohl přinést jednu takto vyrobenou látku. Zatímco Aguaratumpa o tomto přemýšlel, Smrad'avku, která byla uvězněná v dýni, mezitím napadlo, jak by mohla získat zpět svobodu, a tak začala vykřikovat: „Aguaratumpo, pusť mě ven, je tu uvnitř hrozné horko! Když mě pustíš, ukážu ti, jak dobře umím běhat. Jsem rychlejší než vítr a ani nandu Jandu nebo Guan mě nepředběhnou. Když mě pustíš, tak ti to předvedu.“

Aguaratumpa nevěřil svým uším, jak by snad mohla taková prťavá Smrad'avka, která se lehce vlezla do malé dýně, být rychlejší než nandu nebo Guan? To je přece nemožné! Smrad'avka na Aguaratumpu neustále naléhala, ať ji pustí ven. Už bylo pozdě a Smrad'avka usnula vyčerpáním z toho, jak moc křičela a snažila se lišáka bezúspěšně přesvědčit o tom, jak výborná je běžkyně.

Měsíc už svítil vysoko, a když přišel Jagua, Aguaratumpa mu ihned povykládal vše, co mu Smrad'avka řekla. Jagua mu tedy navrhl: „No, pokud říká, že je tak rychlá, tak ať nám to předvede. Zítra uspořádáme závod. Já se pokusím přesvědčit Jandua a ty zase Guana ať závodí společně se Smrad'avkou. Sám jsem zvědavý, jak to dopadne.“ Druhý den brzy ráno

zašel Jagua do hor a schoval se do křoví, tak se mohl přiblížit k nanduovi, který se teprve probouzel z říše snů. Jediným skokem se k němu dostal, chytil ho za křídlo a povídá: „Jandu, kamaráde můj, nic ti neudělám, ale jenom pokud mi splníš jednu prosbu. Musíš se utkat se Smraďavkou v závodě. Tvrdí nám totiž, že je rychlejší než ty, a dokonce rychlejší než samotný vítr.“

Když to Jandu vyslechl, rázem ho opustil všechn strach a dal se do smíchu. Nemohl uvěřit tomu, co právě slyšel. Jak by mohla být malá Smraďavka rychlejší než on? Cožpak neví, že nandu běhá rychleji než koně a že ho nikdo nikdy nemůže chytit? Pokud přeci jen někdy jednoho z jeho bratrů chytili, tak jen proto, že lidé použili různé fínty, třeba, že jim hodili kuličky pod nohy nebo se převlékli za stromy či samotné nanduy a přiblížili se tak blízko, že nanduové neměli jak uniknout. Jandu se nemohl přestat smát a prohlásil: „To je dobrý vtip, půjdu s tebou, chci závodit!“

Mezitím Aguaratumpa odchytil Guana, který byl také vynikající běžec, a říká mu: „Guane, kamaráde, nic proti tobě nemám, ale buďto poběžíš, nebo tě svážu a zanesu do vesnice Říčních lidí.“ Guanovi došlo, že asi nemá jinou možnost, než se závodu zúčastnit a nesměle se Aguaratumpy zeptal, s kým se tedy bude muset utkat. Aguaratumpa odpověděl: „Se Smraďavkou.“ Guan se v duchu zasmál a říkal si, že to bude hračka. Měl čas na to, aby schoval svoje děti a teď si taky uvědomil, že mu nehrozí žádné riziko.

Aguaratumpa a Guan se celkem rychle dostali na mýtinku v pralese. Tam už na ně čekal Jagua a jeho kamarád nandu Jandu, který si samou nervozitou ze závodu, co měl rozhodnout o tom, kdo je nerychlejší běžec, protahoval své dlouhé nohy. Aguaratumpa zaběhl domů pro dýni se Smraďavkou, kterou pohyb probudil a začala znovu Aguaratumpu prosit, ať ji pustí. Aguaratumpa ji vytáhl z dýně a povídá jí: „Teď nám můžeš předvést, jak jsi rychlá. Zorganizovali jsme závod a máme tady Guana a Jandua. Startovací čára je tady a končí se tam, jak je ten velký strom, kousek od chýše Říčních lidí.“ Zatímco Aguaratumpa vysvětloval trasu, začali se k mýtině slétávat ptáci, aby se taky podívali na závod.

Smraďavka přemýšlela, jak to udělat, aby závod vyhrála, protože jestli ji rychle něco nenapadne, skončí v zobáku jednoho z přihlížejících ptáků. Aguaratumpa zahájil závod dlouhým písknutím na píšťalku. Guan a nandu vystřelili, až se za nimi zaprášilo. Vychytralá Smraďavka v tentýž moment vyskočila a vymrštila se tak vysoko, jako se ještě nikdy předtím žádná ploštice nevymrštila a přichytila se na Jandův okraj oka. Držela se pevně, stejně tak jako předtím na hřebínku.

Nandu utíkal jako o život a Guan mu byl v patách. Co chvíli se nandu po očku podíval na stranu a vždycky viděl, že je vedle něj Smraďavka. O to víc přidal a běžel ještě s větší vervou. Běžel tak rychle jako ještě nikdy předtím. Guan začal zaostávat. Aguaratumpa, jeho kamarád jaguár a skupina přihlížejících ptáků zůstali v dáli. Pozorovali závod, ale Guan se jim ztratil z dohledu. Ten se totiž schoval a šel se raději starat o své děti.

Jelikož byl nandu hrdý na to, že je vyhlášeným běžcem, utíkal dál, chtěl porazit Smraďavku stůj co stůj, ale ta byla neustále po jeho boku. Aby se naposled ujistil, podíval se nandu na stranu a viděl, jak je Smraďavka stále vedle něho. Čeho si už ale všimnout nestačil, byl blížící se cíl závodu, velký strom. Bylo příliš pozdě, náš kamarád nandu už nestihl zastavit a narazil hlavou přímo do tvrdé kůry stromu. Poblíž toho stromu se nacházela chýše Říčních lidí. V tentýž moment, kdy nandu narazil hlavou do stromu, skočila Smraďavka na slaměnou zed' chýše a tím závod vyhrála.

Od té doby má nandu kvůli nárazu do kmene stromu trochu zploštělou hlavu. Smraďavka se usadila v chýši Říčních lidí a je neuvěřitelně otravná. Guan, jako správný rodič, stále pečuje o své děti. Aguaratumpa a Jagua mají novou historku na vyprávění a Severní vítr se tomuto příběhu jen směje.

3.6 HONBA ZA POKLADEM LESA

Vítr z dálky přinášel až k uším Aguaratumpy zvuk kouzelného bubínku a oznamoval tak, že už nastal čas uspišit sklizeň čokoládových fazolek. Aguaratumpa si moc přál mít tento kouzelný bubínek, protože by tak měl vždycky dostatek čokolády a mohl by uspořádat spoustu oslav před tím, než Jižní vítr přinese zimu a ukončí tak radost ze sklizně. Aguaratumpa moc dobře věděl, kde se kouzelný bubínek nachází, ale do vesnice Říčních lidí se sám neodvažoval vstoupit. Musel se proto spokojit jen s tím, že poslouchal, jak šaman Ipaye bubnuje. Zvuk bubínku Aguaratumpu pomalu uspával, jako by měl vliv i na něj a ne jen na dozrávající čokoládu.

Když nastala noc, vrátil se domů a tam našel svoje papoušky celé rozčilením bez sebe. „Aguaratumpo, víš o tom, že se ztratila dcera náčelníka Říčních lidí?“ Aguaratumpa se podíval na papoušky a zeptal se: „A jak vy dva víte, že se ztratila? Říční lidé se přece neztrácejí, řeku znají moc dobře, stejně tak i prales a všechny cestičky a navíc mají píšťalky, které jim pomůžou vyhledat pomoc, když sejdou z cesty.“

Papoušci ara pozorně poslouchali, co Aguaratumpa říká, ale měli toho tolik na srdci: „Aguaratumpo, slyšeli jsme, že tu holčičku, která byla se svojí maminkou na procházce kolem břehu řeky, od té doby nikdo neviděl. Její maminka se bojí, že ji odnesl duch Velké řeky.“ Aguaratumpovi se to nepozdávalo. Říční lidé přece učí své děti plavat, když jsou ještě maličké a všechny plavou v řece jako ryby. Aguaratumpa se zeptal svých papoušků, jestli náhodou neviděli i nějaké lidi na koních. Ten upovídanější z nich mu pověděl, že ano, že už před nějakým časem, když letěli po druhém břehu řeky, nějaké lidi na koních zahlédli. „To byli Kerembové, válečníci,“ vysvětlil jim Aguaratumpa a dodal: „Musíme si pospíšet, ta holčička se neztratila, někdo ji odnesl, musíme ji najít. Pokud ji nenajdeme, kouzelný bubínek nám už nikdy nebude hrát, aby rostly čokoládové fazolky, ale bude vybubnovávat válečný pochod! Papoušci, zítra musíte vyřídit vzkaz všem ptákům v povodí řeky a poprosit je, ať najdou Kerembu, který si s sebou na koni holčičku odnesl.“

Hned po rozednění všichni ptáci v pralese dostali Aguaratumpův vzkaz, aby našli válečníka s holčičkou. Odpoledne už Tukan hlásil, že Kerembu a holčičku našel. Nacházeli se daleko od vesnice Říčních lidí, poblíž úplně jiné řeky, která vytvářela obrovské laguny. Aguaratumpa vyslal své papoušky, aby vyhledali jeho kamaráda Jaguu.

Jaguára, který také myslel jen na oslavy čokoládových fazolek, moc nepřekvapilo, když Aguaratumpovy papoušky uviděl. „Jaguo, Aguaratumpa tě prosí, abys zašel na místo, kde je Keremba s holčičkou, poblíž další velké řeky, a abys vyplašil jeho koně a zahnal i samotného Kerembu. Aguaratumpa je už na cestě, poprosil Severní vítr, aby s sebou přinesl mraky a také požádal Měsíc, aby se schoval. Dnešní noc bude velmi temná.“ Jagua přemýšlel nad touto zvláštní prosbou. Proč asi chtěl Aguaratumpa vylekat válečníka? Vždyť přece věděl, že Kerembové se jen tak něčeho neleknu, zato jejich koně ano.

Nastala černočerná noc. Měsíc se ukryl za mraky, které přinesl Severní vítr. Válečník rozdělal velké ohniště, zatímco holčička klidně spala, protože byla velmi unavená. Keremba si myslel, že by mu mohla nahradit jeho vlastní dcerku, o kterou před lety přišel.

Jagua je už mezitím našel a potichoučku se přibližoval, až uviděl Kerembova koně, který zatím nezavětril žádné nebezpečí. Keremba pozoroval oheň a ani on si nevšiml, jak se Jagua pomaličku a neslyšně přibližuje. Válečnickův instinkt se probudil, až když se po celém pralese rozhostilo naprosté ticho, ticho, které značilo nebezpečí. Už bylo pozdě, Jagua

se vymrštil na koně, který se dal ihned na útěk, aby se tak vyhnul nečekanému nebezpečí, které mu od jaguára hrozilo.

Jagua se vrátil zpátky směrem k válečníkovi, který, aniž hnul brvou, řekl: „Jaguo, poslouchej, vím, že jsem udělal chybu a že jsem si holčičku neměl odnášet, nechám ji, ale jenom tě prosím, neublížuj ani jí, ani mně. Mám ještě další děti, o které se musím starat.“ Rychle si posbíral své zbraně a utíkal pralesem pryč po cestičkách, které mu teď Měsíc odhaloval. Jagua zůstal po boku holčičky, která pořád klidně spala. Aguaratumpa si krátil cestu pěšinkami, které znal jen on, a tak doběhl za svým kamarádem. Aguaratumpa Jaguovi poděkoval za pomoc, o kterou ho poprosil, a pozval ho, pokud vše půjde dobře, na oslavu sklizně fazolek. Aguaratumpa chvíli dumal nad tím, co holčičce řekne, až se probudí, protože možná bude mít strach z lišek.

Když se holčička probudila, otevřela oči a poznala lišáka, který spával poblíž řeky její vesnice, a bez sebemenšího strachu mu řekla: „Aguaratumpo, kde to jsem? Kde je Keremba, který mě odvedl tak daleko od mé vesnice? Mám hlad!“

Aguaratumpa byl překvapený, že se ho holčička vůbec nebojí a odpověděl: „Válečník odešel, jeho kůň utekl a já ti svěřím jedno malé tajemství na zahánění hladu. Za chvíli tě odvedu domů do vesnice, ale jen pod jednou podmínkou. Musíš mi slíbit, že až se vrátíš ke svým lidem, dáš mi kouzelný bubínek.“ „Aguaratumpo, já tě přece znám, celá má vesnice tě zná, a když mě odvedeš zpátky, slibuju ti, že ti moje maminka jeden kouzelný bubínek vyrobí. Holčička následovala lišáka, který jí vysvětlil, že jedna včelka jí ukáže, jak má skoncovat s hladem. Vysadil ji na svůj ocásek a opatrně ji odnesl na jednu mýtinku v lese, kde poletovala spousta včel, a řekl: „Sleduj očima jednu ze včel a dívej se, kam poletí. Ne všechny včely tě píchnou. Ty malinké žluté tě nepopíchají, říká se jim Včelinky. Sleduj, kam letí.“ Holčička následovala maličkou žlutou Včelinku až ke kmeni jednoho stromu, kde najednou zmizela. Aguaratumpa jí začal vysvětlovat: „Teď si vezmi tento list banánovníku, běž ke stromu, a když strčíš ruku do otvoru, kde včelka zmizela, dostaneš své jídlo.“ Holčička udělala to, co ji Aguaratumpa poradil, strčila svou malou ručku s listem do otvoru a vytáhla plnou dlaň zlatavého medu. Aguaratumpa rozdělal malý ohýnek a utrl z nejbližšího stromu trs banánů: „Teď dej jeden banán do uhlíků a až bude teplý, oloupej ho a dej si na něj med. Tohle bude dárek od Aguaratumpy pro tebe a tvou vesnici.“ Holčička snědla tuhle sladkou pochoutku, která ji zbavila nejen hladu, ale také vypětí z celého dobrodružství. Potom ji Aguaratumpa ukázal cestu zpět do vesnice.

Když se holčička objevila úplně sama uprostřed vesnice, nestačili se všichni vesničané divit. Její otec, velký náčelník, se jí zeptal, kdo ji přivedl, ale protože slíbila, že o Aguaratumpovi nikomu nepoví, nic neprozradila. Nezapomněla ani na svůj druhý slib a poprosila maminku, ať vyrobí jeden kouzelný bubínek. Holčička odnesla bubínek na kraj vesnice a nechala ho tam ležet. Druhý den ráno byl bubínek pryč. Aguaratumpa si ho odnesl k sobě domů a začal na něj bubnovat, aby zahájil oslavy čokoládových fazolek.

A takto získal Aguaratumpa svůj kouzelný bubínek. Tentokrát se vyhnul i nové válce, holčička pověděla svému tatínkovi, kde se dá získat med a od té doby si ho Říční lidé vydlabávají. Z vosku se naučili vyrobit světlo pro své domovy, které jim slouží během tmavých nocí, kdy se Severní a Jižní vítr utkávají v boji na život a na smrt. A během těchto chladných nocí se holčičce zdá o lišákovi Aguaratumpovi.

3.7 O TŘPYTIVÉ HVĚZDĚ

Aguaratumpa se vracel z obhlídky z místa, kde se řeky nejen rodí, ale i zanikají. Měl přijít déšť a s ním i příslib čokoládových fazolek a kukuřice, která už měla zrát. Aguaratumpa myslel na to, že tento rok se bude pořádat hodně oslav, byl slyšet kouzelný bubínek, který měl pomoci dozrát čokoládovníku. Když Aguaratumpa přišel domů, pozdravil své dva papoušky ary a všiml si, že mají něco bílého na zobácích. I když tušil, co to je, jen tak ze zvědavosti se zeptal: „Co to máte na zobácích?“ Papoušci dělali jakoby nic: „Ále, to je jen bílý písek od řeky.“ Aguaratumpa moc dobře věděl, že to nemohl být písek, ale i tak se zeptal: „A jak to, že víte, co to písek je?“ Papoušci na to odpověděli jen svým kráááá, kráááá, kráááá a odletěli pryč.

Příštího rána se Aguaratumpa rozhodl, že je bude sledovat a vyzkoumá, kam létají. Hned ráno, zatímco předstíral, že si umývá oči rosou, nespustil papoušky z dohledu. Nakonec mu jeden z nich oznámil: „Aguaratumpo, nečekej na nás s jídlem, pojez sám, my se vrátíme až pozdě,“ a odletěli. Aguaratumpa se tvářil jako, že se jde podívat do vesnice, jestli ještě hrají na kouzelný bubínek, ale potají se rozběhl za papoušky. Zanedlouho už viděl na obloze jen dvě malé tečky, jednu červenozelenou a druhou modrožlutou. Papoušci ara letěli dlouho a Aguaratumpa už začínal být ze sledování unavený. Potom se ale papoušci snesli na obrovské pole plné kukuřice tak zralé, že to ještě nikdy v životě neviděl. Kukuřice měla zlatavá zrna a uprostřed pole se nacházela velká hromada kukuřičné mouky. Aguaratumpa teď s jistotou věděl, že to, co měli papoušci na zobácích, byla kukuřičná mouka a také teď věděl,

odkud ta mouka pocházela. Aguaratumpa začal sbírat tolik klasů kukuřice, kolik jen mohl unést, snilo se mu totiž o osvěžující kukuřičné limonádě, kterou si doma udělá. Spokojeně se vydal na cestu zpátky, když tu ho najednou chytil za ocásek majitel pole a povídá mu: „Co děláš na mém poli? Proč sis vzal všechny ty kukuřičné klasy, jako by ti snad patřily? Kdyby ses mě býval zeptal, dal bych ti je. Teď můžeš jít, ale běda ti, jestli se vrátíš zpátky!“ Jakmile to dořekl, pustil Aguaratumpův ocásek, jehož špička je od té doby bílá, to proto, že majitel pole měl ruce celé bílé od kukuřičné mouky.

Aguaratumpa rychle utekl. Nesl si svou kukuřici, a co chvíli se zastavil, aby si očistil ocásek od mouky, ale ta nešla dolů. Když přiběhl domů, papoušci už spali a oba dva měli zobáky celé bílé. Aguaratumpa si začal připravovat kukuřičnou limonádu. Z ničeho nic se objevil Aguaratumpův bratr a zeptal se ho: „Odkud máš tu kukuřici?“ Aguaratumpa mu odpověděl: „Je z daleka a nepotřebuješ vědět odkud přesně a už vůbec ne, jak se tam dostat. Pomoz mi radši připravit limonádu, kukuřice je dost pro oba dva.“

Aguaratumpův bratr se nenechal odradit, chtěl víc kukuřice, a tak se vydal tím směrem, odkud zahlédl svého bratra přicházet. Na zemi uviděl jedno spadené zrnko, kousíček dál byly i stopy tlapek a ještě o kus dál ležela troška mouky. A tak, kousek po kousku, hledal cestičku ke kukuřici. Za chvíli narazil na cestě na obrovskou dýni a bez rozmyšlení se do ní zakousl a v ten moment usnul. Majitel pole tu dýni totiž začaroval, aby mu už nikdo nemohl kukuřici ukrást.

Mezitím Aguaratumpa všechnu svou kukuřici rozmělnil, smíchal ji s vodou a už chybělo jen nechat limonádu chvíli odležet, než bude úplně připravená. Zatímco se zaobíral její přípravou, všiml si, že papoušci pořád spí. „To je divné,“ pomyslel si. Ale ještě podivnější mu připadalo, že o několik hodin později nebyl jeho bratr nikde k nalezení. Aguaratumpa měl zlé tušení, a tak se rozeběhl svého bratra hledat. Našel ho, jak spí uprostřed cesty. Vedle něj ležela nakouslá dýně. Pomyslel si: „Papoušci také spí, nesnědli taky kousek této dýně?“ Potom bratra třikrát přeskočil a ten se najednou probudil. Aguaratumpa mu řekl: „Bude lepší, když tě proměním v hvězdu a dám tě na oblohu, takto tě budu mít pořád na očích a ty mi vždy ukážeš kudy kam. Budeš mi také svítit na cestu k lidem. Tvé jméno bude Itzu, Hvězdný Plejád, a jako společníky ti dám dva z mých papoušků, ze kterých se stanou také hvězdy a budou tě doprovázet, abys nebyl sám.“ A znovu ho třikrát přeskočil a umístil bratra společně s papoušky na oblohu.

Od té doby ti tři ve dne spí a v noci nás pozorují a ukazují nám kudy jít. Když se na jaře poprvé objeví nad horizontem, znamená to, že je čas zasít kukuřici. Kouzelný bubínek přestal hrát a Aguaratumpa si šel dát limonádu, která už byla hotová.

3.8 O MODRÉM STROMU

Během klidných odpoledních hodin lehával Aguaratumpa na břehu Velké řeky a pozoroval každodenní život vesnice Říčních lidí. Nejvíce se mu líbily látky žen, které svou výjimečnou zručností míchaly barvy na tkaniny; červenou, černou, hnědou jako káva, nebo bílou. Jagua mu jednou vyprávěl, že daleko v povodí velkých řek žijí lidé, kteří si vyrábí látky z kůry stromu a pak je barví na modro. Dokonce prý mají i speciální dřevěná razítka k malování obrázků na látku. Vždy když si na tento příběh vzpomněl, přál si mít taky jednu takovou modrou košili. Věděl o jedné rostlině, která dokáže látku obarvit namodro a možná toto tajemství jednou svěří i vesničanům, protože ti neuměli modrou barvu vyrobit. Mezitím co nad tímto rozjímal, hladina Velké řeky každým dnem klesala. „Brzy nastane čas rybolovu, kdy nespočet ryb popluje proti proudu až k samotnému začátku řeky, k malému potůčku na úbočí Kordiller,“ pomyslel si Aguaratumpa. Období rybolovu bylo pro vesničany obdobím spousty práce. Pečené a sušené ryby byly zdrojem potravy pro většinu z nich, stejně tak jako pro domorodce z kmene Avasů, kteří nežili poblíž řeky, a proto směňovali zlatavou kukuřici za sušené ryby.

Dny plynuly a Říční lidé už měli své sítě připravené, brzy půjdou rybařit. Sítě odpočívaly na prosluněné pláži a šaman Ipaye hrál na kouzelný bubínek, aby je začaroval a zvýšil jejich moc tak, aby vytáhly co nejvíce ryb z řeky. Tímto způsobem také děkoval řece, a tak se předcházelo tomu, aby se lidé neutopili v hlubinách. Období rybolovu bylo tím nejlepším obdobím roku, kdy deště už pominuly a jídla i kukuřice byl dostatek. Aguaratumpa myslel na všechny oslavy, které společně s Jaguou uspořádají.

Slunce už zapadlo a kouzelný bubínek nakonec přestal se svým bum, bum, bum, když se Aguaratumpa rozhodl, že se půjde projít k řece. Šel svižně po téměř neviditelné pěšince, a přesto, že už byla tma, lišákovi to nevadilo, protože cestičku znal jako své boty. Byla to dost temná noc, protože měsíc nesvítíl, zato obloha byla nádherně posázená hvězdami. Tam nahoře byli dva jeho papoušci a bratr (který se proměnil v hvězdu) a všichni tři mu strážili cestičku. V jedné zatáčce se nacházely rybářské sítě, a než se jim Aguaratumpa stačil vyhnout, zakopl nejdříve o jednu, pak o další, až na něj nakonec jedna po druhé všechny

spadly. Aguaratumpa si uvědomil, že teď bude muset být velice opatrný, aby se mu povedlo vymotat se ze sítí, které měl zapletené kolem ocásku, tlapek a hlavy. Zkusil vytáhnout jednu tlapku, neúspěšně. Zkusil tedy vytáhnout druhou tlapku, zase nic, mohl hýbat jediné hlavou. Lišák totiž úplně zapomněl na to, že kouzelný bubínek svým bum, bum, bum zvýšil moc sítí tak, aby jim neunikla žádná ryba. Sítě nevěděly, že Aguaratumpa není ryba a svíraly ho tak pevně, že se nemohl ani hnout.

Aguaratumpa přemýšlel, co si teď počne, všechna pomoc byla daleko. Kamarád Jagua by mohl se svými silnými zuby sítě překousat a osvobodit ho, ale Jagua byl moc daleko a nemohl ho proto přivolat. Aguaratumpa bezmocně pozoroval hladinu řeky a přemýšlel nad tím, že ráno, až přijdou rybáři, tak se jim nebude moc líbit, že všechny jejich sítě jsou rozházené všude kolem.

Aguaratumpa začal litovat toho, že k řece vůbec chodil, když v tom zaslechl hlas pásowce Tatutumpy, který přicházel od řeky a nesl si vodu. Tatutumpa se podíval na lišáka v nesnázích a povídá: „Tak to bude pěkný oříšek tě vysvobodit. Sítě jsou tak zamotané, že asi budeš potřebovat šamanův kouzelný bubínek.“ Aguaratumpa si vzpomněl, že přece kouzelný bubínek také má, ale někdo by ho musel přinést z jeho chýše. Poprosil Tatutumpu, aby zašel k němu domů, probudil papoušky a ti mu kouzelný bubínek donesou. „Tatutumpo, kamaráde, pospěš si, zbývá mi už jen pár hodin, než vyjde slunce a vesničané si přijdou pro své sítě.“ Tatutumpa byl velice pomalý a taky moc unavený z toho, jak nosil vodu. Když cestou potkal ptáka Karakaru, byl neskutečně rád a předal mu zprávu: „Aguaratumpa potřebuje svůj kouzelný bubínek, zalet' k němu, probud' papoušky a řekni jim, ať ho Aguaratumpovi přinesou.“

Jen co Karakara vyletěl, už myslel na odměnu, kterou mu Aguaratumpa určitě dá, když mu jeho kouzelný bubínek donese on sám. Karakara proto papoušky neprobudil, vzal si bubínek do svého silného zobáku a vyletěl. Bubínek byl ale pro Karakaru dost těžký, a když přelétával nad vesnicí, upustil šňůrku, která bubínek držela a ten spadl na střechu chýše holčičky Jaruimbi. Ta zaslechla zvuk bubínku, když dopadl na zem, a poznala v něm ten Aguaratumpův. Karakara se snesl z oblohy a vysvětlil Jaruimbi, co se Aguaratumpovi přihodilo. Jaruimbi si bez dlouhého přemýšlení vzala bubínek, probudila svého bratra Asukariho, aby ji doprovodil, a oba se potichu tak, aby je nikdo z vesnice neviděl, vydali na cestu.

Noc byla temná a Aguaratumpa už požádal říční mlhu, aby zakryla všechny cestičky. Když Asukari uviděl na břehu Velké řeky lišáka zamotaného do rybářských sítí, rychle si připravil svůj luk a šíp. Jaruimbi ale svého bratra uklidnila: „Neboj se, to je Aguaratumpa, přítel našeho kmene.“

Aguaratumpa požádal Asukariho, aby zabubnoval na bubínek a osvobodil ho tak ze zamotaných sítí. Když začal bubnovat bum bum, bum bum, bum bum, sítě rychle povolily a nechaly Aguaratumpu jít.

Aguaratumpa byl oběma dětem nesmírně vděčný a za to jim svěřil jedno tajemství: „Existuje jedna květina, která má krásné žluté květy a říká se jí kručinka. Nasbírejte ji hned brzy zrána a sbírejte jen ty květy, které už začínají rozkvétat. Dejte je do vařící vody a všechny látky, nitky, vlny, které tam ponoříte, získají modrou barvu jako jarní obloha. Nikdy ale květy nesbírejte pozdě odpoledne nebo ty květy, které jsou příliš velké. Modrá barva je barvou, která vašim lidem chybí, a proto tohle bude můj dárek pro vás za to, že jste mi pomohli získat zpět svobodu.“ Mrknutím oka byl Aguaratumpa ten tam a s ním i říční mlha a kouzelný bubínek.

Když se Jaruimbi a Asukari vraceli zpátky do své vesnice, slunce už svítilo nad obzorem. Na cestě potkali šamana, který šel zkontrolovat sítě. Šaman Ipaye se na oba udiveně podíval, ale nic neřekl. Brzy však našel rozházené sítě. Vzal si svůj kouzelný bubínek a začal bubnovat, aby sítím navrátil sílu a rybáři tak měli štěstí při rybolovu. Když Ipaye hrál na svůj bubínek, koutkem oka zahlédl Asukariho, jak sbírá květy kručinky. O několik hodin později se na látkách Jaruimbi objevila modrá barva, jakou ještě nikdy předtím neviděl.

Ipaye si říkal, jaké měl štěstí, že viděl Asukariho sbírat květy této rostliny a myslel si, že když toto tajemství prodá ostatním lidem, tak zbohatne. Hned to odpoledne se vydal na sběr květů. Sbíral všechny květy, i ty velké, a když byl hotový, nechal zavřít vodu a vložil do ní ty nejlepší bílé látky, jaké měl. Ale jaké to bylo překvapení! Látky se zabarvily dožluta a ne domodra. Myslel si, že ty největší květy budou barvit nejvíce, a tak je taky zkusil povařit, ale k jeho obrovskému údivu zůstala látka bílá.

Ipaye si pomyslel, že možná šlo o kouzla nebo že si spletl rostlinu. Nevěděl totiž, že když se květy kručinky sbírají odpoledne, vždycky barví žlutě a velké květy nebarví vůbec nijak. Ipaye si vzal svůj kouzelný bubínek a začal smutně bubnovat bum, bum, bum.

Aguaratumpa poslouchal z dálky se nesoucí zvuk bubínku a pozoroval rybáře, jak vytahují obrovské ryby. Když zaslechl, že Řiční lidé mluví o kručince jako o modrém stromu, jen se usmíval.

3.9 O TOM, JAK CHTĚL AGUARATUMPA HRÁT HRU *TOKI*

Lišák Aguaratumpa měl ve zvyku potulovat se kolem vesnice, ve které žili lidé z oblasti Čako. Jednoho odpoledne, pár hodin předtím než padla tma, sledoval Aguaratumpa dvě děti, které si hrály pod širým nebem blízko břehu řeky s míčem zavinutým v kukuřičném listě. Zas a znova do něj bouchaly dlaněmi a míč vždy vyletěl vysoko nahoru a pomalu padal dolů. Aguaratumpa si pomyslel, že by se míč mohl docela dobře dostat až k samotnému slunci, no, alespoň podle barvy to vypadalo, jako by se už spálil.

Aguaratumpa pokračoval ve své cestě, ale teď myslel jen na hru, o které slyšel. Jmenovala se *toki* a hrála se v povodí velkých řek. Obyvatelé této oblasti hráli hru tak, že běhali uprostřed velkého pralesa a házeli si s bílým míčem. V povodí velkých řek také rostl strom s bílou mízou, ze které se míč vyráběl. Byl velice pružný a skákal nesmírně vysoko. I když bylo Aguaratumpovi stromů líto, protože kapky mízy připomínaly slzy a vypadalo to, jako by stromy plakaly, chtěl získat taky jeden takový bílý míč, aby si mohl hrát. Problém byl v tom, že on sám se nemohl dostat až do tak dalekých končin, natož pak přebrodit řeky, kde by mu piraña mohla uhryznout ocásek. Musel někoho vyslat, ale jaguárovi, který tyhle končiny dobře znal, by to trvalo moc dlouho a navíc Jaguu hra *toki* beztak moc nebavila.

Celý zamyšlený se vrátil domů, vzpomněl si, že zahlédl létat bílého Kondora; největšího a nejsilnějšího ptáka, který existoval a který mohl létat hodně daleko. Mělo to ale jeden háček. Nevěděl, jak Kondora přesvědčí, aby zaletěl tak daleko a aby mu míč přinesl. „Možná, že když se schovám pod ovčí kůži, dojdu až na okraj lesa a lehnu si tam na kamennou cestičku, tak si mě Kondor splete s ovčí a přiletí si pro ni, aby si ji odnesl. Tak ho určitě chytím,“ napadlo Aguaratumpu. S těmito myšlenkami Aguaratumpa usnul a v noci se mu zdálo o bílém míči a o tom, koho pozve, aby si s ním hrál. Hned zrána, když cvrčci a ropuchy dozpívali své noční serenády, se Aguaratumpa rychle vydal do vesnice hledat ovčí kůži. Na jedné větvi se jedna taková kůže sušila. Aguaratumpa se potichoučku a polehoučku, jako vánek, přiblížil a rychle kůži sebral. Utíkal s ní pryč a cestou si také schoval do kožichu provázek z agáve, který vesničané používali k rybaření, a vydal se na Inkovu kamennou cestičku. Aguaratumpa si přehodil kůži přes sebe a zakryl si hlavu, i když ocásek mu

vyčuhoval. Byl šťastný, že se mu to tak podařilo vykoumat. Slunce svítilo silně a uvnitř kůže bylo opravdu teploučko. Hezky potichu jedním okem pozoroval oblohu. Aguaratumpa užuž usínal, když tu najednou uslyšel tlukot křídel a bičování větru. Byl to Kondor, který se snesl, aby si prohlédl podivný ovčí ocásek. Lišák rychle vyskočil z kůže a svázal Kondorovi nohy provázkem z agáve, který byl tak silný, že by ho ani piraña nepřekousala. A takto svázaný chudák Kondor nařikal: „Proč si mě chytil? Co ode mě chceš?“ ptal se Aguaratumpy, který sebral ovčí kůži a po očku okukoval zvláštní, ale krásnou barvu Kondora. Aguaratumpa mu odpověděl: „Mám pro tebe jeden úkol.“ Kondor pořád nemohl uvěřit tomu, že se Aguaratumpovi podařilo ho chytil a povídá: „Aguaratumpo, poslouvej, vím, kde je spousta zlata a stříbra a můžu ti přinést tolik, kolik jen budeš chtít, ale musíš mě pustit. Vrať mi zpátky svobodu.“ Aguaratumpa dělal mrtvého brouka: „Nepotřebuju ani zlato, ani stříbro, *toki* se přece nehraje se zlatem nebo se stříbrem. Pustím tě jedině tehdy, když mi slíbíš, že zaletíš do pralesa u velkých řek a přineseš mi bílý míč. Pro tebe to bude hračka. Jestli mi to slíbíš, pustím tě a jestli ne, odnesu tě do vesnice, kde si z tvého peří vesničané nadělají tolik ozdob, že jim to vystačí na všechny oslavy pro tento rok.“ Kondor si s hrůzou představil, jak by vypadal bez peří, a proto povídá: „Aguaratumpo, slibuju ti, že ti bílý míč přinesu, ale jenom mě, prosím tě, nenos do vesnice.“ Lišák bílého Kondora pustil, ten se vznesl do výšky a vydal se směrem k velkým řekám. Potom Aguaratumpa vyhodil do vzduchu ovčí kůži a vítr si ji odnesl zpátky na tu samou větev, odkud ji dříve vzal.

Aguaratumpa se vrátil domů a po tři noci pozoroval vesničany, jak staví hranice na březích řeky. Čtvrtý den, zrovna když vycházel ze své chýše, mu na hlavu spadl bílý míč. A tak Aguaratumpa začal hrát hru *toki*. Míč byl tak poddajný a tak měkký, že skákal vysoko, skoro až k samotným oblakům. Aguaratumpa si nepřestával hrát a odrážel míč hlavou. Potom ho chtěl zkusit odrazit tlapkami a kopl do něj tak silně, že se míč ztratil ve výšinách. Kondor se schoval za mraky, chytil ho a rychle uletěl, aby ho Aguaratumpa nezahlédl. Ten čekal, až míč zase spadne, ale marně. Začal pomalu nařikat, že ztratil svůj drahocenný bílý míč a pomyslel si: „Asi vyletěl tak vysoko, že mi ho samo Slunce závidělo a vzalo si ho, aby si s ním taky hrálo.“

Pták Karakara to všechno sledoval, a zatímco si pochutnával na čokoládových fazolkách, nahlas prohlásil: „Radost trvá jen krátce, pokud něco získáme podvodem,“ Aguaratumpa se u něj zastavil a odpověděl: „Karakaro, kamaráde můj, ty jsi přece mnohem rychlejší než Kondor, že bys mi mohl zaletět pro nový míč. Když to uděláš, tak ti dám tolik

čokoládových fazolek, kolik jen budeš chtít.“ Karakara byl z takové nabídky nadšený a ihned souhlasil: „Tak dobře, zaletím ti tam a zítra se vrátím. Nachystej mi kukuřičné pukance, tvůj kamarád Jagua se potom taky zastaví,“ a sotva to dořekl, vzlétl.

Když slunce zapadlo, doletěl Karakara až do míst, kde rostou stromy gumovníku a musel hledat míč potmě. Vzal jeden z hromady míčů, co jen tak ležely na zemi. Ani nepočkal, než se rozední a už letěl zpátky. Karakara byl velice unavený a teprve až když vyšlo slunce, tak si s hrůzou všiml, že míč není bílý, ale černý. Pomyslel si: „Asi si někdo s míčem hrál a vyhodil ho tak vysoko, že se spálil od slunce. Aguaratumpa se pěkně naštve, až mu přinesu jiný míč. Navíc je dost těžký, asi bude lepší, když ho nechám spadnout do vesnice mezi Říční lidi.“ A tak Karakara shodil míč do vesnice a od té doby Říční lidé hrají *toki* s černým míčem.

4 KOMENTÁŘ PŘEKladu

Závěrečným oddílem této diplomové práce je komentář předloženého překladu. Rádi bychom uvedli několik problematických příkladů a jejich řešení na především rovině lexikální. Předkládáme definici termínu amerikanismus a problematiku lexika fauny a flóry, která tvoří největší část překladu, dále pak antroponym, jídla, skupiny obsahující různé termíny jako jsou objekty, citoslovce nebo slovní spojení a překladu jednotlivých kapitol či frazeologismů. Druhou část komentáře pak tvoří rovina morfologická, zejména problematika skloňování osobních jmen, vidu a způsobu sloves společně s jejich rozdíly mezi češtinou a španělštinou.

4.1 ROVINA LEXIKÁLNÍ

4.1.1 AMERIKANISMY

Vzhledem k faktu, že pohádky pocházejí z tvorby bolivijského autora, je možné v textu najít výrazy, které v českém prostředí nemají příslušný ekvivalent. Jedná se především o slova pocházející z oblasti latinské Ameriky, které souhrnně označujeme jako amerikanismy. Pod termínem amerikanismus si podle profesora Černého (2012) můžeme představit celkem šest významů; slova pocházející z indiánských jazyků, slova převzatá z jazyků jako je angličtina, italština nebo portugalština apod., slova původně španělského původu, která získala odlišný význam, dále pak slova, která mají jiný význam v evropském kontextu a v neposlední řadě slova vyskytující se nejen v evropské španělštině, ale i v jiných jazycích (tzv. „internacionalismy“) (Černý, 2012, s. 6). V našem případě budeme pracovat zejména s lexikem pocházejícím z indiánských jazyků, jako je guaraní nebo nahuatl. Amerikanismy jsme rozdělili do čtyř skupin a to: 1. fauna a flóra, 2. jídlo a pití, 3. antroponyma a 4. různé (objekty, slovní spojení, citoslovce apod.).

4.1.1.1 FAUNA A FLÓRA

Hlavními postavami v pohádkách jsou zvířata, proto se setkáváme s amerikanismy označujícími různá zvířata, která se v českém prostředí nevyskytují. Největší část fauny tvoří jména ptáků. Vyskytují se některá, která nevyžadují přílišnou pozornost, jako je např. sova nebo sup. V celém textu se setkáváme s přesně devíti názvy cizokrajných ptáků. Všechny překlady jsme konzultovali s online verzí výkladového slovníku amerikanismů *Real Academia Española* (RAE, ©2018), dále pak se *Španělsko-českým slovníkem* Josefa

Dubského (1999), *Španělsko-českým slovníkem amerikanismů* profesora Černého nebo příslušnými internetovými zdroji (BioLib apod.). Jde konkrétně o tyto překlady:

pava de monte: f. Bol, Py, Ar:N, guan tmavonohý, v našem překladu jen guan, pták dosahující délky až 50 cm s šedou či okrově hnědou chocholkou (RAE, ©2018, BioLib, ©1999–2018). V případě výrazu *pava de monte* jsme museli změnit rod podstatného jména, jelikož ve španělštině se jedná o femininum, v českém překladu je guan v maskulinu.

ñandú: m. Mx, Ni, PR, Bo, Py, Ar, Ur, nandu pampový, pštros nandu, nelétavý pták dosahující výšky až 1,5 m (Dubský, 1999, s. 268, RAE, ©2018).

cardenal: m. Pe, Bo, Py, Ar, Ur, kardinál červený, v našem překladu jen kardinál, jedná se o menšího ptáka o velikosti cca do 20 cm, který má rudou hlavu a část náprsenky, šedý hřbet a bílou břišní část (Dubský, 1999, s. 404, RAE, ©2018).

caracara: m. Mx, Gu, Ho, Ni, v bolivijské španělštině také *carancho*, karančo jižní (Černý, 1993, s. 274), i přes to, že je možné tento název do češtiny přeložit, v našem překladu zanecháváme originální znění se specifikací pták Karakara.

cóndor blanco: m. z quečuánského *cúntur*, kondor bílý, dravec vyskytující se především v oblasti And (Dubský, 1999, s. 491, RAE, ©2018).

U všech zvířecích „jmen“ jsme se rozhodli pro kapitalizaci prvního písmene, zejména pokud šlo o jednotlivé zvíře (Žába, Sova, Tukan apod.), za účelem docílení podoby jména a individualizace. Pokud se ptáci a jiná zvířata vyskytovali ve skupině, zvolili jsme obecné pojmenování bez kapitalizace prvního písmene (supi).

Dalším oddílem fauny jsou zvířata jako *chinche verde*, *yacaré* a *palometa*. V případě slova *chinche verde* neexistuje český ekvivalent. Jedná se o typ zelené ploštice, která je charakteristický zejména tím, že vylučuje silnou, nepříjemnou vůni (BioLib, ©1999–2018). Samotné slovo *chinche* znamená ve španělštině štěnice, která s sebou přináší konotaci něčeho nepříjemného, vlezlého, drzého či něčeho, co nám znepříjemní život a jen s obtížemi se toho zbavíme. V předloženém překladu se však nejedná o štěnici nýbrž o ploštici, která, jak bylo zmíněno výše, vylučuje nepříjemný zápach. Proto jsme se rozhodli pro volnější překlad přizpůsobený hlavně této charakteristice, tedy Smrad'avka. Doslovný překlad zelená ploštice

by v daném kontextu vyzněl nevhodně. Přizpůsobit jsme museli i rod tohoto slova, jelikož ve španělštině je *chinche* rodu mužského, naopak v češtině jsme zvolili rod ženský.

Slovo *yacaré*, pocházející z guaraní, také není českému prostředí blíže známo. Jedná se o typ kajmana či aligátora, který dorůstá délky až 3 m a je zbarven hnědožlutou barvou (RAE, ©2018). Za zmínku stojí i fakt, že kajman má v pohádce negativní charakteristiku, je nepřítelem Tapietů. Slovo *caimán* (kajman) pocházející z taínštiny s sebou také v kontextu Jižní Ameriky přináší konotaci vychytralé a lstivé osoby (Černý, 2013, s. 201). V českém překladu není možné tuto charakteristiku obsáhnout, vyplývá tedy jen ze způsobu chování kajmana a jeho vztahu ke kmeni Tapietů. Pro překlad jsme zvolili způsob domestikace a pojmenovali kajmana jménem Jakar.

Co se týče překladu slova *palometa*, rozhodli jsme se pro český ekvivalent. V Bolívii je *palometa* známa spíše pod termíny *caribe*, sladkovodní ryba, v překladu piraña (Dubský, 1999, s. 309, RAE, ©2018). V tomto případě jsme opět zvolili spíše metodu domestikace, piraña je všeobecně známá jihoamerická masožravá ryba, a tak její název vystihuje Aguaratumpovu obavu z ukousnutí ocase. Pokud bychom zanechali původní znění a jen přidali specifikaci ryba *palometa*, mohlo by to na českého čtenáře působit bez negativní konotace, a proto shledáváme slovo piraña jako vhodnější volbu.

Nedílnou součástí pohádek je i jihoamerická flóra. Za nejobtížnější slova na překlad považujeme následující výrazy: *algarrobo* (*fruta de algarrobo*), *urucú*, *guaranguay* a (*sedal de*) *caraguatá*.

Výraz *algarrobo* a *fruta de algarrobo* byl vůbec nejobtížnější. V bolivijské španělštině je možné najít i výraz *samán*. Jedná se o „název pro různé stromy či rostliny jako *curbaril* (*jatoba*) nebo *cenízaro*“ (Černý, 2013, str. 103). Plody jsou ve formě malých kuliček připomínající hrášek nebo fazole a nacházejí se v luscích. V českém prostředí je známý pod pojmem rohovník, karob či svatojánský chléb, které jsme bohužel shledali jako nevyhovující našemu překladu (Wikipedia, ©2017b). V předložených pohádkách se jedná o nejčastěji konzumovanou potravinu. I přes to, že existuje český ekvivalent tohoto slova, rozhodli jsme se jej přizpůsobit dětskému čtenáři, a proto jsme slovo přeložili jako čokoládové fazolky. Ty by měly evokovat sladkou a chutnou potravinu, po které zvířata v pohádce touží.

Co se týče překladu rostlin, vyskytují se v textu celkem tři výrazy označující rostliny. Prvním je *urucú*, které je v bolivijské španělštině známo i pod termínem *achiote*

pocházejícím z jazyka nahuatl (RAE, ©2018). Českým ekvivalentem je oreláník barvířský, jedná se o „keř či malý strom se střídavými listy a načervenalými květy, (...); ze semínek se vyrábí červené barvivo, které indiáni odedávna užívali i k barvení těl“ (Černý, 2012, s. 42). V pohádce „O tom, jak Aguaratumpa rybařil“ je rostlina používána právě k účelu barvení kůže. Českému dětskému čtenáři pravděpodobně výraz oreláník mnoho neřekne, proto jsme se rozhodli nepřekládat tento výraz a pomocí transkripce zachovat slovo v originálním znění (urukú) s přidanou specifikací (červená rostlina).

Naopak v případě rostliny *guarangay* jsme se rozhodli využít českého slova. Transkripce tohoto slova na kvarangaj, nebo zanechání originální transkripce jsme nepovažovali za ideální volbu. *Guarangay* (také *tekoma stans*) je keř nebo nízký strom se žlutými květy, jedná se i o celosvětově rozšířenou okrasnou rostlinu. Doslovný český překlad je *tekoma* vzpřímená nebo protiha vzpřímená (Botany, ©2007–2017, Wikipedia, ©2017c). Vzhledem k tomu, že je tato rostlina podobná kručince barvířské, jsme se rozhodli využít podobnosti těchto rostlin vybrat raději ekvivalent kručinka barvířská kvůli zvukomalebnosti a účelu (Aguaratumpa doporučí tuto rostlinu lidem, aby si mohli obarvit látky domodra).

Slovo *caraguatá* pochází z indiánského jazyka guaraní, jedná se o rostlinu bromélii, která se podobá agáve. Může se také jednat i o vlákno, které se získává z této rostliny (Černý, 2013, s. 271). V originále se s tímto výrazem setkáváme poprvé v momentě, kdy Aguaratumpa krade ovčí kůži a ukrývá vlákno nebo provaz, který mu bude sloužit ke svázání kondora: „El zorro se fue rápido con el cuero y también escondió un fuerte sedal de caraguatá, que la gente usaba para pescar (...)” (viz. s. xxvi). V překladu jsme použili slovní spojení provázek z agáve. Možnou (lepší) možností by bylo vynechání agáve a použít jen prostý výraz provázek či provaz, přes to jsme se shodli na tom, že zanecháme i zmínku o agáve, abychom neporušili celkovou charakteristiku jihoamerické reality.

4.1.1.2 JÍDLO A PITÍ

V případě překladu lexika spojeného s jídlem nebo pitím jsme se setkali s následujícími amerikanismy:

yuca, f. Mx, Gu, Ho, ES, Ni, Pa, Cu, RD, PR, Co, Ve, Ec, Pe, Bol, maniok jedlý, odrůda brambor nasládlé chuti (RAE, ©2018, Wikipedia, ©2017a).

tortilla, f. szArg, Bol, Chil: „menší placka z obilné nebo kukuřičné mouky, obvykle slaná, připravuje se na žhavém uhlí“ (Čermáková, 2013, s. 94).

V pohádce „O třpytivé hvězdě“ si Aguaratumpa připravuje nápoj zvaný *bebida de maíz*. S největší pravděpodobností se jedná o oblíbený bolivijský nápoj *chicha*, tedy lehce fermentovaný nápoj vyráběný z kukuřice po celé Jižní Americe (RAE, ©2018). V překladu jsme se rozhodli pro ekvivalent kukuřičné limonády, která evokuje pocit něčeho sladkého a osvěžujícího.

Jedním z oblíbených jídel pralesních zvířat je i tzv. *canguí de algarrobo*. Ve *Španělsko-českém slovníku amerikanismů* (2013) slovníku je možné nalézt výraz *canguil*, který pochází z kečuánštiny a označuje „druh kukuřice s malými a tvrdými zrníčky; vhodný na výrobu pražené kukuřice“ (Černý, 2013, s. 248). V překladu jsme zvažovali použití slova popkorn, ale zvolili jsme raději výraz kukuřičné pukance, který lépe vyhovuje kontextu pralesa.

4.1.1.3 ANTROPONYMA

Některá jména hlavních postav jsme se rozhodli ponechat v originále bez české transkripce, proto bychom rádi zmínili alespoň zajímavosti k těmto antroponymům.

Jméno hlavní postavy Aguaratumpa není náhodné, vychází ze slova *aguará*, které pochází z jazyka guaraní. V Argentině, Paraguaji a Uruguaji je označením pro lišku (Černý, 2012, s. 76). Podobně jako v případě Aguaratumpy, jméno pásovce Tatutumpy má kořeny v guaraní. V Argentině, Bolívii, Paraguaji a Uruguaji je to „výraz označující různé druhy pásovců; př.: tatú guasú (pásovec štětinatý)“ (Čermáková, 2013, s. 41). V obou případech jsou jména těchto postav příznaková a evokují ve čtenáři o jaká zvířata se bude jednat. Český čtenář bude bohužel o tuto příznakovost ochuzen, ale vzhledem k celkovému charakteru pohádek, které jsou inspirovány bolivijskou oblastí Čako, jsme se rozhodli, stejně tak jako v případě finského překladu, ponechat tato jména v originálním znění. I přes to, že se v češtině často přistupuje k překladu vlastních jmen a bylo by možné vytvořit ekvivalent jako např. Lišák, pan Lišák nebo Pásoun, pan Pásovec, Pásovidlo apod., by byly tyto výrazy zbytečně domestikovány, vzhledem k tomu, že pro porozumění nejsou nijak zásadní.

Jména dalších postav jako je Yagua, Yandú, Yaruimbi nejsou indiánského původu, jedná se pouze o jména vytvořená na základě zvukomalebnosti a rýmu nebo jen o vlastní jména. V češtině je možné vytvořit ekvivalenty pomocí transkripce jako Jagua, Jandu

a Jaruimbi. Rozhodli jsme se následovat finský překlad a jména přizpůsobit přepisu těchto jmen pro lepší porozumění výslovnosti.

Vcelku problematickým se jevil i překlad jména postavy Ipaye. V online verzi výkladového slovníku *Real Academia Española* (RAE, ©2018) je možné najít pouze termín *paye*, který se používá ve východní Bolívii a svým popisem by odpovídal charakteristice postavy: „čaroděj se zlými nadpřirozenými schopnostmi; dle lidových pověr ovládá lidské životy a zdraví“ (Novotná, 2014, s. 54). Dle našeho názoru se nejedná o čaroděje, ale spíše o šamana, který má nadpřirozené schopnosti a pomáhá lidem ve vesnici bez negativních konotací. Opět se setkáváme s jistým podbarvením a bolivijskému čtenáři se nemusí význam slova objasňovat. Pro českého čtenáře jsme považovali za důležité přidat slovo šaman, pro upřesnění a představu.

Zajímavým příkladem se jeví i indiánský kmen Tapietů. Jak už jsme zmínili v sekci věnované autorovi, Guillermo Blanco Sequeiros strávil jeden rok v oblasti zvané *Gran Chaco*. Odtud pramení inspirace pro sepsání pohádek. Název indiánského kmene *Tapiete* pochází z jazyka guaraní (*Tapii Eten*, které v překladu znamená „velmi oddaní“), označuje tak různé skupiny kmene Čiriguáno (*los chiriguanos*). Dnešní bolivijské Tapieté se vyskytují především v přilehlém okolí řeky Pilcomayo. Jejich jazykem je Ava Ňe'ê z rodiny tupí-guaraní (Varela, ©nedatováno). V překladu jsme zachovali originál slova Tapiete (indiánský kmen Tapiete) a v případě potřeby jsme jej graficky přizpůsobili českému přepisu (Tapieté).

V pohádce „O třpytivé hvězdě“ promění Aguaratumpa svého bratra v hvězdu a pojmenuje ho jako Itzu Pleyades. V online verzi slovníku amerikanismů *Real Academia Española* (RAE, ©2018) jsme nenašli význam slova *Itzu*, naopak Pleyades odkazuje s největší pravděpodobností na slovo *pléyades*, tedy souhvězdí, uskupení hvězd či otevřená hvězdokupa. Aguaratumpa umístí na oblohu jako hvězdy bratra a dva své papoušky, a tak vytvoří hvězdnou plejádu. Pro překlad jsme zvolili zachování slova Itzu a doplnili je pojmenováním Hvězdný Plejád, který by mohl alespoň lehce přiblížit význam tohoto antroponyma.

Posledním antroponymem ze skupiny amerikanismů je slovo *Queremba*. Querembové patřili k indiánskému kmenu Čiriguáno (*los chiriguanos*) a jedná se především o válečníky nebo velitelé či válečné vůdce (Varela, ©nedatováno). V originále se upřesnění nevyskytuje: „(...) eran querembas” le dijo“ (viz. s. xviii), proto je v českém překlad přidáno

slovo válečníci: „To byli Kerembové, válečníci“ (viz. s. 34). Za použití transkripce jsme vytvořili český přepis slova, i když se povětšinou přikláníme k zachování originálu. V případě slova Keremba jsme ale uvážili fakt, že český čtenář, který není obeznámen se španělskou výslovností, pravděpodobně shledá skupinu písmen *que* těžké na výslovnost.

4.1.1.4 RŮZNÉ

Poslední oddíl amerikanismů obsahuje různé problematické amerikanismy, jako jsou objekty, hry, slovní spojení a citoslovce.

petaca, f. (z jazyka nahuatl *petatlcalli* „krabička z palmového pletiva“), Mex, Guat, Nik, Ven, Per, Bol, malý cestovní kufřík; dřevěný nebo potažený kůží (Ježová, 2014, s. 31).

Výraz *toki* byl problematický hlavně kvůli faktu, že není možné jej najít ve slovníku amerikanismů RAE (©2018). S největší pravděpodobností se jedná o druh míčové hry a je možno ji hrát na volném prostranství. Český ekvivalent neexistuje, a proto jsme se rozhodli výraz nepřizpůsobovat a zachovat originál.

Obtížná slovní spojení byla především *gente del río*, zde jsme zvolili výraz Říční lidé, i když není úplně nejvhodnějším, považujeme jej za nejlepší řešení v daném kontextu. Podobně i výraz *gente de caballo*, který odkazuje na Keremby (*querembas*), kteří byli válečníky a často využívali koní (Varela, ©nedatováno). V obou případech jsme se snažili o překlad co nejbližší a nejvýstižnější.

Posledním problematickým výrazem byl překlad citoslovcí, obzvlášť u pohádky „O tom, jak se ptáci rozhodli ukrást oheň“, kde se vyskytuje onomatopoické slovo *kviik*, které imituje zvuk, který vydává kolibřík. V českém kontextu je takové citoslovce přisuzováno spíše prasatům, proto jsme zvolili jako vhodný ekvivalent citoslovce *pííí*. Stejně tak u zvuku kouzelného bubínku bylo potřeba upravit původní *tum* na český ekvivalent *bum*.

Jediným případem, kdy jsme se rozhodli pro úplně vypuštění, byla problematika překladu slova *estero*. *Estero* znamená v českém překladu estuár, tedy „typ říčního ústí do moře“ (Wikipedie, ©2017d). I přes to, že by bylo možné toto slovo použít a rozšířit obzory dítěte jako čtenáře, považujeme je za zbytečné. Místo estuáru jsme použili následující alternativu: „Aguaratumpa se vracel z obhlídky z místa, kde se řeky nejen rodí ale i zanikají“ (viz. s. 36).

4.1.2 PŘEKLAD JEDNOTLIVÝCH KAPITOL

Vzhledem k tomu, že česká pohádka má své ustálené výrazy, které se používají v názvu kapitol, rozhodli jsme se těchto výrazů využít. V originále jsou názvy pohádek uvedeny většinou ve formě nominální fráze („El robo de fuego“, „La carrera“, „La estrella brillante“ etc.). V případě češtiny by překlad kapitol pomocí nominálních frází nebyl vyloženě špatným řešením, ovšem ztrácí tak na přirozenosti a pro dítě by mohly být tyto názvy příliš stručné. Proto jsme využili tradičního formátu názvů český pohádek (např. O princezně Jasněnce, O hloupém Honzovi, O tom, jak Mach a Šebestová získali kouzelné sluchátko apod.) Předkládáme přehled jednotlivých řešení názvů kapitol, u kterých jsme se snažili především o jednotnost:

El robo del fuego: O tom, jak se ptáci rozhodli ukrást oheň

La pala mágica: O kouzelné lopatce

Los pescadores: O tom, jak Aguaratumpa rybařil

La carrera: O tom, jak se v pralese pořádal velký závod

La estrella brillante: O třpytivé hvězdě

El árbol del color azul: O modrém stromu

El tesoro del bosque: Honba za pokladem lesa

Los colores del arco iris: Všechny barvy duhy aneb o tom, jak vznikly barvy

El juego de pelota Toki: O tom, jak chtěl Aguaratumpa hrát hru *toki*

Závěrem bychom chtěli poznamenat, že v úvodní pohádce („O tom, jak se ptáci rozhodli ukrást oheň“) jsme využili i typického rýmovaného úvodu pohádky pomocí ustálené české fráze *bylo nebylo*..., jelikož jsme považovali za důležité uvést celou sbírku pohádek a hlavně přizpůsobit tradiční styl pohádky českému kontextu.

4.1.3 PŘEKLAD FRAZEOLISMŮ

Posledním oddílem na lexikální úrovni je překlad frazeologismů. Obecně je v překladatelské praxi známo, že frazeologismy je potřeba překládat „globálně“ tj. frazeologický celek substituovat celkem jiným (v teorii překladu se zde někdy mluví o tzv. situačním ekvivalentu)“ (Straková, 1994, s. 86). V textu se vyskytuje jen několik takových případů:

hacerse al desentido: v originále „Los papayos se hicieron a los desentendidos (...)“ (viz. s. xxi) nebo „Aguaratumpa se hizo al desentendido“ (viz. s. xxvii), dělat mrtvého brouka

mirar de reajo: po očku sledovat, sledovat koutkem oka (viz. s. xxvi)

no perder tiempo: neztrácet čas (viz. s. x)

tener por costumbre: mít ve zvyku (viz. s. ix)

pagarle a alguien con la misma moneda: oplatit (komu, co) stejnou mincí (viz. s. x)

darse cuenta: uvědomit si (viz. s. x)

en un abrir y cerrar de ojos: mrknutím oka, vmžiku (viz. s. xxv)

valer la pena: nemít (co) cenu (viz. s. xi)

darle pena a alguien: být líto, zželet se (viz. s. xii)

4.2 ROVINA MORFOLOGICKÁ

Na morfologické rovině jsme se potýkali při překladu hlavně se skloňováním vlastních jmen a (ne)dokonavostí sloves. U antroponym jsme se řídili pravidly českého pravopisu. Rozlišovali jsme osobní mužská jména zakončená ve výslovnosti na [a], [á] jako v případě jmen *Aguaratumpa*, *Jagua*, *Tatutumpa*, *Karakara* nebo *Keremba*, která se skloňují podle vzoru „předseda“. Dále pak mužská jména zakončená na [i], [í] jako v případě *Asukari*, které se skloňuje „tzv. zájmenným způsobem“ (UJC, ©2008–2018). V případě ženských jmen se setkáváme jen se jménem *Jaruimbi* (*Yaruimbi*), které skloňování nepodléhá, protože se jedná o jméno zakončené ve výslovnosti na [i], [í] (UJC, ©2008–2018).

Co se týká slovesného vidu sloves, španělský a český systém sloves se liší především v uskupení časů. Španělština, na rozdíl od češtiny, rozlišuje dvě časové roviny (přítomnosti a minulosti) a podle toho pracuje se slovesnými časy. V případě vidu spočívá zásadní rozdíl mezi českým a španělským slovesem v tom, že české sloveso podléhá dokonavosti nebo nedokonavosti ve všech slovesných formách. Naopak španělština používá jen několik málo slovesných forem, které se většinou omezují jen na opozici minulých časů préterita (*salíó*) a préterita imperfekta (*salía*). Takto vznikají situace, kdy pro jednu španělskou slovesnou formu vznikají dva různé české ekvivalenty (Černý, 2008, s. 120). Příkladem takové situace by byla věta *Pero tu serías la más linda de las cigarras si te prestaría mis ojos de forma de almendra (...)* (viz. s. x) kdy je možné sloveso *sería* a *prestaría* interpretovat dvěma způsoby, a to: budeš, bys byla / půjčím, bych ti půjčil. V takovýchto případech jsme se řídili především kontextem věty.

Kategorie slovesného způsobu je také v každém jazyce odlišná i přesto, že v některých případech se oba jazyky shodují. Největším rozdílem, který stojí za zmínku, je fakt, že španělština rozlišuje tzv. *modo subjuntivo* (subjunktiv), zatímco čeština používá spíše podmiňovací způsob (kondicionál) nebo indikativ (Černý, 2010, s. 141). Podívejme se na následující příklady a jejich řešení v překladu:

Aguaratumpa tenía que ingeniar alguna manera, algún modo, que oblique a Tatutumpa a entregarle la pala mágica (viz.s. ix).

Musel tedy přijít s nějakým nápadem, vymyslet způsob, jak přimět Tatutumpu, aby mu lopatku dal (viz. s. 24).

Con semejantes ojos puedo hacer una apuesta a Tatutumpa, quién quede con los ojos abiertos a la caída del rayo (...) (viz. s. ix).

S takovýma očima bych se mohl s Tatutumpou vsadit, že kdo vydrží nemrknout, když se zablýskne (...) (viz. s. 25).

Pidió a uno de sus hermanos que se esconda en una grieta al abrigo de la luz del rayo y de ahí observe (...) (viz.s. x).

Poprosil jednoho ze svých bratrů, aby se během bouřky, která se už hnala, schoval do skryše, kam se světlo blesku nedostane a odtud sledoval (...) (viz. s. 25).

4.2.1 NOMINÁLNÍ FORMY A POLOVĚTNÉ VAZBY

Dalším častým jevem, typickým pro španělštinu, je použití infinitivu. Španělský jazyk rozlišuje infinitiv jednoduchý (*hacer*), který neoznačuje žádné slovesné kategorie a

infinitiv složený (*haber hecho*), který s sebou nese náznak minulosti. Jedná se o nepříznačkovou formu (*forma no marcada*), nicméně je schopná nahradit formy příznačkové, ovšem jen v případě, kdy je možné odvodit ji z kontextu. Španělský infinitiv je nominální slovesná forma, proto není obtížné z něj vytvořit substantivum na pozici podmětu (Černý, 2010, s. 135–136). V překladu se setkáváme například s větou *Para ti el ir y venir no es nada (...)* (viz. s. xxvii), kterou překládáme jako „Pro tebe to bude hračka“ (viz. s. 42).

Nominalizované formy slovesa často fungují jako větné kondenzory, které „slouží ke kondenzaci (zhuštění) obsahu věty“ (UJC, ©2008–2018). Jedná se konkrétně o případy, kdy je španělština schopna použít infinitiv, gerundium nebo participium, zatímco čeština v tomto ohledu musí vytvořit větu podřadnou. V českém jazyce je možné použít přechodník přítomný nebo minulý a nahradit tak španělské gerundium (*simple* nebo *compuesto*), ovšem tyto formy jsou archaického rázu a v moderní češtině se nepoužívají. Všechny tři nominální slovesné formy mají schopnost tvořit polovětné vazby (Černý, 2010, s. 136–137):

Sin pensarlo dos veces, fue corriendo a su casa (...) (viz. s. xii).

Vzápětí ho ale něco napadlo a rychle odběhl domů (viz. s. 27).

Aguaratumpa mirando la vasija de barro le contestó(...) (viz. s. xii).

Aguaratumpa se podíval na hliněný džbánec a odpověděl mu (...) (viz. s. 27).

Aguaratumpa empezó a recoger todas las mazorcas que podía cargar, soñando con la refrescante bebida que se iba a preparar (viz. s. xxi).

Aguaratumpa začal sbírat tolik klasů kukuřice, kolik jen mohl unést, snilo se mu totiž o osvěžující kukuřičné limonádě, kterou si doma udělá (viz. s. 37).

Diciendo esto soltó a Aguaratumpa de la cola (...) (viz. s. xxi).

Jakmile to dořekl, pustil Aguaratumpův ocásek (...) (viz. s. 37)

Pasado el tiempo de las lluvias el río se convertía una vez más, en el amigo de la gente del río (...) (viz. s. xv).

(...) období dešťů, které bylo obdobím rozbouřených vod, už pominulo (...) (viz. s. 30).

V textu je možné pozorovat i častý výskyt slovesných vazeb, tzv. *perífrasis verbales*. V případě těchto slovesných vazeb mluvíme o spojení dvou sloves, kdy jednoho z nich je plnovýznamové sloveso ve formě infinitivu, gerundia či participia, nicméně z hlediska

slovesného času je neurčité, nevyjadřuje kategorii čísla, rodu, času apod. Druhé sloveso naopak vyjadřuje veškeré slovesné kategorie a dodává řídícímu slovesu specifický význam, které není samo o sobě schopné vyjádřit. Španělština používá slovesné vazby především k vyjádření modality (možnost, pravděpodobnost, nutnost apod.) a slovesného děje (počátek, opakování, přerušení, výsledek, pokračování atd.) (Černý, 2008, s. 122). V češtině je možné následovat strukturu těchto slovesných vazeb a vytvořit doslovný překlad, jako v následujících případech:

querer + INF.: *querían descansar* (viz. s. xii)
chtěli (si) odpočinout / chtěli odpočívat (viz. s. 28)

poder + INF.: *no podrían sembrar maíz* (viz. s. xiii)
nebudou moci zasít kukuřici (viz. s. 29)

comenzar + INF.: *comenzó a soplar* (viz. s. xiii)
začal foukat (viz. s. 29)

V jiných případech je naopak možné přeložit slovesnou vazbu dvěma a více způsoby:

comenzar + INF.: *comenzó a llover* (viz. s. ix)
začalo pršet, rozpršelo se (viz. s. 24)

seguir + GER.: *seguí lloviendo* (viz. s. xiv)
déšť neustával, stále ještě pršelo (viz. s. 29)

Problematické jsou vazby, které obsahují gerundium a vyjadřují souběžnost dějů. V takovém případě je překlad pomocí přechodníků nevhodný. Je proto potřeba vytvořit ekvivalent pomocí dokonavého slovesa, které zachytí souběžnost dějů a v případě potřeby vytvořit větu podřadnou:

venir + GER.: *vení del río trayendo agua* (viz. s. xxiv)
přicházel od řeky a nesl si vodu (viz. s. 39)

quedar + GER.: *quedó meditando* (viz. s. xix)
Aguaratumpa chvíli dumal nad tím (...) (viz. s. 35)

salir + GER.: *salió corriendo* (viz. s. xix)
ihned (se) dal na útěk (viz. s. 35)

Závěrem je nutno podotknout, že se jedná se o text pro děti, proto se nesetkáváme s příliš složitou větnou stavbou a použitím odborných termínů jako např. u akademických textů. Autor používá běžný, spisovný jazyk srozumitelný pro širokou veřejnost. Jedinou překážkou v porozumění je specifické lexikum odkazující na kontext bolivijského pralesa a zvyklostí mezi kmeny, které jsme diskutovali výše.

ZÁVĚR

Cílem předložené diplomové práce byl literární překlad vybraných pohádek s latinskoamerickou tematikou. Před započítím samotného procesu překládání jsme se snažili zvolit vhodnou strategii, ve které nám pomohla teorie překladu. I přes to, že se jedná o poměrně mladý obor, materiálu a dostupných zdrojů na téma překladu je dostatek. V teoretické části práce jsme se snažili především o uvedení do obecné teorie. I přes to, že názory teoretiků jsou různé, pokusili jsme se shrnout vymezení pojmu překlad. Vzhledem k charakteru diplomové práce jsme se zabývali i blíže dětskou literaturou a jejím postavením v literárním kontextu. Doufáme, že se nám podařilo objasnit různé pohledy na definici dětské literatury a její význam. V neposlední řadě jsme definovali pojem pohádka a její charakteristiku, hlavně proto, že předmětem práce je soubor devíti pohádek. V pohádkách je důležité respektovat kulturní prvky, které v našem případě byly zcela odlišené od českého prostředí a vznikl tak problém neekvivalentní slovní zásoby. Snažili jsme se proto využít metody naturalizace a přizpůsobení. Na druhou stranu, kdekoliv to bylo možné, jsme se rozhodli zanechat původní lexikum. Po dobu celého překladu jsme pozornost soustředili především na cílového čtenáře, tedy dítě, proto jsme volili i jednodušší větnou skladbu a občasné vysvětlení obtížných termínů.

V průběhu překladu jsme se potýkali s nejednou překážkou, hlavně v oblasti latinskoamerického lexika a rozdílnosti systému obou jazyků. V části věnované komentáři překladu jsme se soustředili zejména na dvě roviny, a to lexikální a morfologickou. V této části jsme považovali za důležité vybrat nejobtížnější termíny z hlediska překladu a poskytnout patřičný komentář. Na úrovni morfologické jsme se zabývali problematikou skloňování a slovesných vazeb.

Pohádky budou vždy tvořit nedílnou část dětství každého jedince, ať už se jedná o příběhy v podobě orální nebo psané. V kontextu latinskoamerické literatury je dětská literatura obecně velmi mladý fenomén. Prozatím neexistuje mnoho autorů, kteří by vynikali tvorbou zaměřenou výhradně na děti. V úvodu práce jsme zmínili alespoň několik výrazných autorů z latinskoamerického prostředí, zejména z Bolívie, Argentiny nebo Chile. Autorem předložených pohádek je bolivijský lékař žijící ve Finsku, který vytváří pomoci postavy lišáka Aguaratumpy prostředí, v němž se dětský čtenář může seznámit s realitou bolivijského pralesa a zvyklostí tamních domorodých kmenů.

RESUMÉ

The aim of this thesis is to create a Czech translation of Latin American fairy tales written by Bolivian author Guillermo Blanco Sequeiros. His inspiration for the fairy tales comes from his stay in a Bolivian area called *Chaco boliviano* which is inhabited by native tribes. It is divided in four parts; the first one deals with the life of the author. The second part is theoretical and deals with three issues – the polemics of definition of translation, definition of children's literature and translation of children's literature.

For centuries there has been a great debate about a word-for-word translation and free translation. We discussed different points of view covering the dictionary meaning of translation as well as the definitions created by important personalities of translation studies, such as Roman Jakobson, a Russian-American linguist, who distinguishes three kinds of translation: interlingual, intralingual and intersemiotic, approaches of English theorists Basil Hatim and Jeremy Munday or the approach of Czech translation theoretician Jiří Levý. In addition, the theory of Jiří Levý, who sees translation as a process and defines three stages of translation, is described. Eugene Nida, an American linguist, creates a three-stage model of translation as well (analysis, transfer and restructuring). Moreover, the focus is also on the translation strategies which can be used during the translation.

The second issue, as stated above, is the definition of children's literature. Again, there is little consensus about the precise terminology and children's literature is up to now by many academics not considered as an adequate part of literature. We aim at providing different points of view of this definition by using examples of Czech authors and English theoreticians. Furthermore, the importance and significance of children's literature, as it develops children's personality on different levels, is discussed. One of the subchapters is concerned with the term fairy tale and its history as we consider it of importance, given the character of the whole work.

The last issue covered in the second part of this thesis is the strategy that a translator can adopt while translating children's literature. The tradition of this kind of translation is not long, however, it is established. We deal with the development and significance of the translation for children as well as with specific features (e.g. when translating different cultural contexts).

The crucial part of the thesis is a Czech translation of Latin American fairy tales. It consists of the total of nine fairy tales about a fox called Aguaratumpa who lives in a Latin American forest. Through his character we explore the life and environment of the forest and its inhabitants – various exotic animals and a native tribe called *Tapiete*.

In the last chapter we present an annotation of the translation. As the fairy tales are set in a context of Latin American forest, we considered it necessary to choose the most difficult parts to translate and provide it with appropriate annotation. The chapter is divided in two subchapters in which we deal with translation issues on morphological and lexicological level. In the first subchapter the attention is paid mainly to the vocabulary denoted as *americanisms*. We aimed at creating a list of the most problematic terms concerning anthroponyms, fauna, flora, food and miscellaneous. In addition, we mention the problems of translation of titles of the fairy tales, because Spanish language uses more nominal phrases while in Czech tradition there are established standards for titles. On the morphological level we focused mainly on the issue covering Spanish verbs and their system. A part of the thesis consists also of an appendix which contains pictures drew by the author of the fairy tales (published in Finland) and the original texts of the fairy tales.

SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY

1. BĚLIČ, Jaromír et al. 1989. *Slovník spisovného jazyka českého*. IV, P-Q. 2., nezm. vyd. Praha: Academia.
2. ČEŇKOVÁ, Jana. 2006. Vznik a vývoj žánrové struktury literatury pro děti a mládež. In: ČEŇKOVÁ, Jana, SIEGLOVÁ Naděžda a DEJMALOVÁ, Kateřina. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál. s. 11–22. ISBN 807367095X.
3. ČERMÁKOVÁ, Jaroslava. 2013. *Diccionario de americanismo español-checo (AM, MM, JD, BDE) LETRA T*. Olomouc. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Katedra romanistiky. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.
4. ČERNÝ, Jiří a kolektiv studentů Katedry romanistiky FF UP v Olomouci. 2012. *Španělsko-český slovník amerikanismů A-Azz: Diccionario de americanismos español-checo A-Azz*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 206 s. ISBN 978-80-244-3139-0.
5. ČERNÝ, Jiří a kolektiv studentů Katedry romanistiky FF UP v Olomouci. 2013. *Španělsko-český slovník amerikanismů: Diccionario de americanismos español-checo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 317 s. ISBN 978-80-244-3931-0.
6. ČERNÝ, Jiří. 2008. *Morfología española*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 170 s. Monografie. ISBN 9788024421537.
7. CHALOUPKA, Otakar. 1973. Vznik a oprávnění literatury pro děti a mládež. In: CHALOUPKA, Otakar a NEZKUSIL, Vladimír. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I*. Praha: Albatros. s. 9–22.
8. CHALOUPKA, Otakar. 1989. *Próza pro děti a mládež: její otázky, působení a perspektivy*. Praha: Albatros. s. 11–37.
9. DUBSKÝ, Josef et al. 1999. *Velký španělsko-český slovník. Díl 1, A-H*. 2., opr. a rozš. vyd. Praha: Academia. ISBN 8020004831.
10. DUBSKÝ, Josef a kol. 1999. *Velký španělsko-český slovník. Díl 2, I-Z*. 2. opr. a rozš. vyd. Praha: Academia. ISBN 8020004831.
11. HATIM, B. a MUNDAY, Jeremy. 2004. *Translation: an advanced resource book*. London: Routledge. s. 3–16. ISBN 0415283051.
12. HLAVSA, Zdeněk et al. 1999. *Pravidla českého pravopisu: školní vydání včetně Dodatku*. Praha: Nakladatelství Fortuna. 383 s. ISBN 8071689130.
13. JEŽOVÁ, Romana. 2015. *Španělsko-český slovník amerikanismů: vybraná slovesa a další hesla (DA)*. Olomouc. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Katedra romanistiky. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.
14. JOBE, Ronald. Translation. In: HUNT, Peter a RAY, Sheila, Eds. *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*. London: Routledge, 1996c, xv. s. 519–529. ISBN 0415088569.

15. KNITTLOVÁ, Dagmar et al. 2010. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. s. 7–38. Monografie (Univerzita Palackého). ISBN 978-802-4424-286.
16. KUFNEROVÁ, Zlata et al. 1994. *Překládání a čeština*. Jinočany: H&H. s. 145–148. ISBN 8085787148.
17. LESNIK-OBERSTEIN, Karín. Defining Children's Literature and Childhood. In: HUNT, Peter a RAY, Sheila, Eds. *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*. London: Routledge, 1996c, xv. s. 17–31. ISBN 0415088569.
18. LEVÝ, Jiří. 2012. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Autor úvodu Zuzana JETTMAROVÁ. Praha: Apostrof. s. 42–77. ISBN 978-80-87561-15-7.
19. MADĚROVÁ, Markéta. 2013. *Překlad pohádek Niny a Michaila Krymských*. Brno. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Katedra ruského jazyka a literatury. Vedoucí práce doc. PhDr. Mgr. Simona Koryčánková, Ph.D.
20. MEEK, Margaret. 1996. Introduction. In: HUNT, Peter a RAY, Sheila, Eds. *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*. London: Routledge, xv. s. 1–13. ISBN 0415088569.
21. MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef et al. 2004. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka. s. 472–482. ISBN 807185669X.
22. MUNDAY, Jeremy. 2005. *Introducing translation studies: theories and applications*. London: Routledge. s. 4–107. ISBN 0415229278.
23. NOVOTNÁ, Pavlína. 2014. *El diccionario de americanismos; la letra P en el diccionario de americanismos (DA)*. Olomouc. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Katedra romanistiky. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.
24. OITTINEN, Riitta. No Innocent Act: On the Ethics of Translating for Children. In: VAN COILLIE, Jan a VERSCHUEREN, Walter P., Eds. *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies* [online]. New York: Routledge Publishing, 2014. s. 35–46 [cit. 12. 3. 2018]. Dostupné z: https://elearning2.uniroma1.it/pluginfile.php/500809/mod_resource/content/1/Jan%20Van%20Coillie%2C%20Walter%20P.%20Verschueren-Childrens%20Literature%20in%20Translation_%20Challenges%20and%20Strategies-Routledge%20%282006%29.pdf
25. PETRŮ, Eduard. 2000. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc: Rubico. s. 12–16. ISBN 80-85839-44-X.
26. PÉREZ, Enrique Díaz. 1996. Central and South America and the Carribean. In: HUNT, Peter a RAY, Sheila, Eds. *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*. London: Routledge, 1996c, xv. s. 882–892. ISBN 0415088569.
27. POLÁK, Josef. 1982. *Přehledné dějiny české literatury pro děti a mládež a čtyř mládeže*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
28. PUURTINEN, Tiina. 2006. Translating Children's Literature: Theoretical Approaches and Empirical Studies. In: LATHEY, Gillian. *The translation of children's literature: a reader* [online]. Buffalo: Multilingual Matters. s. 54–64 [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z:

- <<http://www.google.cz/books?id=SmcDCulnN2IC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>>
29. SEQUEIROS, Guillermo Blanco. 2011. *Aguaratumpa*. Ze španělského originálu do finštiny přeložila Marjatta Blanco Sequeiros. Bookwell Oy. 52 s. ISBN 978-952-92-9047-5.
 30. SEQUEIROS, Guillermo Blanco. 2015. *Aguaratumpa, ja joen kansa*. Ze španělského originálu do finštiny přeložila Marjatta Blanco Sequeiros. Printon: Tallinn. s. 79. ISBN 978- 952-93-4882-4.
 31. SHAVIT, Zohar. 2006. Translation of Children's Literature. In: LATHEY, Gillian. *The translation of children's literature: a reader* [online]. Buffalo: Multilingual Matters. s. 25–40. [cit. 5. 3. 2018]. Dostupné z: <<http://www.google.cz/books?id=SmcDCulnN2IC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q=model&f=false> >
 32. SKOUMALOVÁ, Zdena. 1994. Jaké druhy překladu známe. In: KUFNEROVÁ, Zlata et al. *Překládání a čeština*. Jinočany: H&H. s. 22–38. ISBN 8085787148.
 33. STRAKOVÁ, Vlasta. 1994. K překládání frazeologie. In: KUFNEROVÁ, Zlata et al. *Překládání a čeština*. Jinočany: H&H. s. 85–89. ISBN 8085787148.
 34. TOMAN, Jaroslav. 1992. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Univerzita Jihočeská. s. 47–55. ISBN 8070400552.
 35. VLAŠÍN, Štěpán, Ed., 1984. *Slovník literární teorie*. Vyd. 2., rozš. Praha: Československý spisovatel.
 36. XENI, Elena. Issues of concern in the study of Children's Literature Translation [online]. [cit. 15. 3. 2018]. 56. Dostupné z: <http://keimena.ece.uth.gr/main/t13/Xeni_final_text_English.pdf >

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. GIZBER, Isabel Mesa a SORIANO, Rosalba Guzmán. 2012. El inicio de la literatura infantil en Bolivia. In: *Academia Boliviana de Literatura Infantil* [online]. [cit. 25. 4. 2018]. Dostupné z: <<https://www.ablij.com/articulos/el-inicio-de-la-literatura-infantil-en-bolivia>>
2. Oficiální stránky obce Utajärvi. Mennyttyä aikaa etsimässä - bolivialainen näyttely kirjastossa. In: Oficiální stránky obce Utajärvi [online] 04. 02. 2014–26. 02. 2014 [cit. 22. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.utajarvi.fi/sivu/fi/uutiset/?type=1&location=&id=3058&action=show_one>
3. Příspěvatelé Wikipedie, 2017a. Maniok jedlý. In: *Wikipedie: Otevřená encyklopedie.cz* [online]. Datum poslední revize 5. 10. 2017, 09:01 UTC, [cit. 28. 4. 2018]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Maniok_jedlý&oldid=15412194 >
4. Příspěvatelé Wikipedie, 2017b. Rohovník obecný. In: *Wikipedie: Otevřená encyklopedie.cz* [online]. Datum poslední revize 5. 10. 2017, 09:14 UTC, [cit. 28. 4. 2018]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Rohov%C3%ADk_obecn%C3%BD&oldid=15412835>

5. Příspěvatelé Wikipedie, 2017c. Tekoma vzpřímená. In: *Wikipedie: Otevřená encyklopedie.cz* [online]. Datum poslední revize 18. 03. 2017, 15:29 UTC, [cit. 28. 4. 2018]. Dostupné z:
<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Tekoma_vzp%C5%99%C3%ADmen%C3%A1&oldid=14804246>
6. Příspěvatelé Wikipedie, 2017d. *Estuár*. In: *Wikipedie: Otevřená encyklopedie.cz* [online]. Datum poslední revize 5. 10. 2017, 08:46 UTC, [cit. 28. 4. 2018]
<<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Estu%C3%A1r&oldid=15411606>>
7. *Real Academia Española* [online]. ©2018. Dostupné z: <www.rae.es>

Pava de monte. In: *rae.es* [online]. ©2018 [cit. 4. 1. 2018]. Dostupné z:
<<http://lema.rae.es/damer/?key=pava>>

Caracara. In: *rae.es* [online]. ©2018 [cit. 10. 1. 2018]. Dostupné z:
<<http://lema.rae.es/damer/?key=caracara>>

Cardenal. In: *rae.es* [online]. ©2018 [cit. 9. 1. 2018]. Dostupné z:
<<http://lema.rae.es/damer/?key=cardenal>>

Chinche. In: *rae.es* [online]. ©2018 [cit. 6. 1. 2018]. Dostupné z:
<<http://lema.rae.es/damer/?key=chinche>>

Chicha. In: *rae.es* [online]. ©2018 [cit. 6. 1. 2018]. Dostupné z:
<<http://lema.rae.es/damer/?key=chicha>>

Urucú. In: *rae.es* [online]. ©2018 [cit. 5. 1. 2018]. Dostupné z:
<<http://lema.rae.es/damer/?key=uruc%C3%BA>>

Paye. In: *rae.es* [online]. ©2018 [cit. 10. 1. 2018]. Dostupné z:
<<http://lema.rae.es/damer/?key=Paye>>

Cóndor. In: *rae.es* [online]. ©2018 [cit. 5. 1. 2018]. Dostupné z:
<<http://dle.rae.es/?id=ACKNgIX>>

Yacaré. In: *rae.es* [online]. ©2018 [cit. 5. 1. 2018]. Dostupné z:
<<http://lema.rae.es/damer/?key=yacar%C3%A9>>

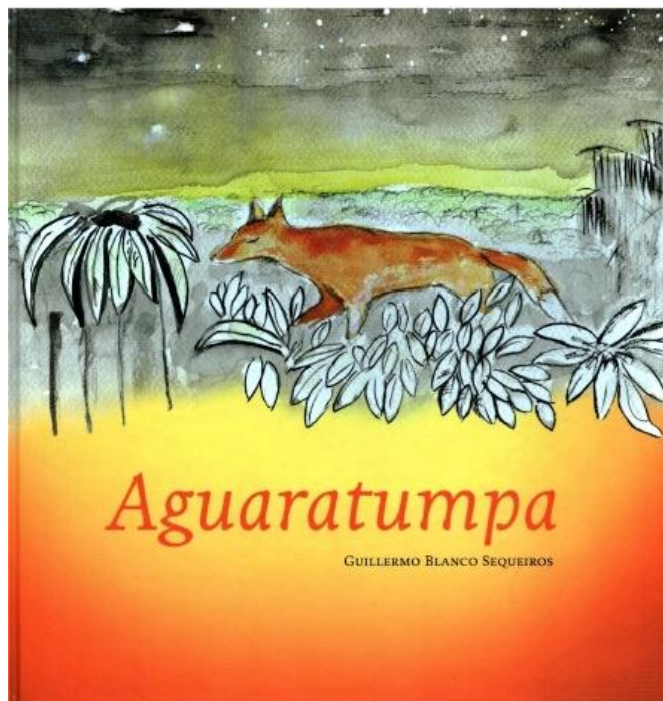
Palometa. In: *rae.es* [online]. ©2018 [cit. 5. 1. 2018]. Dostupné z:
<<http://lema.rae.es/damer/?key=palometa>>
8. Seznam.cz: Slovník. SEZNAM.CZ, A.S., LINGEA S.R.O. a MACMILLAN DICTIONARY. [online]. 1996–2013 [cit. 31. 1. 2018]. Dostupné z:
<<http://slovník.seznam.cz/>>
9. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMI VĚD ČR, v. v. i. Internetová jazyková příručka [online]. 2008–2013, 2013 [cit. 8. 4. 2018]. Dostupné z:
<<http://prirucka.ujc.cas.cz/>>
10. VARELA, Raúl. Nedatováno. Tapiete. In: *pueblosoriginarios.com* [online]. [cit. 22. 4. 2018]. Dostupné z: <<https://pueblosoriginarios.com/sur/chaco/tapiete/tapiete.html>>

11. VARELA, Raúl. Nedatováno. Chiriguanos. In: pueblosoriginarios.com [online]. [cit. 22. 4. 2018]. Dostupné z:
<https://pueblosoriginarios.com/sur/chaco/chiriguano/chiriguano.html>
12. ZICHA, Ondřej. 1999–2018. *Biological Library BioLib* [online]. Dostupné z:
<<https://www.biolib.cz/>>
Guan tmavonohý. In: *biolib.cz* [online]. ©1999–2018 [cit. 5. 1. 2018].
Dostupné z: <<https://www.biolib.cz/cz/taxon/id135962/>>

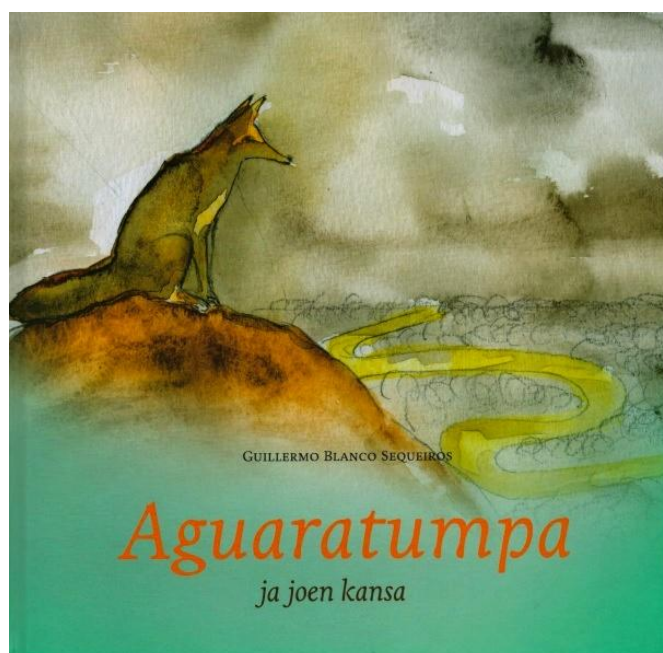
Nezara viridula. In: *biolib.cz* [online]. ©1999–2018 [cit. 6. 1. 2018]. Dostupné
z: <<https://www.biolib.cz/cz/taxon/id72104/>>

PŘÍLOHY

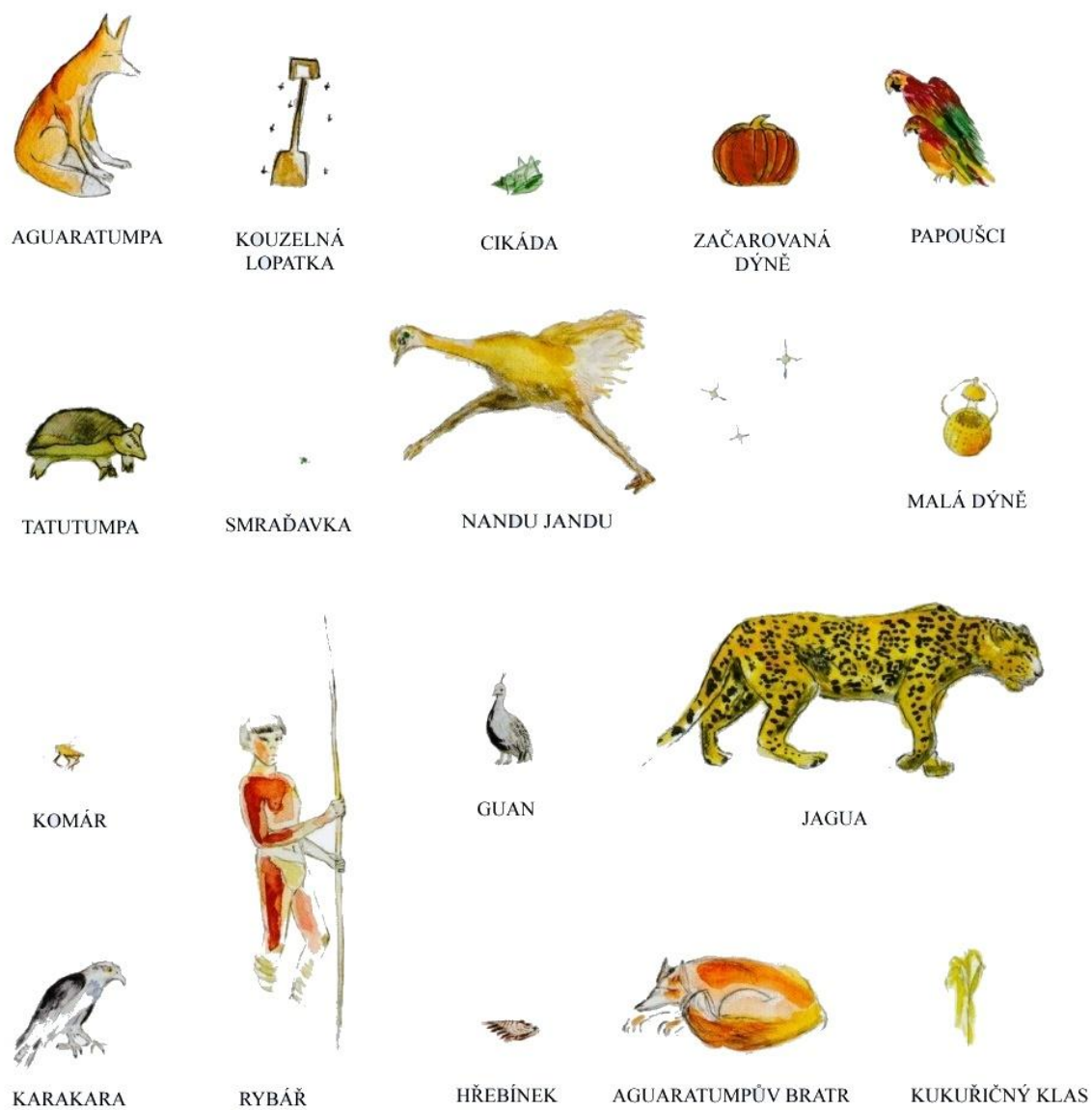
PŘÍLOHA 1

Obrázek 1: přebal finského vydání knihy
(Sequeiros, 2011)

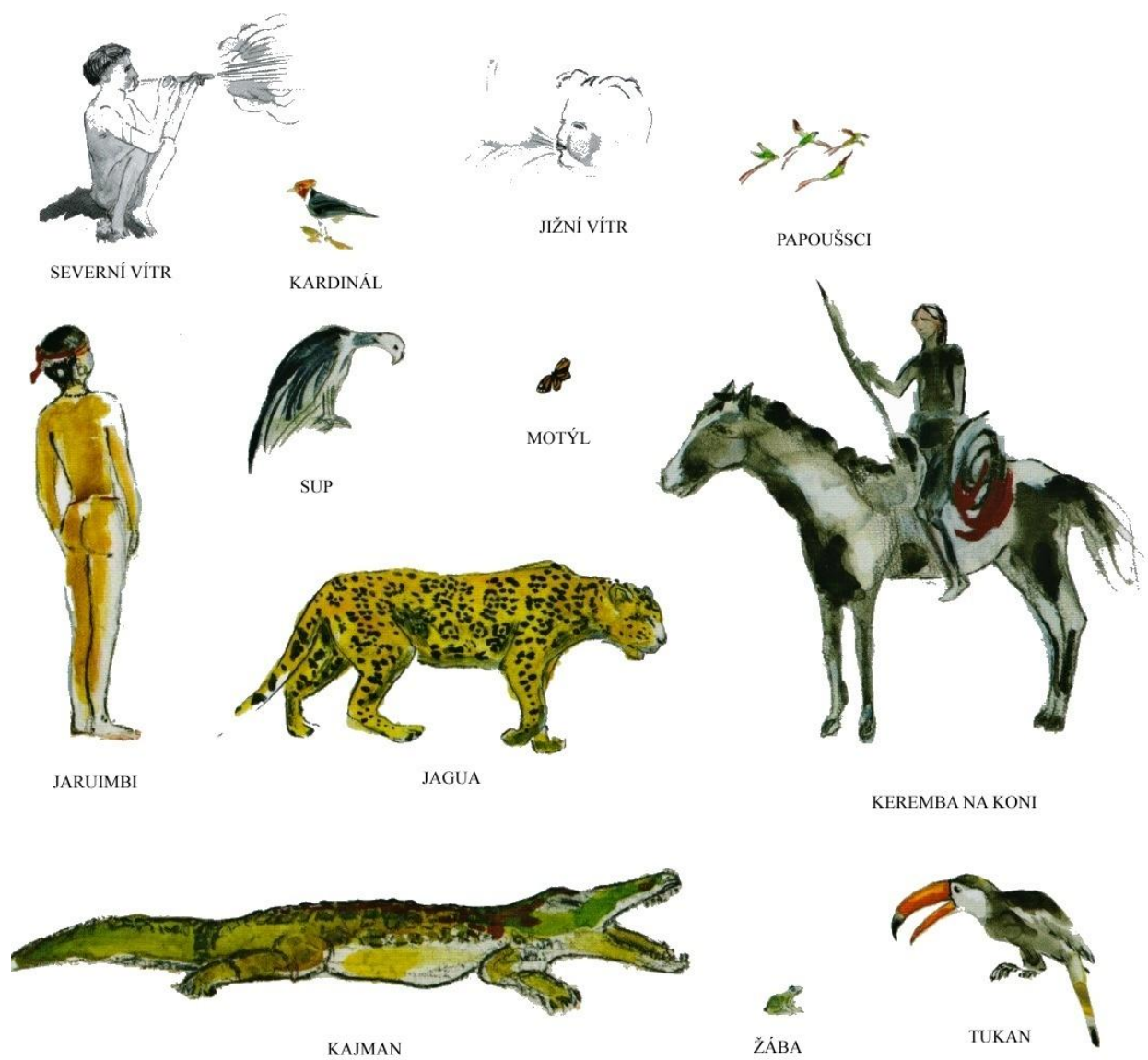

Obrázek 2: přebal finského vydání knihy II
(Sequeiros, 2015)

Obrázek 3: legenda postav I (Sequeiros, 2011, s. 7)

² Popisky k obrázkům 3 a 4 byly upraveny a přeloženy do češtiny autorkou diplomové práce
ii

Obrázek 4: legenda postav II (Sequeiros, 2015, s. 7)

**Obrázek 5: Aguaratumpûv bratr (Sequeiros, 2011,
s. 37)**

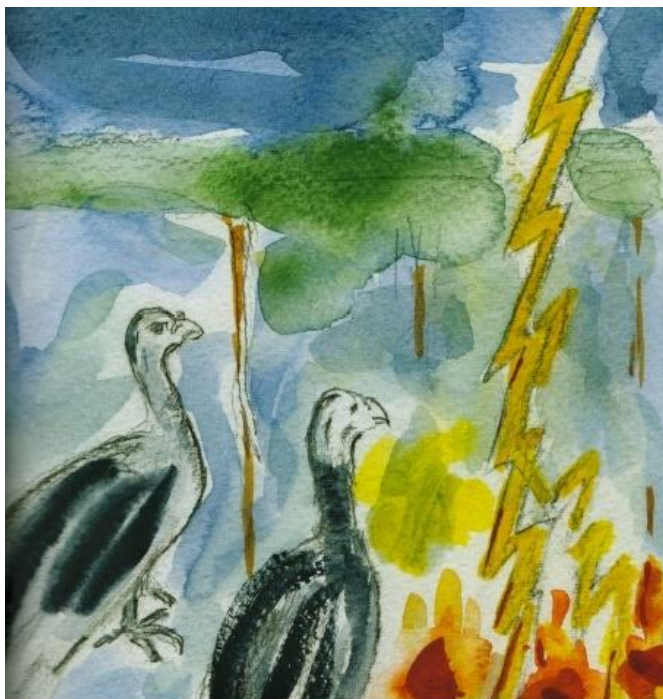
**Obrázek 6: Aguaratumpa sleduje hru toki (Sequeiros,
2015, s. 69)**

Obrázek 7: Keremba na útěku (Sequeiros, 2015, s. 44)

Obrázek 8: Aguaratumpa lapen v sítích a Jaruimbi (Sequeiros, 2015, s. 61)

Obrázek 9: supi na stráži ohně (Sequeiros, 2015, s. 25)

Obrázek 10: Guillermo Blanco Sequeiros s manželkou Marjattou (Oficiální stránky obce Utajärvi, 2014)

PŘÍLOHA 2

EL ROBO DEL FUEGO

Después de que se creó el bosque y los ríos y cuando en los bosques ya jugaban los monos, cantaban los pájaros y se veía la abundancia de frutas, yuca y maíz; bajó del cielo, junto con el rayo, el fuego. La tarea de cuidar al fuego la recibieron los buitres que tenían picos y garras muy fuertes, además de alas grandes.

Cerca del bosque había una aldea, pero la gente todavía no conocía al fuego. Cuando el viento soplaba del Sur, la gente tenía mucho frío y no había fuego para calentarse y tampoco para hacer comida o bebida, solo podían comer lo que recogían del bosque. Los tapiete tenían entonces la costumbre de estar muy juntos y bailar tapados con unas mantas largas y pedir al Viento del Norte que le gane en su pelea al Viento del Sur y que traiga consigo el calor. Sin embargo, el Viento del Sur era más fuerte y aunque el Viento del Norte era amigo de la gente de la aldea no podía siempre ayudarles. Les aconsejaba: “Consigan el fuego, que les dará calor y les ayudará a preparar comida y cangui del algarrobo. ¡Los buitres son los que tienen el fuego!”

Un niño tapiete que conocía el habla de los pájaros fue a preguntar dónde estaba el fuego. La pava del monte le contó que el fuego estaba muy bien cuidado y los hombres no podían encontrarlo: “Nosotros podríamos conseguirlo, pero tenemos mucho temor a los buitres,” le dijo. El niño contestó: “Si ustedes consiguen el fuego nosotros les daremos toda la fruta de algarrobo que desean, además toda la fruta que quieran y también maíz, cuando tengan hambre.”

Ese día los pájaros tuvieron una gran reunión en el bosque y entre todos se pusieron de acuerdo para robar el fuego a los buitres, la oferta de los hombres era mayor que el miedo. El búho, que es el pájaro más prudente, propuso: “Mejor sería ahuyentar a los buitres para poder robar el fuego sin peligro.” Ante esto, la pava de monte preguntó: “¿Pero, cómo podríamos ahuyentar a los buitres?” El búho explicó: “Los buitres tienen hambre y ahora cuando vigilan el fuego no pueden ir a conseguir comida y están poniéndose muy flacos. La gente puede cazar un yacaré y dejarlo como comida a los buitres y cuando ellos vayan a buscarlo, uno de nosotros puede ir a robar el fuego, mejor por la noche porque así se ve mejor el fuego y también para que los buitres no nos vean ya que ellos tienen muy mala vista durante la

noche.” Al terminar la reunión decidieron que fuera el ñandú Yandú el que vaya a visitar a la gente del pueblo y les cuente la decisión de esta reunión.

El ñandú Yandú corrió toda la noche y llegó a la aldea cuando el Sol nacía, buscó al muchacho que sabía el idioma de los pájaros y le contó lo que habían decidido. El niño a su vez le contó a su padre lo que habían decidido los pájaros. El padre sabía dónde estaba el yacaré y con otros hombres más de la tribu fueron a cazar al yacaré amarillo. El yacaré que era el enemigo de los tapiete los vio venir y se dijo: “Ahí viene más comida para mí.” Pero cuando tenía la boca abierta, los hombres le pusieron un palo atravesado y el yacaré no podía cerrarla. Luego lo amarraron de la cola y lo sacaron del agua y lo dejaron allí hasta que vengan los buitres. Mandaron al Yandú de vuelta con la noticia que el yacaré estaba en la playa amarrado y con la boca abierta. El Yandú corrió nuevamente al bosque y anunció a los otros pájaros la noticia. Escogieron al ave más pequeña, el colibrí, para que vaya a preguntar a los buitres que si querían comer. El colibrí con un miedo muy grande voló cerca de los buitres y actuando como que no sabía que ellos estaban cerca gritó: “Un yacaré está preso cerca del río, kviik, kviik, kviik.” Los buitres oyeron la noticia y como tenían mucha hambre volaron al río y dejaron a un solo buitre cuidando el fuego. La pava de monte que estaba cerca corrió a robar un tizón y se quemó la cresta, el tizon se le cayó, y regresó corriendo sin poder robar el fuego. El cardenal que era de mucho coraje gritó: “Aquí se necesita alguien que vuele y no corra” y volando llegó cerca del fuego y cuando quiso agarrar un tizón y metió la cabeza al fuego se le quedó toda la cabeza colorada y tampoco pudo robarlo.

Mientras tanto, el yacaré se había soltado la cola, el palo de la boca se había roto por la mitad y se había metido en el agua antes de que los buitres lo hubiesen podido molestar. Todos los buitres decidieron regresar a cuidar el fuego. Ahora no se hallaba ningún pájaro que se atreviese a acercarse al fuego.

Pero, antes de que los buitres llegasen, una rana, que estaba mirando todo eso, pensó que estos pájaros eran bastante inútiles y saltando llegó cerca al fuego, estiró su larga lengua y robó una pequeña chispa del fuego; luego saltando se fue bien lejos y le dio la chispa al muchacho que sabía hablar con los pájaros. El niño llevó el fuego a su gente y desde entonces ellos tienen fuego.

Los pájaros comen de escondidas las frutas de la gente de la aldea, también la fruta del algarrobo, pero los tapiete los ahuyentan porque no cumplieron con la promesa de traer el

fuego y desde entonces los pájaros también tienen que robar los granos de maíz cuando tienen hambre. La pava de monte se quedó con la cresta colorada y el cardenalcito se quedó con toda la cabeza roja. Por otra parte, los hombres respetan mucho a las ranas y no se meten con ellas, el yacaré se sigue acordando de cómo lo amarraron de la cola y sigue siendo un gran enemigo de los tapiete y los buitres se quedaron con las ganas de probar la carne de yacaré.

LA PALA MÁGICA

Allá donde termina la falda de la montaña y comienza el bosque bajo, en estas regiones áridas vive Tatutumpa, el ánima buena de toda esta región. Tatutumpa y su familia tienen como ayuda para la labranza del cultivo de su campo y de la cosecha una pala mágica. La pala mágica obedece solamente a los pensamientos de Tatutumpa y sus compañeros, sirve para hacer las cosas buenas y útiles y no se la puede robar. Tatutumpa, junto con sus hermanos y otros armadillos, juegan y se calientan al sol mientras la pala mágica hace todos los quehaceres necesarios del día. Por la noche Tatutumpa y toda su familia se retiran a descansar y pasan la noche en sus acogedores y bien protegidos refugios. Aguaratumpa, el ser astuto del bosque, tiene por costumbre pasearse por las cercanías de la vivienda de Tatutumpa y por curiosidad observar qué es lo que ellos hacen. Un día caluroso y lleno de sol, Aguaratumpa se fijó en la pala mágica que labraba el campo, arreglaba las sementeras y por la noche ya recogía la cosecha. ¡Tatutumpa y su familia no habían hecho nada más que jugar todo el santo día a orillas del campo a la sombra del bosque! Aguaratumpa pensó para sus adentros, qué tamaña ayuda sería tener pala semejante, soñaba con la refrescante bebida que se haría de las frutas del algarrobo. Pensaba que como la pala mágica haría el sendero hasta el bosquecillo de algarrobos, no tendría que lastimar su pelaje y su cola con cardos y púas al ir a recoger las frutas. Aguaratumpa sabía que Tatutumpa no se desprendería voluntariamente de su pala mágica y que la pala no podía ser robada. Aguaratumpa tenía que ingeniar alguna manera, algún modo, que obligue a Tatutumpa a entregarle la pala mágica.

En ese instante comenzó a llover y tronar y como es costumbre en esos lugares, había mucho relámpago. Aguaratumpa cada vez que relampagueaba cerraba instintivamente las párpadas de los ojos. ¡De esta manera cayó en cuenta de cómo podría conseguir la pala! “Cada vez que cae un rayo todos los animales cierran los ojos a la luz del relámpago —pensó— pero la cigarra como no tiene párpados, queda con los ojos abiertos a la luz del rayo. Con semejantes ojos puedo hacer una apuesta a Tatutumpa, quién quede con los ojos abiertos a la caída del

rayo, gana la apuesta y se lleva la pala.”Al término de la tormenta Aguaratumpa corrió a buscar a la cigarra “Hermana cigarra, préstame tus ojos, en cambio te ofrezco llevar al otro lado del bosque donde hay cosas tan lindas, hay animales y flores tan diferentes y otro cielo con otras estrellas.”La cigarra le contestó: “No tengo ni el menor interés, ¿qué puede ser algo más lindo que mis largas patas, mi caparazón verde y mis alas de filigrana?” “Pero tu serías la más linda de las cigarras si te prestaría mis ojos de forma de almendra y mis párpados con pestañas tan largas” le dijo Aguaratumpa astutamente, escuchando esos halagos la cigarra que era muy vanidosa aceptó prestarle a Aguaratumpa sus ojos durante una tormenta.

Aguaratumpa no perdió tiempo y salió corriendo a encontrar a Tatutumpa. “Tengo una proposición que hacerte, quién no cierra los ojos durante la caída de un rayo se gana la pala mágica.”Tatutumpa lo pensó y repensó, sabía que todos los animales cierran los ojos durante la caída del rayo, era así prácticamente imposible que Aguaratumpa ganase semejante apuesta. “Muy bien” dijo Tatutumpa. “Hagamos como tú dices” Pidió a uno de sus hermanos que se esconda en una grieta al abrigo de la luz del rayo y de ahí observe si Aguaratumpa iría a cerrar los ojos durante la tempestad que ya venía. Pronto la tormenta estaba encima. Los truenos eran como un tropel de caballos en el camino de piedra del inca. De repente cayó un rayo y los ojos de los armadillos instintivamente se cerraron, cuando los abrieron vieron que el zorro Aguaratumpa tenía sus ojos verdes bien abiertos. ¡No tenía párpados! Desde el fondo de la grieta, el armadillo que estuvo escondido, estaba seguro de que Aguaratumpa no había cerrado los ojos cuando cayó el rayo. Tatutumpa pensaba desconfiado que los ojos de Aguaratumpa parecían un poco raros, como si no fueran los ojos del zorro y estaba comenzando a darse cuenta de que Aguaratumpa astutamente los había tenido que engañar con semejante apuesta. Tatutumpa decidió pagarle al zorro con la misma moneda. En vez de la pala mágica le dio una pala de madera bien común. “Tu ganaste, tienes ojos milagrosos, quedan abiertos inclusive a la luz del rayo. La pala es tuya” le dijo Tatutumpa al zorro. Aguaratumpa feliz de ganar la pala se alejó contento, silbando y corriendo por haberle ganado la pala.

Tatutumpa sonriendo lo vio alejarse. Aguaratumpa devolvió los ojos a la cigarra y recobró los suyos y puso toda su atención en la pala que había recibido y comenzó a ordenar: “¡Pala haz el camino!”La pala no se movió “¿No estás acostumbrada a nuevas órdenes? ¡Siembra el campo de maíz!” La pala seguía sin moverse. Aguaratumpa trató y trató que la pala le obedezca, pero no consiguió hacer que la pala haga el trabajo demandado.

Al final del día se convenció y dijo para sí “Tatutumpa fue más astuto que yo mismo y como lección me dio una pala falsa y se quedó él con la pala mágica.” Como Aguaratumpa no tenía intención de usar una pala normal, dejó la pala de madera a la orilla del campo y se fue en busca del Sol. Desde entonces la gente del río hace uso de la pala de madera para la siembra del maíz, eso sí siempre trabajando duro y con el sudor en la frente.”

LOS PESCADORES

Hace mucho tiempo que en el Gran Río todo estaba tranquilo. Las aguas tenían el color de la arena que arrastraban, a sus orillas crecían una diversidad de matas, arbustos y árboles y las playas eran de fina arena blanca. La gente del río hacía fiestas en estas playas, donde se encendían grandes hogueras que iluminaban en la noche las aguas del río, haciendo competencia a las estrellas. La gente del río pescaba mucho, había peces en gran cantidad. La gente del río secaba el pescado y luego lo cambiaba por maíz con aquella otra gente que vivía lejos del río.

Aguaratumpa había visto cómo la gente del río cambiaba el pescado seco por grandes tinajas de maíz, y de la harina de maíz se hacían esas tortillas tan sabrosas. Aguaratumpa pensando en las tortillas se decidió por dedicarse a pescar para conseguir maíz. El hermano de Aguaratumpa, que estaba de visita, le dijo ante esto: “No vale la pena ir a pescar, luego hay que secar el pescado y esperar que venga la gente a cambiar el pescado por maíz, nunca vamos a sacar tantos pescados como los que necesitamos para conseguir maíz, no tenemos redes y solo somos nosotros dos. Mejor tomamos el maíz prestado o si no, esperamos que las mujeres de la gente del río hagan las tortillas y luego nos llevamos sus tortillas de maíz.”

Sin embargo, Aguaratumpa lo tenía ya todo bien pensado: “Usaremos las redes de la gente del río, ellos duermen el día siguiente de su gran fiesta y no las necesitan, además tenemos la ayuda de Tatutumpa y su familia, son muchos y viven cerca del río.” Aguaratumpa fue a hablar con la familia de Tatutumpa, que le prometió ayudarlo con las redes; ahora solo tenían que esperar la noche. La gran fiesta llegó, con gritos, cantos y bailes. La gente del río dejó sus redes a la orilla del río y por la mañana Aguaratumpa, su hermano y Tatutumpa, tomaron las redes y fueron a pescar. El Sol estaba ya alto cuando sacaron la primera red, había tanto pescado que pusieron una segunda red. Tatutumpa y el hermano de Aguaratumpa llevaron el pescado a la orilla y lo empezaron a preparar para secarlo. El zorro miraba la segunda red y tenían todavía una tercera y otra más. Cuando fue a ver qué hacían sus compañeros,

Tatutumpa había desaparecido, tenía que seguramente cuidar a sus crías y su hermano estaba durmiendo. Aguaratumpa se enojó, pensaba qué podía hacer para mantener a su hermano despierto. Sin pensarlo dos veces, fue corriendo a su casa, sacó de una vieja petaca todos los insectos que pican y hacen la vida imposible en la selva: mosquitos, tábanos, avispas, algunas abejas y dándoles vida los metió a una vasija de barro y cubrió la boca de la vasija con una hoja de plátano. Cargando la vasija la llevó a la orilla del río. El hermano se había despertado y quejándose le dijo: “Aguaratumpa, el Sol está muy alto y fuerte y tengo mucha sed, hemos olvidado traer algo para calmarla.” Aguaratumpa mirando la vasija de barro le contestó: “En esa vasija he traído algo para ti.” El hermano de Aguaratumpa sin esperar, creyendo que había traído bebida, rompió la hoja de plátano y de la vasija salieron todos los mosquitos, todas las avispas, tábanos, pulgas y garrapatas y le comenzaron a picar. Todo el día sacó las redes del agua, secó el pescado y no pudo dormir ni un solo momento. Las picaduras de los mosquitos no lo dejaron estar en un solo lugar. Ese mismo día también toda la gente del río se despertó de su sueño con picaduras de mosquitos y no sabían de dónde había salido este repentino castigo.

Desde ese día, la gente del río empezó a llevarle pescado de regalo a Aguaratumpa, para que éste no abra otra vez la vasija de barro. De esa manera, Aguaratumpa ya no necesitaba pescar.

Como los mosquitos hacían imposible la vida a la gente, especialmente a quienes querían descansar o dormir, a Aguaratumpa le dio pena la gente del río, es por eso que decidió mandarles el urucú, para que se pongan en la piel y así se protejan de los mosquitos. Desde entonces la gente del río se pinta con el rojo urucú y vive tranquila.

LOS COLORES DEL ARCOÍRIS

Hacía muchos días que soplaba el Viento del Sur trayendo frío y fuertes tormentas, aquellas que causaban tanto miedo a la gente del río. Las nubes negras estaban cargadas con lluvia, relámpagos y truenos. En la aldea los hechiceros gritaban muy fuerte en dirección al cielo y tocaban el tambor mágico y trompetas, para asustar a la tormenta y también para que los rayos y truenos no caigan sobre la aldea y no dañen a nadie.

El zorro Aguaratumpa se paseaba intranquilo, esperaba a su amigo el jaguar Yagua, pero con tanta lluvia seguramente no podría pasar por el río. Aguaratumpa miraba a sus loros, sus únicos acompañantes, los cuales limpiaban sus plumas con sus picos como si quisieran sacar

el color de ellas y escuchaba a lo lejos, en la aldea de la gente del río, el tam, tam, tam del tambor mágico del “ipayé.”

Esta lluvia que ya había durado muchos días, le hizo recordar la historia que Yagua le había contado hace mucho tiempo durante una de sus visitas, quién mirando a los loros, que eran unos de color rojo y verde y otros azules y amarillos, le contó que hace mucho tiempo atrás en el mundo no existían los colores.

Aguaratumpa sabía muchas cosas pero semejante historia, como que en el mundo no existían los colores, eso sí que él no lo sabía, parecía que fuese cosa imposible, no podía imaginarse como todo tendría que ser blanco o negro. Como era muy curioso le pidió a su amigo el jaguar, que le cuente la historia de los colores.

Yagua comenzó por preguntarle si él sabía por qué sus loros trataban de limpiarse sus plumas coloridas con sus picos y por qué las mariposas de alas coloridas están a menudo a orillas del agua. Aguaratumpa se había fijado pero no sabía por qué lo hacían. Entonces el jaguar comenzó con su historia:

“Hace mucho, mucho tiempo el gran Viento del Norte que trae consigo el calor y la vida, se enfermó y estaba tan débil que no podía ya soplar con fuerza. El Viento del Sur, su eterno enemigo, que trae el frío y las tormentas, aprovechó que estaba tan débil y enfermo y comenzó a soplar muy fuerte. Con el Viento del Sur llegaron no solo la lluvia, sino también las tormentas, los rayos, los truenos y el granizo. El pobre Viento del Norte en su debilidad no podía defenderse, pero aunque no estaba todavía completamente vencido, tuvo que alejarse. El Viento del Sur como un gran señor se paseaba muy contento por todos los lugares, trayendo consigo el frío y esa lluvia continua que duraba mucho tiempo.

La gente del río tuvo que mudarse a lugares altos y las aves y todos los animales del bosque se escondieron. El día era casi tan oscuro como la noche. Esto duró mucho tiempo y fue tal la cantidad de agua que cayó del cielo, que casi ya no había bosque; los ríos se habían en su orgullo transformado, los pequeños en lagos y los grandes casi en mares.

La gente del río parecía tan pequeña, pasaban todo el día gritando al cielo y tocando el tambor mágico para que la lluvia termine y aparezca el Sol, sabían que si el agua no bajaba pronto no podrían sembrar maíz y pasarían todos hambre. Pero el Viento del Norte no podía ayudarles, seguía enfermo.”

“Uno de mis antepasados —continuó el jaguar Yagua— viendo que al Viento del Norte se le iban acabando las fuerzas, se decidió por ir a buscar a los parientes del Viento del Norte, muy lejos en esos lugares siempre llenos de Sol. Pasaron muchos días antes que el viejo jaguar los encuentre y les contó de la tamaña desgracia que sufría su pariente el Viento del Norte, quién ya no podía pelear por estar enfermo y estar tan débil y que su enemigo el Viento del Sur soplaba más fuerte y estaba por ganarle. Les contó también cómo sufría la gente del río cuando la Tierra casi había desaparecido bajo el agua y cómo todavía seguía lloviendo. Los parientes del Viento del Norte, hicieron una reunión y aunque no eran tan fuertes, eran muchos y decidieron unirse e ir a ayudarlo. El viaje fue muy largo para el viejo Yagua quién ya no pudo regresar, pero él había cumplido con su tarea, había encontrado la ayuda que se necesitaba. Poco a poco vinieron los vientos pequeños a ayudar a su hermano y cada día éste se sentía más fuerte. En poco tiempo el Viento del Norte comenzó a soplar nuevamente con mas fuerza cuando uno de los vientos pequeños venía en su ayuda. Las nubes oscuras empezaron a retroceder y el Viento del Sur, que se creía el señor y dueño de todo este mundo, tuvo que ir cediendo y al final fue vencido y tuvo que retornar hasta esos lugares llenos de nieve y hielo, lugares donde él reinaba.

La lluvia terminó y con ella se fue el frío, apareció el Sol en el inmenso cielo azulado y creció algo jamás antes visto, un hermoso arco lleno de colores: rojo, anaranjado amarillo, verde, azul y violeta. Y como una cosa milagrosa este arcoíris iba dejando sus colores por todos los lugares donde pasaba. El bosque se llenó de verde, los ríos se bañaron de varios tonos, entre el amarillo, azul y rojo; las plantas y las flores se pintaron multicolores; y las aves y mariposas, que volaron a través de ese maravilloso arco, tiñeron sus plumas y alas con toda clase de colores. Solo aquellos animales que se escondieron en el bosque no recibieron ningún color; algunos monos quedaron negros y sus colas blancas y los murciélagos, se quedaron también negros. Los peces, como estaban bajo el agua, casi no recibieron color. Los antecesores del Yagua salieron al sol y recibieron del arcoíris el amarillo, las manchas oscuras en su pelaje eran las sombras que dejaron las hojas de los árboles. El Sol y el arcoíris acariciaron a la gente del río y les dejaron en su piel el color de la tierra a quién tanto ellos quieren.

La gente del río agradeció al Viento del Norte y cuando las aguas bajaron, pudieron nuevamente sembrar maíz y pescar en los ríos que estaban una vez más tranquilos. Desde entonces, los pájaros y las mariposas todavía no entienden por qué tienen tanto color y tratan de limpiarse; los pájaros con sus picos y las mariposas en el agua. Y es por eso que cada vez

que aparece el arcoíris, los pájaros y las mariposas se esconden y solo salen cuando éste desaparece.”

“La gente del río debe venerar mucho al jaguar, —pensaba Aguaratumpa, mientras recordaba la historia— fue él quien les consiguió ayuda cuando más la necesitaban.”

Había cesado de llover y a lo lejos se podía ver un imponente arcoíris en el increíble azul del cielo.

LA CARRERA

Las aguas del Gran Río corrían tranquilas, había pasado la época de lluvias, tiempo de aguas tormentosas que con frecuencia en su furia llevaba árboles, arrastraba piedras, inclusive podían llevarse a cualquier habitante de la selva que osaba poner en duda su fuerza. Pasado el tiempo de las lluvias el río se convertía una vez más, en el amigo de la gente del río, le traía su sustento, calmaba su sed y jugaba con los niños que sin temor gozaban del agua.

Aguaratumpa se paseaba por la blanca arena que cubría la orilla y se percató de las huellas de su compadre Tatutumpa, que tenía siempre mucho trabajo con una familia tan grande. Las huellas cruzaban la arena en todas direcciones, además había huellas de aves y una que otra vez las huellas de pequeñas tortugas y también grandes huellas de la cola del yacaré.

Andando por la orilla Aguaratumpa encontró un peine, seguramente alguna muchacha de la gente del río lo había perdido. Aguaratumpa miró el peine y cuando lo estaba por alzar escuchó una vocecita muy inquieta y penetrante que le decía como un ruego: “Aguaratumpa no me pises, estoy escondido debajo del peine para que no me vean los pájaros que si me ven me comen por seguro, no me hagas daño.”

Aguaratumpa levantó el peine medio cubierto por los finos granos de la arena del río y vio un pequeño chinche verde que estaba agarrado firmemente a uno de los dientes del peine. El zorro que no había visto nunca un chinche lo tomó por las patas y junto con el peine se lo llevó a su casa. Aguaratumpa había querido tener siempre un peine para poder peinar su cola y ahora lo tenía. Contento, llegó a su casa y metió al chinche dentro de una pequeña calabaza, para pensar qué haría con él.

Por la noche iba a llegar su compadre Yagua, quién como otras veces le contaría esos cuentos tan interesantes que tan solo él sabía, de esa gente que vivía lejos en la región de los grandes

ríos, donde la gente se vestía con ropa hecha de la cortéza de los árboles. Aguaratumpa pensaba que tal vez Yagua podría alguna vez traerle una manta hecha de la misma manera.

Mientras Aguaratumpa pensaba en estas cosas, al chinche que seguía metido en la calabaza, se le ocurrió una idea para conseguir su libertad y comenzó a gritar: “¡Aguaratumpa déjame salir, aquí adentro hace mucho calor! Si me dejas salir te puedo mostrar qué bueno soy para correr, soy más rápido que el viento y ni el tío yandú (ñandú) ni la pava de monte son tan rápidos como yo. Si me dejas salir te lo puedo mostrar.” Aguaratumpa no podía creer lo que oía, ¿cómo este chinche verde tan pequeñito que entraba tan fácilmente en la calabaza podría correr tan rápido como el ñandú o la pava de monte? Eso era imposible. El chinche seguía pidiendo a Aguaratumpa que lo liberase. Se hizo ya tarde y el chinche cansado de gritar se durmió sin poder convencer a Aguaratumpa de lo bien que sabía correr.

Estando la Luna alta, llegó Yagua y Aguaratumpa le contó lo que le había dicho el chinche. Yagua le dijo: “Bueno, si él dice ser tan rápido entonces que lo demuestre, mañana hacemos una carrera. Yo me encargo de convencer tanto al ñandú como a la pava para que corran junto con el chinche verde, yo mismo estoy curioso por ver semejante carrera.” Muy temprano al día siguiente Yagua se fue al monte y ocultándose detrás de los arbustos, pudo acercarse a un ñandú que todavía estaba despertándose de su sueño, de un salto lo agarró por un ala y le dijo: “Hermano Yandú no te haré nada, siempre que hagas lo que yo te pido. Tienes que hacer una carrera con el chinche verde, quién nos dijo que es más rápido que tú e inclusive más rápido que el viento.” Al escuchar semejante cosa al hermano Yandú se le pasó el miedo y se puso a reír; no creía lo que había escuchado. Cómo un chinche podía ser más rápido que él, acaso no sabía que él corría más rápido que los caballos y que nunca lo podían alcanzar y si alguna vez alguno de sus hermanos había sido atrapado era porque la gente utilizaba de esas tretas, es decir esas bolas que tiraban a sus patas o si no otras veces se disfrazaban de árboles e inclusive de ñandúes para engañarlos y poder atraparlos. Todavía riendo le dijo: “Vaya broma, yo voy contigo, quiero hacer la carrera.”

Mientras tanto, Aguaratumpa había agarrado a la pava de monte que era otra muy buena corredora y le dijo: “Hermana pava, no tengo nada contra ti, pero o corres o te ato las patas y te llevo a la aldea de la gente del río.” La pava le dio a entender que si no había ninguna otra alternativa que ella también correría y tímidamente le preguntó con quién tendría que competir. Aguaratumpa le dijo: “Con el chinche verde.” La pava sonrió para sus adentros y pensó que sería una carrera fácil. La pava había tenido tiempo de esconder a sus crías, y ahora

ella también se dio cuenta que no habría ningún peligro. Pronto llegaron a un claro del bosque, allá les estaban esperando Yagua y el hermano ñandú, que movía sus largas patas, ansioso por comenzar la carrera para mostrar quién era el más veloz. Aguaratumpa fue a recoger la pequeña calabaza donde se encontraba el chinche verde, que con el movimiento se despertó y nuevamente pidió a Aguaratumpa que lo deje libre. Aguaratumpa entonces sacándole de la calabaza le dijo: “Ahora puedes mostrarnos cuán rápido eres, hemos organizado la carrera y aquí está la pava de monte y el ñandú. La carrera comienza aquí y termina allá donde está ese árbol grande cerca de esa choza de la gente del río”.

Mientras hablaba Aguaratumpa, muchos pájaros se habían acercado para ver la carrera. El chinche verde pensaba qué podría hacer ahora para ganar esa carrera, si no se le ocurría algo terminaría pronto en algún pico de uno de esos pájaros que estaban mirándole. Aguaratumpa dio la señal con un silbato y la pava y el ñandú salieron como disparados, levantando mucho polvo. El chinche muy listo dio al mismo tiempo un salto, tal vez el salto más largo que un chinche hubiese nunca dado y quedó prendido al canto de un ojo del ñandú, bien agarrado como lo había estado antes en el diente del peine.

El ñandú corría muy rápido y la pava de monte por detrás, de rato en rato el ñandú miraba de reojo a un lado y siempre veía que a su lado estaba el chinche verde. Entonces empezó a correr con más vigor, corría como nunca lo había hecho. La pava pronto empezó a quedar atrás, Aguaratumpa, el hermano jaguar y la multitud de pájaros habían quedado lejos mirando la carrera y ya no se veía a la pava que pronto se escondió y se fue a mirar a sus crías. El ñandú por su orgullo de gran corredor seguía corriendo, quería ganar al chinche que seguía a su lado. Para cerciorarse nuevamente el ñandú miró una última vez hacia el costado y vio al chinche verde que seguía a su lado pero no se fijó que llegaban ya al lugar donde estaba el árbol grande, el fin de la carrera. Fue demasiado tarde, el hermano ñandú no pudo parar y se dio de cabeza contra la dura corteza del árbol. Cerca del árbol estaba la choza de la gente del río, el chinche verde en el momento que el ñandú se golpeó la cabeza saltó a la pared de paja de la choza y así ganó la carrera.

Desde ese entonces el ñandú tiene la cabeza un poco aplanada por el golpe contra el tronco del árbol, el chinche verde se quedó a vivir en la choza de la gente del río y es muy molesto y la pava de monte, como buena madre, sigue cuidando a sus crías. Aguaratumpa y Yagua tienen una historia nueva para contar y el Viento del Norte sigue riendo con este cuento.

EL TESORO DEL BOSQUE

El viento traía el lejano sonido del tambor mágico a los oídos de Aguaratumpa, indicando que había llegado el tiempo de apresurar la cosecha de las frutas del algarrobo. A Aguaratumpa le hubiera encantado tener ese tambor mágico, así siempre habría tenido fruta madura de algarrobo para hacer muchas fiestas antes que el Viento del Sur traiga el frío y termine con la alegría del tiempo de la cosecha. Aguaratumpa sabía muy bien dónde se guardaba el tambor mágico, pero él mismo no se atrevía a entrar a la aldea de la gente del río, se contentaba con escuchar como el “Ipayé” tocaba el tambor a cuyo sonido Aguaratumpa quedaba dormido, como si el tambor también tuviera un efecto mágico sobre él y no solo sobre las frutas del algarrobo.

Caída la noche, Aguaratumpa regresó al lugar donde vivía, donde encontró a sus loros muy agitados. “¿Aguaratumpa, sabes que la hija del jefe de la gente del río se ha perdido?” Aguaratumpa miró a sus loros y preguntó: “Cómo es que ustedes saben que se perdió, la gente del río no se pierde, ellos conocen el río, conocen el bosque, conocen las sendas y además tienen su silbato que les ayuda a encontrarse si no saben su camino.” Los loros escuchaban atentos a Aguaratumpa, pero ellos tenían tanto por contarle: “Aguaratumpa, nosotros hemos escuchado que a una niña que estaba junto con su madre y caminaba por la orilla del río ya no se la vio más, su madre teme que el espíritu del río se la hubiese llevado.” Aguaratumpa pensó que eso era poco probable, la gente del río enseñaba a nadar a sus hijos a una edad muy temprana y todos ellos nadaban como los mismos peces. Aguaratumpa preguntó a sus loros si no habían visto también gente a caballo. El más hablador de los loros le contó que sí que volando por la otra orilla había visto, no ahora pero hace muchos soles gente a caballo, “eran querembas” le dijo. Entonces, Aguaratumpa dijo preocupado a sus loros: “¡Dense prisa, la niña no se ha perdido, alguien se la ha llevado, tenemos que encontrarla, sin ella el tambor mágico no sonará más por las frutas del algarrobo y tocará los sonidos de la guerra! Mañana ustedes, mis loros, llevarán un recado a todas las aves del río pidiendo que encuentren al queremba que lleva a caballo una niña consigo.”

Muy temprano al amanecer todas las aves del bosque habían recibido el pedido de Aguaratumpa y por la tarde el tucán ya había encontrado al queremba que llevaba consigo una niña y se encontraba lejos de la aldea de la gente del río, estaba cerca al otro río que forma inmensas lagunas. Aguaratumpa mandó a sus loros a buscar a su amigo Yagua, el jaguar.

Yagua que estaba pensado también en las fiestas del algarrobo, no se sorprendió de ver llegar a los loros de Aguaratumpa. “Yagua, Aguaratumpa te pide que vayas al lugar donde hay un queremba con una niña, cerca de la orilla del otro gran río y que espantes al caballo del guerrero y que pongas en fuga al queremba. Aguaratumpa está ya viniendo, ha pedido al Viento del Norte que traiga las nubes y también ha pedido a la Luna que se esconda. Esta noche será muy oscura.”Yagua pensaba en tan extraño pedido, por qué sería que Aguaratumpa quería asustar al guerrero, él sabía que los querembas no se asustaban fácilmente, pero sí sus caballos. La noche se hizo oscura, la Luna se escondió detrás de las nubes que el Viento del Norte había traído, el guerrero había hecho una gran hoguera y la niña dormía en el sueño tranquilo del cansancio. El guerrero, deseaba que esa niña reemplazaría a la hija que había perdido hace mucho tiempo.

Al fin Yagua los encontró y se acercó muy silenciosamente, se dio cuenta de que el caballo del queremba todavía no había olfateado el peligro y que el hombre tampoco lo había notado. Yagua se acercaba despacio, sin hacer ruido, y ese rato el instinto del guerrero frente al peligro se despertó cuando la selva se envolvió en un silencio completo, el silencio del peligro. Era ya tarde, Yagua saltó sobre el caballo, que salió corriendo, escapando del repentino peligro que representaba el temido jaguar..

Yagua se volvió hacia el guerrero que sin perder su calma le dijo: “Yagua escucha, yo sé que hice mal llevándome a la niña, te la dejo, pero te pido que no le hagas daño y tampoco a mí, tengo otros hijos por cuidar.” Así, el hombre, tomando sus armas salió corriendo por la senda que ahora la Luna le mostraba.

Yagua quedó al lado de la niña que seguía durmiendo tranquilamente. Aguaratumpa había acortado el camino por las sendas que solo él conocía y llegó pronto al lado de su amigo. Agradeció a su hermano Yagua por la ayuda que le había prestado y le invitó, si todo salía bien, a las fiestas de la cosecha del algarrobo.

Aguaratumpa quedó meditando que le podía decir a la niña cuando se despierte, lo más probable es que ella tendría miedo del zorro. Cuando la niña se despertó, abrió los ojos y reconoció al mismo zorro que dormía cerca al río de su aldea, sin ningún temor le preguntó: “Aguaratumpa, ¿dónde estoy? ¿Dónde está el queremba que me llevó lejos de mi aldea? Tengo hambre.” Aguaratumpa se sorprendió que la niña no tenga ningún reparo y le contestó: “El guerrero se fue, su caballo huyó y yo te confiaré un secreto para que no tengas hambre.

Luego te llevaré de vuelta a tu aldea pero con una condición, tienes que prometerme una cosa, cuando llegues a tu aldea tienes que darme el tambor mágico.”

“Aguaratumpa, yo te conozco, toda mi aldea te conoce y si me llevas a mi aldea yo te prometo que mi madre hará para ti un tambor mágico.” La niña siguió al zorro y éste le explicó que una abeja le mostrará cómo terminar con el hambre. Llevándola con cuidado, llegaron a un claro del bosque donde volaban muchas abejas y le dijo: “Sigue con tus ojos una abeja y mira donde vuela. No todas las abejas pican, las pequeñas que son amarillas, no pican, se llaman señoritas. Sigue su vuelo.” La niña siguió el vuelo de la pequeña abeja amarilla hasta el tronco de un árbol donde desapareció. Aguaratumpa le indicó: “Toma esta hoja de plátano, acércate al árbol y si metes tu mano en el agujero por donde la abeja se perdió tendrás tu comida.” La niña hizo como el zorro le explicó y con su pequeña mano sacó un puñado de miel dorada.

Aguaratumpa hizo una pequeña fogata y tomo unos plátanos del árbol cercano: “Ahora pon un plátano en las cenizas y cuando esté caliente lo pelas y le pones la miel encima, este será tu regalo, el regalo de Aguaratumpa para ti y tu pueblo.” La niña comió tan dulce manjar que no solo le quitó el hambre, sino también el miedo de tan gran aventura.

Luego, Aguaratumpa le mostró el camino a su aldea. Grande fue la sorpresa de la gente del río cuando la niña apareció por sí sola en la plaza. Su padre, el gran jefe, le preguntó quién la trajo, pero ella como había prometido que no contaría a nadie de Aguaratumpa, no dijo nada. Sin embargo, no olvidó su promesa y le pidió a su madre que haga un tambor mágico. La niña llevó el tambor fuera de la aldea y cuando vino un nuevo día el tambor mágico ya no estaba allí. Aguaratumpa lo había llevado consigo y lo tocaba para comenzar los festejos del algarrobo.

De esta manera el zorro consiguió un tambor mágico y esta vez había evitado una guerra. La niña contó a su padre de dónde se saca la miel y desde entonces los hombres de la gente del río recogen la miel y de la cera aprendieron a tener luz en sus hogares, en esas oscuras noches cuando el Viento del Sur y el Viento del Norte se enfrentan en violenta lucha. Esas noches frías la niña sueña con Aguaratumpa.

LA ESTRELLA BRILLANTE

Aguaratumpa regresó de una visita a los grandes esteros, lugar donde se pierden y nacen los ríos. La lluvia iba a venir y con ella la promesa del tiempo del algarrobo y del maíz.

Aguaratumpa pensaba que este año habría seguramente mucha fiesta, pues se oía el tambor mágico que hacía madurar mas rápido el algarrobo.

Cuando llegó a su casa, encontró a sus dos papagayos ara-ara con los picos blancos y, aunque sabía qué era lo que tenían en el pico, con curiosidad, les preguntó: “¿Qué es lo que tienen en el pico?”. Los papagayos se hicieron a los desentendidos y le contestaron: “Es arena blanca del río.” Aguaratumpa sabía bien que no podía ser arena, pero dijo “¿Cómo sabe la arena?”. Los loros contestaron craa-craa y salieron volando.

A la mañana siguiente, Aguaratumpa decidió seguirlos y averiguar a dónde iban. Temprano por la mañana mientras simulaba que se lavaba los ojos con el rocío, no perdía de vista a los papagayos. Al fin uno de ellos le dijo “Aguaratumpa, no nos esperes a comer, almuerza solo nosotros regresaremos tarde” y salieron volando. Aguaratumpa se hizo como si estuviese en camino a la aldea para averiguar si allá se seguía tocando el tambor mágico, pero bien oculto corrió detrás de los loros. Al cabo de un momento solo veía en el cielo manchas rojas, verdes, azules y amarillas.

Los loros ara-ara volaron por mucho tiempo y Aguaratumpa comenzaba a cansarse de seguirlos. Entonces, vio que los loros bajaban a un campo inmenso lleno del maíz más maduro que nunca antes había visto, con granos como oro y en medio del campo donde se había casi una montaña de harina de maíz. Ahora Aguaratumpa sabía qué era lo que sus papagayos habían tenido en sus picos, era harina, y ahora sabía también de dónde venía esa harina. Aguaratumpa empezó a recoger todas las mazorcas que podía cargar, soñando con la refrescante bebida que se iba a preparar.

Muy contento iba de regreso, cuando el dueño del campo, agarró a Aguaratumpa por la cola y le dijo “¿Qué haces en mi campo? ¿Por qué tomas mazorcas de maíz como si fueran tuyas? Si me lo hubieses pedido te lo hubiera dado, ahora te permito llevártelas pero, ¡ten cuidado de no regresar!” Diciendo esto soltó a Aguaratumpa de la cola cuya punta desde entonces le quedó blanca, pues el dueño del campo tenía las manos blancas de harina de maíz. Aguaratumpa se fue corriendo, llevando el maíz y de rato en rato paraba y se lamía la cola, pero la harina de la cola no salía.

Cuando llegó a casa los papagayos estaban durmiendo, los dos tenían los picos blancos. Aguaratumpa empezó a hacer la bebida de maíz. Imprevistamente apareció el hermano de Aguaratumpa y le preguntó “¿De dónde es el maíz que tienes?” Aguaratumpa le dijo “Es de

lejos y no necesitas saber ni ir a ninguna parte. Ayúdame a preparar la bebida, el maíz es suficiente para ambos.”El hermano de Aguaratumpa no le creyó, quería tener más maíz y se fue andando por donde su hermano había ido. Veía por ahí un grano que había caído, por allá una huella de la pata, más allá un poco de harina de la cola y así fue encontrando el camino. Al poco rato se encontró una calabaza enorme y sin poder contenerse mordió un pedazo y cayó inmediatamente dormido. El dueño del campo de maíz había hechizado la calabaza para que nadie pudiese robar más maíz.

Mientras tanto, Aguaratumpa ya había golpeado y triturado el maíz, lo había mezclado con agua y solo faltaba que el espíritu de la bebida venga con el tiempo para que esté lista. Mientras se ocupaba de esto, se había dado cuenta de que los loros seguían durmiendo “¡Qué raro!” dijo para sí. Y más raro le pareció que al cabo de unas horas su hermano no aparecía por ninguna parte.

Con un presentimiento, Aguaratumpa se fue corriendo a buscar a su hermano. Lo encontró dormido en medio del camino, y a su lado la calabaza. “Los loros también duermen, seguro han comido también de la calabaza,” dijo para sí.

Entonces saltó tres veces por encima del cuerpo de su hermano y le dijo: “Te convertiré en estrella, así te tendré siempre delante de mis ojos y tú me enseñarás el camino por dónde se tiene que ir. Mostrarás el camino a los hombres, tu nombre será Itzu Pleyades y como compañeros tendrás a mis papagayos que también serán estrellas y te acompañarán para que no estés solo.”

Saltando otras tres veces puso a su hermano y a sus papagayos en el cielo y desde entonces ellos duermen de día y nos miran y guían de noche. Y cuando aparecen por primera vez encima del horizonte en la primavera, anuncian que es el tiempo de sembrar el maíz.

Aguaratumpa se fue a tomar la bebida que ya estaba lista. El tambor mágico había cesado de sonar.

EL ÁRBOL DE COLOR AZUL

Durante las tranquilas horas de la tarde, Aguaratumpa echado a la orilla de la aldea de la gente del río, observaba la rutina de los pobladores. Le gustaba, sobre todo, mirar los tejidos de las mujeres que con una habilidad única mezclaban los colores, rojo, negro, café, blanco.

Yagua le había contado, alguna vez, que allá lejos en la región de los grandes ríos había gente que hacía vestidos de la corteza de un árbol y luego los teñían de color azul. Tenían hasta unos sellos especiales de madera para hacer dibujos en la tela. Cada vez que se acordaba de esta historia, el zorro deseaba tener una camisa azul.

Aguaratumpa sabía que existía una planta que se podía usar para teñir las telas de color azul, tal vez algún día regalaría ese secreto a la gente de la aldea, ya que los aldeanos no conocían el tono azul.

Mientras, pensaba en esto se dio cuenta de que el nivel de las aguas del inmenso río iba bajando cada día más. “Pronto vendría el tiempo de la pesca e innumerable cantidad de peces subirían a las aguas del río hacia sus nacientes, casi hasta las mismas faldas de la cordillera,” pensó el zorro.

El tiempo de la pesca era tiempo de mucho trabajo. Los peces asados y secos eran el alimento de mucha gente, también de los avas que no vivían cerca al río, pero que cambiaban su dorado maíz por pescado seco.

Pasaron los días y los aldeanos ya tenían preparadas sus redes, pronto se irían de pesca. Las redes descansaban en la soleada playa y el Ipayé tocaba su tambor mágico para encantarlas y así aumentar la fuerza de las redes para sacar del río la mayor cantidad de peces. También para agradecer al río, así se evitaría que se perdiera gente en sus profundas aguas. Este era el mejor tiempo del año, ya no había lluvias y habría mucha comida y mucho maíz.

Aguaratumpa pensaba ya en las fiestas que tendría con su amigo Yagua. El Sol ya se había puesto y el tambor mágico finalmente había cesado su tum-tum cuando Aguaratumpa decidió hacer su visita al río. Aguaratumpa caminaba rápidamente por ese sendero casi invisible, a pesar de que era de noche, el zorro no se hacía problema pues conocía muy bien el camino. La noche estaba bastante oscura sin Luna, pero sus loros y su hermano (que se había convertido en estrella) lo guiaban. En una vuelta del camino estaban las redes de los pescadores y antes de que hubiese podido evitarlas, Aguaratumpa tropezó con una y después con otra y finalmente todas las redes cayeron una después de otra sobre él. Aguaratumpa pensaba que ahora tendría que tener mucho cuidado para desenredarse de las redes de los pescadores, que cubrían su cola, sus patas y su cabeza y no lo dejaban moverse. Intentó sacar una pata, imposible; trató de sacar otra pata, imposible; solo podía mover la cabeza. Aguaratumpa había olvidado que el tambor mágico con su tum-tum había aumentado el poder de las redes para no

dejar escapar ningún pez, como las redes no sabían pensar, posiblemente creían que Aguaratumpa era el primer pez del día y no lo dejaban moverse.

Aguaratumpa reflexionaba qué haría ahora, toda ayuda estaba lejos. Su amigo Yagua con sus potentes dientes podría deshacer las redes y libertarlo, pero Yagua estaba lejos y era imposible llamarlo. Aguaratumpa miraba pasar las aguas del río y pensaba que al amanecer vendrían los pescadores y seguramente no les gustaría ver que sus redes estaban en un desorden completo. El zorro se lamentaba de haber ido al río, cuando escuchó la voz de Tatutumpa que venía del río trayendo agua. Tatutumpa dijo mirando al zorro metido en aprietos: “Es difícil liberarte, las redes están encantadas, necesitas el tambor mágico del Ipayé.” Entonces, Aguaratumpa se acordó que él también tenía un tambor mágico, pero alguien tendría que traerlo de su cabaña. Le pidió a Tatutumpa que vaya a su cueva, despierte a sus papagayos y que ellos traigan su tambor mágico. “Amigo Tatutumpa date prisa, solo faltan un par de horas para que el Sol se levante y la gente del río venga por sus redes.”

Pero, Tatutumpa era muy lento y estaba cansado de llevar el agua y se alegró de ver a KaraKara a quién le dio el mismo mensaje: “Aguaratumpa necesita su tambor mágico, despierta a sus papagayos y que traigan el tambor a Aguaratumpa.” Kara-Kara salió volando, ya pensaba en la recompensa que Aguaratumpa le daría si traía el mismo el tambor mágico. Kara-Kara no despertó a los papagayos, tomó el tambor por sí mismo en su fuerte pico y salió volando. El tambor resultó muy pesado para Kara-Kara y pasando la aldea, Kara-Kara soltó el cordón que sostenía el tambor y el tambor cayó al techo de la cabaña de Yaruimbi. Ella escuchó el ruido del tambor y cuando cayó al suelo lo reconoció. Ante esto, Kara-Kara bajó del cielo y le tuvo que contar a la niña lo que le había pasado a Aguaratumpa.

Sin pensarlo dos veces Yaruimbi tomó el tambor y despertó a su hermano Asukari para que la acompañe y ambos salieron sin el menor ruido y sin que nadie en la aldea se dé cuenta. La noche estaba muy oscura y Aguaratumpa había pedido a la niebla del río que esconda todo los caminos. El hermano Asukari preparó su arco y flecha cuando vio a orillas del gran río a un zorro enredado en las redes de los pescadores, pero Yaruimbi dijo: “No tengas miedo es Aguaratumpa, es el amigo de la gente del río.” Aguaratumpa pidió a Asukari que tocara el tambor para librarlo de las redes encantadas. Cuando comenzó a tocar el tambor tam-tum, tam tum, tam tum, pronto las redes dejaron salir a Aguaratumpa.

Muy agradecido el zorro confió entonces un secreto a los niños. “Hay una planta que se llama guarangay, tiene lindas flores amarillas. Si recogen temprano por la mañana solo las hojas que comienzan a ser maduras y las ponen en agua hirviendo junto a telas o hilos o lanas, éstos se volverán azules, como el color del cielo en primavera. Eso sí, nunca recojan las hojas por la tarde ni hojas muy grandes. El azul es el color que le falta a tu gente. Este regalo es para ustedes por haberme ayudado a recuperar mi libertad”.

En un abrir y cerrar de ojos, Aguaratumpa había desaparecido junto con la niebla del río y con su tambor mágico.

El Sol ya salía cuando Yaruimbi y Asukari regresaron a su aldea, en el camino se veía venir al Ipayé que iba a supervisar las redes. El Ipayé miró curioso a ambos niños, pero no dijo nada, pronto encontró todas las redes en completo desorden. Tomó su tambor mágico una vez más y nuevamente dio fuerza a las redes para que los pescadores tengan suerte en su pesca. Mientras tocaba el tambor, Ipayé vio de reojo a Asukari sacar las hojas de guarangay y horas más tarde se dio cuenta que en los tejidos hechos por Yaruimbi había un color, nunca antes visto en las telas.

El Ipayé pensó haber tenido suerte viendo recoger a Asukari las hojas de esa planta, y se imaginó cómo se haría rico si vendería ese secreto a otra gente. Entonces, esa misma tarde fue a recoger la hojas, sacando las más grandes, hizo hervir la hojas y puso en el agua la mejor lana blanca que tenía. ¡Qué sorpresa tuvo! La lana se convirtió en color amarillo, no azul. Pensó que las hojas grandes serían más potentes y también probó hervirlas, su sorpresa fue todavía mayor, la lana seguía siendo blanca. El Ipayé pensó que quizás era cosa de magia o se había equivocado de planta, no sabía que las hojas del guarangay si son recogidas por la tarde siempre dan color amarillo y las hojas grandes no dan nunca ningún color. El Ipayé tomó su tambor mágico y comenzó a tocar tristemente tum,tum,tum tum,tum,tum.

Aguaratumpa a lo lejos escuchaba el tambor y miraba cómo los pescadores sacaban peces enormes y sonreía escuchando que la gente del río estaba hablando del guarangay, “el árbol de color azul.”

AGUARATUMPA Y EL JUEGO DE PELOTA TOKI

Aguaratumpa tenía la costumbre de espiar la aldea donde vivía la gente del Chaco. Una tarde cuando todavía faltaban muchas horas antes que venga la oscuridad, Aguaratumpa detrás de

los arbustos, seguía con la mirada a dos niños que jugaban con una pelota de chala de maíz en el descampado cerca a la orilla del río. La pelota subía muy alto y caía lentamente, y así una y otra vez la pelota era golpeada con la palma de la mano. Aguaratumpa creía que la pelota bien podría llegar hasta cerca al Sol, pues parecía por su color que ya se hubiese quemado.

Siguiendo su camino, el zorro pensaba en el juego del cual había oído y que se realizaba en la región de los grandes ríos, aquel en el que los aldeanos corrían en medio de grandes selvas con una pelota blanca y que llamaban el juego del toki. Por esos lugares, crecía el árbol de savia blanca de la cual se hacía la pelota que era tan elástica que podía saltar muy alto. Aunque el zorro tenía pena de los árboles porque las gotas de savia parecían lágrimas, quería conseguir esa pelota blanca. El no podía llegar a esas regiones tan lejanas ni atravesar los ríos, pues la palometa le podría comer la cola. Tendría que mandar a alguien, pero el jaguar, que conocía todos estos lejanos lugares, tardaría mucho tiempo y además al Yagua no le gustaba jugar el toki. Pensando llegó a su casa y se acordó haber visto volar al cóndor blanco, el ave más grande y fuerte que existía, sin embargo no sabía cómo convencer al cóndor para que vaya tan lejos y traiga la pelota. “Si me oculto debajo de un cuero de oveja, camino hasta donde termina el bosque, luego al camino de piedras, me echo en el camino y el cóndor viene para llevarse la oveja y entonces seguro que lo agarro,” pensó el zorro.

Con estos pensamientos Aguaratumpa se durmió y soñó con la pelota blanca y a todos los que invitaría para jugar con él. Muy de mañana, cuando los grillos y sapos terminaron la serenata de cada noche, Aguaratumpa se fue rápido a la aldea para buscar un cuero de oveja. En una rama había un cuero de oveja secándose al sol, Aguaratumpa se acercó tan ligero como el espíritu del viento y se lo llevó. El zorro se fue rápido con el cuero y también escondió un fuerte sedal de caraguatá, que la gente usaba para pescar y se fue al camino del Inca.

Se colocó el cuero de oveja encima y muy feliz se tapó la cabeza, aunque la cola se le salía del cuero. El Sol estaba bien alto y dentro del cuero se sentía bien calentito. Callado, con un ojo miraba el cielo, Aguaratumpa estaba casi por dormirse cuando escuchó batir el viento y escuchó cada vez más cerca el aletear del cóndor, quién se posó para admirar la cola de la oveja. El zorro saltó de debajo del cuero y ató las patas del cóndor con el sedal de caraguatá, que era tan fuerte que ni la misma palometa lo podía romper. Ahí quedó preso el pobre cóndor que se quejaba: “¿Por qué me has atrapado, qué quieres de mí?” le decía a Aguaratumpa, quién recogía el cuero de oveja y miraba de reojo al raro y tan lindo color del cóndor. “Tengo una tarea para ti.” El cóndor no quería creer que Aguaratumpa lo hubiese podido agarrar y le

dijo: “¡Aguaratumpa yo sé dónde hay mucha plata y oro y te puedo traer tanto como tú quieras, pero suéltame, devuélveme mi libertad!” Aguaratumpa se hizo al desentendido: “No necesito ni plata ni oro, el toki no se puede jugar con plata ni con oro. Solo te suelto si me prometes ir a la selva y me traes la pelota blanca. Para ti el ir y venir no es nada. Si me prometes lo que te pido te suelto, sino te llevo a la aldea y de tus plumas la gente de la aldea hará todos sus adornos para las fiestas de este año.” El cóndor blanco pensaba con horror como se vería sin plumas. Entonces le dijo: “Prometo traerte la pelota blanca, pero no me lleves a la aldea.” Aguaratumpa soltó al cóndor blanco que voló alto en dirección a los grandes ríos. Entonces, Aguaratumpa tiró el cuero y el viento lo llevó hasta posarse en la misma rama de donde antes lo tomó.

El zorro regresó a su casa y por tres noches miraba las hogueras que hacía la gente a orillas del río. Al cuarto día, saliendo de su casa la pelota blanca cayó sobre su cabeza. Aguaratumpa empezó a jugar el juego del toki. La pelota blanca era tan blanda y tan elástica que subía tan alto casi hasta las mismas nubes. Aguaratumpa no cesaba de jugar y golpeaba una y otra vez la pelota con la cabeza, luego quiso golpear la pelota con las patas y golpeó tan fuerte que la pelota se perdió en las alturas. El cóndor blanco oculto detrás de las nubes agarró la pelota y se fue huyendo muy rápido para que Aguaratumpa no le viese. El zorro se quedó esperando que la pelota caiga nuevamente, pero ninguna pelota caía. Aguaratumpa empezó a lamentarse por haber perdido su pelota blanca y pensaba: “Seguramente se fue tan alto que el mismo Sol envidioso la cogió para jugar con ella.”

El Kara-Kara que lo había estado observando reflexionó en voz alta, mientras picoteaba un algarrobo: “La alegría dura poco cuando uno la recibe con engaño.” Aguaratumpa se paró delante de él y le contestó: “Kara Kara, amigo mío, tú eres más rápido que el cóndor, eres tan rápido que puedes ir y recoger otra pelota. Si lo haces te daré toda la fruta de algarrobo que quieras.” Feliz el pájaro le contestó: “Voy y vuelvo, estaré ya aquí mañana, prepara el canguí ya que tu compañero Yagua también viene,” y diciendo esto salió volando.

Kara-Kara llegó al lugar donde crecían los árboles de goma cuando el Sol ya había caído y tuvo que buscar la pelota en la oscuridad. Tomó una de las muchas que había en el suelo y sin esperar el día regresó volando. Kara Kara sentía un cansancio muy grande y cuando salía el Sol vio con horror que la pelota no era blanca sino negra. Kara-Kara pensó: “Seguramente alguien jugó con ésta pelota blanca y llegó tan cerca al Sol que se ha quemado. Aguaratumpa se enojará conmigo porque llevo una pelota distinta, además pesa mucho, mejor la dejo caer

en la aldea de la gente del río.”Y así Kara-Kara dejó caer la pelota en la aldea. Desde entonces la gente del río juega el toki con la pelota negra.

ANOTACE

Autor: Bc. Romana Ježová

Název katedry a fakulty: Katedra romanistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název práce: Komentovaný překlad vybraných pohádek s latinskoamerickou tematikou

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.

Počet stran: 67

Počet znaků: 128 362

Počet příloh: 2 + 1 CD

Počet titulů použité literatury: 39

Klíčová slova: komentovaný překlad, Guillermo Blanco Sequeiros, Latinská Amerika, pohádka, dětská literatura, Bolívie

Předložená diplomová práce se zabývá komentovaným překladem vybraných pohádek, které napsal bolivijský autor Guillermo Blanco Sequeiros. Obsahuje čtyři hlavní části, z nichž první se věnuje životu autora, druhá se zabývá teoretickou stranou překladu, vymezením pojmu dětské literatury, pohádky a specifiky překladu dětské literatury. Třetí část tvoří překlad samotný, který obsahuje celkem devět přeložených pohádek. Poslední část je věnována komentáři a problémům, které se vyskytly v průběhu překladu, jako je např. problematika překladu fauny a flóry či překladu jednotlivých kapitol.

ANNOTATION

Author: Bc. Romana Ježová

Department and faculty: The Department of Romance Studies, Faculty of Arts, Palacký University in Olomouc

Title: Annotated translation of selected Latin American fairy tales

Advisor: prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.

Number of pages: 67

Number of characters: 128 362

Number of enclosures: 2 + 1 CD

Number of reference titles: 39

Key words: annotated translation, Guillermo Blanco Sequeiros, Latin America, fairy tales, children's literature, Bolivia

The subject of the present thesis is annotated translation of selected fairy tales written by Bolivian author Guillermo Blanco Sequeiros. It is divided in four parts. The first part is dedicated to the biography of the author. The second is concerned with the definition of term translation, children's literature, fairy tales and its trappings of its translation. The third part is the translation of the fairy tales and the fourth deals with the annotation and problems, which had emerged during the translation such as the translation of fauna and flora or translation of individual titles.